

Newsletter

PROGRAMME PARLEMENTAIRE CANADA-UKRAINE PARLIAMENTARY PROGRAM
CANADA-UKRAINE PROGRAMME PARLEMENTAIRE
ПАРЛАМЕНТАРНА ПРОГРАМА КАНАДА-УКРАЇНА

CUPP Newsletter

FALL 2008 Issue 1

History of CUPP

In July 16th, 1990 the Ukrainian Parliament adopted the Declaration of Sovereignty which declared that Parliament recognized the need to build the Ukrainian state based on the Rule of Law. On August 24, 1991 the Ukrainian Parliament adopted the Declaration of Independence, which the citizens of Ukraine endorsed in the referendum of December 1st, 1991.

Also in 1991, Canadians celebrated the Centennial of Ukrainian group immigration to Canada. To mark the Centennial, organizations planned programs and projects to celebrate this milestone in Canada's history.

The Chair of Ukrainian Studies Foundation of Toronto decided to mark the Centennial by establishing the Canada-Ukraine Parliamentary Program for undergraduate university students from Ukraine. The Canada-Ukraine Parliamentary Program gives Ukrainian students an opportunity to work and study in the Canadian Parliament, and gain experience from which generations of Canadian, American and West European students have benefited. On the basis of academic excellence, knowledge of the English or French and Ukrainian languages, and an interest in the parliamentary system of government, undergraduate university students from Ukraine can apply for a CUPP scholarship. It is hoped that CUPP will contribute to the education of future leaders of Ukraine.

Kateryna BONDAR

CUPP'08

Born in Kyiv

Hometown: Kyiv

Education: National University of Kyiv-Mohyla Academy, Faculty of Law, 3rd year. Expect to graduate with Bachelor's degree in 2009.

Foreign Languages: English, French, German, Polish, Russian.

My Member of Parliament: **Peggy NASH**, Toronto

CUPP'08 Scholarship: **Governor-General Edward Schreyer Scholarship**

Hobbies: reading, cinema, debates, international law moot courts, learning foreign languages, sports (swimming, badminton), Ukrainian ethnic dancing, traveling, camping.

Last book read: "Sad Hetmanskyi" by Ivan Bahryanyi.

In the next 5 years I plan to accomplish the following: Graduate from Kyiv-Mohyla Academy with a Master's degree; continue my education at a prominent western law school where I can major in international law, protection of human rights and comparative constitutional law.

CUPP'08 Expectations: *I expect to become more acquainted with the Canadian parliamentary and government system, Canadian culture, to observe how the Rule of Law works in a civilized and democratic state. To meet interesting people, to take part in intercultural dialogue and to develop my personal skills. I believe CUPP could give me an opportunity to gain experience and skills in addition to my studies, my future profession and development. To implement as much as I have learned in my homeland.*

Contact Us
Chair of Ukrainian Studies
Foundation
620 Spadina Avenue
Toronto, Ontario,
Canada M5S 2H4
Tel.: (416) 923-3318
Fax: (416) 234-9114
www.KATEDRA.org

"CUPP'08 Interns at Ukrainian Bloor West Village Festival"

**FALL 2008
CUPP NEWSLETTER
- Issue 1**

Contents

History of CUPP pg. 1

CUPP 2008 Interns..... pg. 1

CUPP Directors Observations..... pg. 2

Should the USA and Canada boycott the 2014 Winter Olympics in Russia? pg. 11

Становище державної мови в Україні та пропозиції щодо її покращення pg. 20

Мовний баланс України pg. 81

CUPP Directors Observations

Canada Ukraine Parliamentary Program

The idea behind the Canada-Ukraine Parliamentary Program (CUPP) goes back to 1990, when it was proposed as a project to mark a chapter of Canadian History, namely, the Centennial of Ukrainian Group Settlement to Canada.

In 1989 the Ukrainian Canadian Professional and Business Federation invited Ivan Pliushch, the speaker of the Soviet Ukraine's parliament to be the keynote speaker at the Federation's convention in Halifax, Nova Scotia. The meetings with Ivan Pliushch which took place in Halifax and Toronto and his lengthy published interview with the editorial board of the Globe & Mail newspaper, pointed to the need to implement an internship program for students, which could educate future generations with energy and ideas for a new Ukrainian leadership, in the art of governance.

After the inaugural semester in the House of Commons, it became clear that the internship in Canada's Parliament

could serve as an important vehicle or agent of change for university students from Ukraine.

Change

The distinguished American political scientist Karl Deutsch, who taught at Harvard University noted: "The single greatest power in the world today is the power to change....The most recklessly irresponsible thing we could do in the future would be to go on exactly as we have in the past ten or twenty years."

The current US presidential candidate Barack Obama has adopted the concept of change as his rallying cry, which is something post-Communist leaders from the former Soviet Union try to avoid. In the last century and to a large extent today, university and high school students in Ukraine were taught by Soviet-era trained teachers, who knew about democracy only what they were taught during Soviet times. And after decades of failed Soviet rule it was evident that Ukraine's students, at least those at university, needed an opportunity or a window to observe and learn what changes are needed in their system of government by observing firsthand how the government of a parliamentary democracy and its civil society works, with its warts and all.

The Model

Canada, its Parliament, and its society became the model upon which to base some of the needed changes in Ukraine and to provide young people the opportunity to study, observe, and learn about a working democracy.

The Centennial

To help Canadians celebrate the Centennial of Ukrainian Group Immigration to Canada, Prime Minister Brian Mulroney's government created a fund to promote innovative projects and programs to mark the event. The Centennial Committee of the Ukrainian Canadian Congress was created to recommend which projects and programs were of lasting value to

"The future begins at Lake Ontario, Canada!"

warrant funding.

Among those recommended was the Internship Program in the Parliament of Canada for university students from Ukraine. The program, while receiving the endorsement of the Centennial Commission, was not given any financial support. It became evident that the Centennial Internship Program (as CUPP was known in its first two years) would not be a government funded program. It therefore became necessary to secure funding from individual Canadians who were interested in promoting education in democratic values for Ukraine's future leaders. After years of inculcation by communist ideology, it would take the presence of a new generation of leaders with an understanding of the precepts of the rule of law, parliamentary democracy, and civil society, before Ukraine could hope to enter the democratic family of nations.

Chair Foundation

The CUPP Program was established by the Chair of Ukrainian Studies Foundation of Toronto after a brief but successful campaign which raised almost one million dollars. In the spring of 1991, with the approval of House of Commons speaker John Fraser, the first three students arrived in Ottawa on Parliament Hill for a six month internship.

Arrival of Interns

The students from Ukraine who arrived in the nation's capital came with little if any knowledge about Canada's bicameral parliamentary system of government. Canadian teachers, former parliamentarians, and Canadian university students were enlisted to give orientation sessions, lectures, and history lessons to the visitors from Ukraine, in order to help prepare them for the internship in the House of Commons. In addition, volunteers from a number of sectors of Canada's civil society volunteered their time to educate the visitors to the system of non-governmental organizations (NGO's), to the idea of volunteerism, and to the community, municipal, and provincial aspects of Canadian society.

Members of Parliament

Allan Redway, MP for Leaside-Toronto (Progressive Conservative), Jesse Flis, MP for High Park-Toronto (Liberal), and Chris Axworthy, MP for Saskatoon (NDP), hosted the first Ukrainian student interns. In subsequent years, the CUPP program sponsored between 22 to 52 students annually in a spring and fall program that coincided with Parliament's sittings. Additional Internships were held during Federal elections.

This year, 2008, marks the eighteenth consecutive year that the House of Commons have hosted a CUPP program. In those 18 years there have been 22 Internships in the House of Commons and 6 Internships during Federal election campaigns.

CUPP is like a long distance marathon, which may succeed to one degree or another. Only time will tell. Of course, time can take an eternity. We hope not. In 2006 the first Canadian-trained intern, Elena Shyshkina, was elected to Ukraine's Parliament. The Canadian CUPP program has already demonstrated some positive results in related fields, as some of the alumni are currently working in Ukraine's Diplomatic Corps, whether in Brussels, Vienna, Athens or formerly in Ottawa, Washington, Warsaw, and London. CUPP alumni also serve as advisors and deputy ministers in Ukraine, and they work at the European Court of

Justice in Strasburg, at European, British, American, Ukrainian, and German universities, at the World Bank and the International Monetary fund in Washington, D.C., at financial institutions in Canada, the United States, Great Britain, and Germany, and in NGO and volunteer organizations in their homeland, which are based on Canadian models.

One CUPP alumnus, Olha Zakharchenko, has co-authored The Citizen Participation Handbook for Eastern Europe. This book deals with citizen participation in civil society. Olha's contribution was based on her CUPP Internship and community involvement during her stay in Canada. Publication was funded by the International Bank for Reconstruction and Development, the Canadian Bureau for International Education, and the Canadian International Agency (CIDA).

It is not too much to expect that in time each CUPP alumnus will make his or her impact and contribution to transform Ukraine into a democratic and civil society. Ukrainian pioneers brought the seeds of the red fife wheat to Saskatchewan over a hundred years ago. Canada's reciprocal gift will be in knowing that if changes take root in Ukraine, the seeds of that change were first planted here.

*Ihor Bardyn, CUPP Director
24 Sept 2008*

Mykola Mazanyy in Selkirk, Manitoba.

Taras
BRATSIUN
CUPP'08

Born in Buchach
Hometown: Kyiv
Currently studying at **Hetman**

University (Vadym Hetman National University of Economics, Kyiv)
Faculty of Finance, 4th year
Expect to graduate with BA Degree in 2008.

Languages: Ukrainian, English
Hobbies: basketball, traveling, folk songs, economics, politics, community service.

My Member of Parliament: **Borys Wrzesnewskyj**, Etobicoke Centre, Toronto, Ontario.

CUPP'08 Scholarship: **Dopomoha Ukraini Foundation.**

Last book read: "Fire columns" by Roman Ivanychuk.

First fiction book about Ukraine's struggle for Independence in the period of World War II.

CUPP'08 Expectations: I expect to bring back from Canada the experience of working in Parliament, and a better understanding of parliamentary democracy. The CUPP Program provides a unique opportunity to look inside a society where many cultures and nations live in harmony.

Maryna
KHORUNZHA
CUPP'08

Born in Kharkiv
My hometown: Kharkiv
Graduate of **Yaroslav the Wise National**

Law Academy of Ukraine, Kharkiv with Bachelor's Degree Magna Cum Laude, in 2007. Currently completing a Specialist's Degree at **Yaroslav the Wise National Law Academy of Ukraine**, at the Faculty of preparing lawyers for the Ministry of Foreign Affairs, Major in International Law, 5th year.

Languages: English, German, Ukrainian, Spanish (basics).

My Member of Parliament: **Tom Wappel**, Scarborough Southwest, Toronto, Ontario.

CUPP'08 Scholarship: **Antin Hlynka Scholarship.**

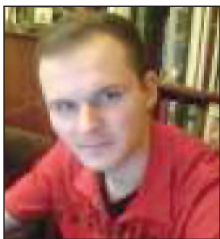
Hobbies: sports (mostly martial arts and track and field), travelling, reading, drawing and painting, singing, visiting exhibitions, concerts, museums, theatres, learning foreign languages, writing short stories and poems, surprising family and friends with my unusual ideas and learning with surprise theirs.

Last book read: «*Spark of Life*» by **Erich Maria Remark**. The book tells a story about life (and death) of Small camp inmates (for those who can't work any more and are left to die of starvation)

in Mellern, Germany concentration camp during the last month of WWII. It opens up the power of hope of people who almost turned into animals because of inhuman treatment and hunger while knocking on death's door. They realize that war is almost over and now this little ray of hope which is a spark of life inside starving burned-out people does miracles. Now they will fight for their lives...again.

Lifelong dream: I dream of being as useful for my society as possible. I dream to dedicate myself to making life in the Ukrainian community better, to make it as good as our outstanding people deserve.

CUPP'08 expectations: I consider this outstanding opportunity being a tool to accomplish my lifelong dreams. To be more specific I expect to meet outstanding people among members of Parliament and wonderful Ukrainian diaspora I have heard so much about and share each others' ideas.

Vasyl Khomiak
CUPP'08

Born in Kyiv
Hometown: Kyiv
Education: University of Kyiv (Taras Shevchenko Na-

tional University of Kyiv), 4th year Student in Faculty of Economics.

Major specialization: Economic Cybernetics.

Expect to graduate with BA Degree in 2008.

Languages: English, German.

NGO organization: Plast, Ukrainian Scouting Organization

Volunteer-counselor with young scouts.

MY CUPP'08 Member of Parliament: **James BEZAN**, Selkirk-Interlake, Manitoba.

CUPP'08 Scholarship: **Christina Bardin Scholarship.**

Hobbies: Sports: football, rowing, sailing; hiking, cycling, camping, and skiing. History of Ukraine, Modern Ukrainian literature

Yaryna KOBEL
CUPP'08

Born in Lviv
Hometown: Lviv
Education: University of Lviv (Ivan Franko National University of Lviv), 3rd year

student in the Faculty of Law. Expect to graduate with BA Degree in 2009.

My CUPP MP: Peter Goldring, Edmonton, Alberta.

CUPP Scholarship: John & Mary Yaremko Scholarship.

Languages: English, German, Russian, French (basics).

NGO organization: Young Diplomacy Centre – Head of Social Participation Committee.

Hobbies: I like music, dancing, snowboarding...but constantly lack time for my hobbies.

Last book read: **Getting to YES (Negotiating Agreement without giving in)** by **Roger Fisher and William Ury**. Book about Harvard Negotiation Project and their new method, called prin-

ciplered negotiation.

I am confident that the Internship in Canada's Parliament, in which a number of MP's have a legal education background, will leave its impact on my future career as a lawyer and in my understanding of parliamentary democracy. I am studying for a Bachelor's and Master's Degrees at the University of Lviv. I hope to complete an additional degree in Law at a foreign university. Having the learning experiences of several law schools should help me to better understand the theoretical foundations of Law and allow me to conduct comparative analyses of Ukrainian and international legislations in some very important areas such as constitutional or criminal law.

At present I plan to work in the field of constitutional or criminal law and to undertake legal research and the practice of law. Both of these areas of law are of equal interest to me. I hope to remain active in community work (NGOs, etc) and continue my work with children who have special needs.

Tetyana
KOBETS
CUPP'08

Born in Zaporizhia
Hometown: Zaporizhia
Currently studying at **University of Zaporizhia**

(Zaporizhia National University), Faculty of Management, completing Bachelor's Degree in 2008, majoring in International Economic Relations, 4th year.

Languages: Ukrainian, English, French, Russian.

In the next 5 years I plan to earn a Master's Degree in International Economic Relations at a foreign university. After that I plan to continue my work in the field of international relations and work either for a state institution or for a multinational corporation. After having at least several years of relevant work experience I plan to pursue an

MBA Degree and work in the management field for the benefit of Ukraine.

My CUPP'08 Member of Parliament: **Chris Charlton**, Hamilton Mountain, Ontario.

CUPP'08 Scholarship: **Malanchuk Family Scholarship.**

Yaroslav
KOVALCHUK
CUPP'08

Born in Dubno,
Rivenska Oblast
Hometown: Ostroh

Education: Currently completing Bachelor's degree

at National University of Ostroh Academy, at the College of Romance and Germanic Languages. Major in English and French. At the same monitoring the Bachelor's course at Economics Department at Ostroh Academy, 4th year.

Languages: English, French, Russian, German (basics).

Hobbies: socializing with friends, intellectual games, foreign languages and international politics, writing articles.

My CUPP'08 Member of Parliament: **Hon. Dan McTeague**, Pickering-Scarborough East, Toronto, Ontario.

CUPP'08 Scholarship: **Humeniuk Family Scholarship.**

My CUPP'08 expectations: *I perceive my participation in CUPP'08 as a unique opportunity to gain an insight into the operation of a democratic society and branches of power in Canada. I hope that this experience will make an important contribution to my personal growth and to the development of my world outlook. I do believe that youth projects of this kind bring not only individual benefits for the participants, but also an overall benefit to our country – Ukraine. As only nationally conscious and intellectually balanced young generation can build its future.*

Solomiia
KRATSYLO

Born: Lviv
Hometown: Lviv
Education: **University of Lviv** (Ivan Franko National University of Lviv) Faculty

of Foreign Languages.

Major specialization: teacher of the English Language and Literature (current 5th year student). In May, 2008 completed advanced course (Bologna – ECTS), "Creativity and innovation in Theory and Practice," held in the framework of co-operation between Mlardalen University (Sweden) and University of Lviv.

My CUPP'08 MP: **Hon. Maria Minna**, Beaches-East York, Toronto, Ontario.

CUPP Scholarship: **Alexandra & Eugene Sukniarsky Scholarship.**

Last book read: *Wuthering Height* by Emily Brontë.

As a child, I would have considered a five-year term to be an eternity, but in the course of time my concept of time has changed and it now seems to lapse and flow like sands through the fingers. As a result, time is more precious and warrants my best stewardship.

Academically, my aim is not only to earn high marks, but also to enrich my mind.

Another aspect of my life is volunteer work. For three years I have been working as a logistics coordinator and translator for the L'viv Children's Gallery Charitable Fund.

Future plans include attracting new country-members to the Annual International Festival of Children's Plain-air Painting. The goal of this work is to facilitate artistic collaboration as well as provide a bridge for cross-cultural understanding. While in Ukraine, children, attending staff, and parents will have the opportunity to experience the wonders of a country where east meets west – Ukraine!

On a cultural level, there is a great need for translation of literature. Marko Andreychuk, a literary critic and translator of Ukrainian descent, has observed that not only are there precious few contemporary Canadian authors whose

work has been translated from English into Ukrainian but also from Ukrainian into modern English.

What's more, such books are seldom seen in Ukrainian and Canadian bookstores and must be special-ordered. Why is this important? One in every 30 Canadians is of Ukrainian ancestry. Many of these people have a strong desire to re-connect with their heritage yet lack knowledge of the Ukrainian language. Learning a foreign language is a daunting task and deters some in the pursuit of the goal of fully exploring their roots.

To play a part in bridging this gap would be of great personal significance to me. I hope to do this by translating literature between these languages. In this way perhaps I will *make* some small contribution in the completion of the circle.

Olga KROYTOR
CUPP'07

Coordinator
CUPP'08

Born in Kerch, Ukraine
Hometown: Yalta
Education: Yaroslav the Wise Na-

tional Law Academy, Kharkiv
Faculty of Preparing Lawyers for the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, Kharkiv.

Expect to graduate in 2008.

Major specialization: International Law.

Languages: Ukrainian, English, Russian; Spanish, Italian (basics).

My CUPP'07 Member of Parliament: **Michael Ignatieff**, Toronto-Lakeshore. CUPP'07 Scholarship: **Walter Surma Tarnopolsky Scholarship**.

My CUPP'08 MP: Borys Wrzesnews-kij

CUPP'08 Scholarship: **John & Julia Stashuk Scholarship**.

Hobbies/interests: Playing the piano, playing the guitar, reading, traveling, green tourism, playing intellectual games, visiting exhibitions and concerts, embroidering, learning foreign languages, finding out something new

and unusual.

Last book read: "Picasso. Creator and Destroyer" by Arianna Stasinopoulos Huffing ton.

It is a vivid and realistic biography of one of the most prominent artists of the twentieth century. His works seem to be as controversial as he was himself... A genius and a legend, a creator and destroyer – his paintings keep fascinating people all over the world.

Lifelong dream: To live in a peaceful world where there are no wars and everyone understands each other, and to transfer this peace to our children. I do believe it is possible!

CUPP'08 expectations: Gain and share – this was the motto during CUPP'07, and it remains to be so! I hope to continue and strengthen the cooperation, find more interesting ideas to implement them here in Ukraine and meet wonderful people... And I'm sure that CUPP'08 interns will get a valuable and unforgettable experience from Canada which is impossible to underestimate!

Olha
MAKEDONSKA
CUPP'08

Born in Kirovohrad
My Hometown: Dnipropetrovsk
E d u c a t i o n :
National Mining University,

Dnipropetrovsk, Management Faculty, 5th year. Expect to graduate with Master's Degree in 2008.

Languages: Ukrainian, English, Russian, Spanish.

My CUPP Member of Parliament: **Hon. Maurizio BEVILACQUA**, Ontario.

CUPP'08 Scholarship: **Senator Raynell Andreychuk Scholarship**.

Hobbies: volunteering, participating in social life, reading about great painters, traveling, listening to the classical music.

Last book read: Trilogy of Desire (The Financier, The Titan, and The Stoic) by Theodore Dreiser.

CUPP'08 Expectations: CUPP is a great chance to see and understand

how the Parliament works in the country where the real democracy is implemented. To see how the Parliament manages different aspects of our life in social, economic and cultural spheres. To expand my knowledge of democracy, economical development and social prosperity – all of which my country needs now.

During CUPP I hope to enhance my leadership and communication skills.

I want to meet future leaders of Ukraine who are also enthusiastic about making a difference in Ukraine.

In next 5 years I plan to: During next 5 years I plan to receive PhD degree at National Mining University. I was the only one recommended to start PhD education. That was a great honor for me.

Also hope that in 5 years I will enter one of the best international Universities to continue my education in order to receive MBA.

I plan to receive not only theoretical knowledge but also good practical experience. In these 5 years I plan to do all my best to become good professional in management. So that I could manage not only big companies, but also be able to help in governing my country. And thus to lead Ukraine to the new prosperous stage.

And finally I hope to make my dream come true - visit Spain and use the Spanish language skills I have obtained.

Mykola
MAZANYI
CUPP'08

Born in Rivne
Hometown:

Rivne
Education: Hetman University (Vadym Hetman National Eco-

conomic University of Kyiv

Faculty of International Economics and Management and Faculty of Law;

Expect to graduate with BA degree in 2009, 2011;

Languages: English, Russian, German (basics).

Hobbies: Swimming, travelling, politics, public debates, investment;
My CUPP'08 Member of Parliament: Inky MARK, Manitoba.

CUPP Scholarship: **Senator Paul Yuzyk Scholarship.**

Last book read: "The Intelligent Investor" by Benjamin Graham. The greatest investment advisor of the twentieth century, Benjamin Graham taught and inspired people worldwide. His philosophy of "value investing" has made "The Intelligent Investor" the stock market bible ever since its original publication in 1949.

Lifelong goal: My goal is to pursue excellence through education. There is little benefit in being dogmatic and considering that at a certain point you have acquired enough knowledge and education. Life is a dynamic structure and one should continue to learn and develop. Five years from now I would like to see myself a successful person who is contributing to society and actually making a difference in the development of civil society in Ukraine.

CUPP'08 Expectations: I believe that an internship in the Canadian Parliament is a unique opportunity for Ukrainian students. Besides great positive experience, meeting new people, observing Canada's culture, experiencing the life of the Ukrainian Diaspora, I also expect to get a clear understanding of the true democratic parliament at work. This knowledge is vital to the current stage of Ukrainian parliamentary development. And the more active young people acquire this knowledge, the sooner we will build a civil democratic society in Ukraine.

Olha MELYKH
CUPP'08

Hometown:

Ternopil

Current location:

Kyiv

Graduate of the National University of "Kyiv-Mohyla Academy",

Faculty of Economics in 2007 Currently completing Master's Program at

the National University of "Kyiv-Mohyla Academy", Faculty of Economics, and Majoring in Finance. Also working at KINTO Corporation in Kyiv as an analyst at the Private Pension Fund Department "Socialny Standart".

In 2007 was awarded the Vadym Hetman Scholarship for a research project on Financial Controlling (Managerial accounting) by the Raiffeisen Bank Aval.

Attended American Institute on Political and Economic Systems of Georgetown University (USA) and Charles University (Czech Republic) in Prague Czech Republic in 2007.

Participated in Marie Curie-Sklodowskiej University Summer school in Lublin, Poland and Sommerhochschule of the University of Vienna, Austria, in 2006.

Languages: English, German, Polish, Russian.

My CUPP'08 Member of Parliament: **Royal Galipeau**, Ottawa-Orleans, Ontario.

CUPP Scholarship: **Mazurenko Family Scholarship.**

In the near 5 years I plan to finish and publish a book on Managerial accounting (Financial Controlling) on which I am currently working. Moreover, after I've finished it, I plan to write a dissertation in order to earn a PhD Degree and lecture on Finance. Combination of knowledge learned during my studies at the University and participation in summer schools, and my participation in the CUPP Program with the practical experience will strengthen my chances to become an expert both in politics and economy. Furthermore, as currently I am working as an analyst at the Private Pension Fund "Socially Standard" of KINTO Corporation, (www.pf.kinto.com), I am closely involved in the formation/development of Ukrainian social policies. Therefore, I plan to seek to become a Deputy in the Ukrainian Parliament (Verkhovna Rada of Ukraine). My acquired knowledge and practical training should help me make difference in Ukraine, influence its Policies and steer it closer towards European integration.

Serhiy OPANASENKO
CUPP'08

Born in Isjum, Kharkivska

Oblast

My Hometown: Kharkiv

Currently at University of Kyiv (Taras Shevchen-

ko National

University of Kyiv), 4th year student in Faculty of Economics.

Expect to graduate with BA Degree in 2008.

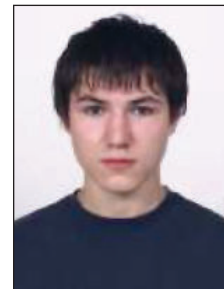
Languages: English, German

Hobbies: snowboarding, traveling, politics, intellectual games.

My CUPP'08 Member of Parliament: **Sukh DHALIWAL**, Newton-North Delta, British Columbia.

CUPP Scholarship: **Michael Starr Scholarship.**

CUPP Expectations: I'm sure, that CUPP will become a unique possibility to discover the fascinating diversity of Canada, meet a lot of interesting people and experience Canadian democracy in action. Participating in CUPP for me is like being involved in some great new project which is different from any other project I've tried to date.

Oleksandr PANKIV
CUPP'08

Born in Lviv

Hometown: Lviv

Education: University of Lviv (Ivan Franko National University of Lviv), 5th year

student in Faculty of Law.

Expect to graduate with Master's Degree in 2009.

Languages: English, Polish, German, Russian.

My CUPP'08 Member of Parliament: **Rick DYKSTRA**, St. Catharines, Ontario.

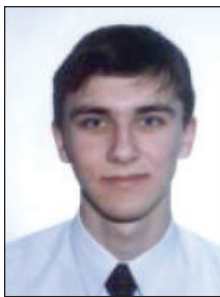
CUPP'08 Scholarship: **Volodymyr Hrynyk Scholarship.**

Hobbies: Music, traveling, volleyball, learning languages, piano, reading modern and legal literature, politics and research work on legal issues.

Last book read: "A Lotus for Miss Quon" by James Hadley Chase.

CUPP'08 expectations: I expect to acquire knowledge and experience from my work in the Canadian Parliament, which I hope I can apply in my future career and for the benefit of Ukraine. I realize that it is the practical experience which should be implemented for Ukraine's future development towards its growth as a true democratic and lawful state. I will do my best to put my Canadian experience to good use. The CUPP Program is a good opportunity to meet interesting people, to visit a new country, to explore its mentality, culture and traditions and to represent Ukraine.

In the next 5 years I plan to accomplish the following: As for the 2008-2009 I will participate in CUPP'08 program, graduate with LL.M. degree from the University of Lviv; improve my Polish language to the level of advanced; begin learning French language; prepare to the TOEFL test and take part in the LL.M. program in some foreign University. While being in Ukraine I plan to continue working as a paralegal for a while and continue my education to obtain Doctoral degree, later I'm going to pass the Bar exam. After finishing studies I'll try myself in politics.

**Oleksandr
POLONYK**
CUPP'08

Born in
Simferopol,
Crimea

My Hometown:
Kyiv

Currently study-
ing at Kyiv In-

ternational University, Institute of International Relations, Department of International Law, 4th year.
Expect to graduate with Bachelor's Degree in 2008.

Languages: English, French.

Hobbies: sports (ball-room dances, climbing, swimming, jogging), moot-court debating, playing musical instruments, singing, reading, historical reconstruction, etc.

My CUPP'08 Member of Parliament:
Brian Masse, Windsor West, Ontario.

CUPP'08 Scholarship: **Ethel Rose & Michael Makuch Scholarship.**

Last book read: For professional interests – "Medical Law" by Iryna Senuta. For personal development – "Mysteria" by Kateryna Kalytko.

In the near future I plan to finish my university studies. Thereafter I look forward to continuing my studies at a foreign law school. Afterwards I will concentrate on entering private practice with a law firm of which I am currently a junior associate. I would like to continue my scientific research activity after graduating from university in order to earn a PhD Degree. I am also going to increase my involvement in NGOs which compliment my studies.

I anticipate that the experience gained in Canada will substantially contribute to my professional growth and community activity.

Evhen REUS
CUPP'08

Born in Odesa
H o m e t o w n :
Odesa

Education: Odesa National Polytechnic University. Major specialization: Computer

Engineering.

Currently completing Specialist's Degree, 5th year. Expect to graduate in 2008.

Languages: Ukrainian, English, French, Russian.

My CUPP'08 Member of Parliament:
Mike Wallace, Burlington, Ontario.

CUPP'08 Scholarship: **William Kereliuk Scholarship.**

Hobbies: music (rock, folk, pop-rock), hair cutting and coloring, cooking, traveling, business correspondence, water and winter sports, international rela-

tions, economics, politics, collecting stamps, old books and foreign coins, photography.

Last book read: "Moon girl" by Edward Aeron. It is a great book about struggle between two spy agencies. The main figure of this story is a girl that became a keystone between both opponents.

Lifelong dream: To build a special shelter for homeless animals and provide an accompanying system that will help people to visit, feed and adopt some of these animals. To write a couple of books in specific fields of psychology especially about misunderstanding between men and women, breaking of cultural barriers and psychological aspects of emigration. To create an organization of Students' Self-Management on the national level and to improve the existing system of education in Ukraine.

CUPP'08 Expectations: This unique & honourable program is important for me, because I want to gain experience of work in governmental sector. I am interested in making my country truly democratic, truly committed to development and full of life energy. I would like to make wider the bridge of experience between Ukraine and Canada. I have a belief that the CUPP Program will develop my skills of polite, correct, positive person and sharpen my leadership qualities, in order to allow me to solve simple and complicated problems and achieve contemplated goals. I want to get rid of doubtful stereotypes and see what Democracy, Government and Canadian society really is with my own eyes and feel it in my Ukrainian soul.

**Mariya
ROMANYSHYN**
CUPP'08

Born in Lviv

Education: Lviv Polytechnic National University, Institute of Economics and Management

Expect to graduate with Master's Degree in 2008. Major specialization: Management of External Economic Relations.

Languages: English, Polish, Russian, German (basics).

My CUPP'08 Member of Parliament: **Joy Smith** Winnipeg, Manitoba.

CUPP'08 Scholarship: **Yuriy & Oksana Fedyna Scholarship.**

Hobbies/interests: Singing Ukrainian folk and modern songs,

Playing the piano, professional painting of Easter eggs, Reading, community activities, theatre, art, photography, Travelling, sport

Last book read: **"Winning" by Jack and Suzy Welch.**

The authors give advice how to create a healthy business

atmosphere in a corporation, how to increase staff productivity, how to set priorities, How to achieve business goals, etc. This book is for everybody, who wants to achieve success in their career.

Lifelong dream: To live my life with the greatest benefit for Ukrainian and global society and launching many charitable projects...

CUPP'08 Expectations: I believe that CUPP is a great opportunity for capable and ambitious young people. Participation in CUPP will allow me to acquire valuable experience and knowledge, improve my communication/leadership skills and meet interesting people.

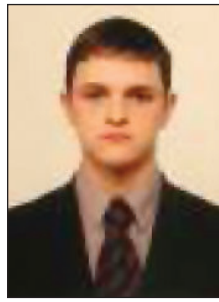
Studying and working in the Canadian Parliament will teach me how a successful society lives in a harmonious and peaceful atmosphere.

I hope to gain new insight into a multicultural community and share as well as take back with me new ideas, information and building blocks which will benefit my country.

In the next 5 years I plan to: Earn a PhD degree in Management at Lviv Polytechnic National University.

Continue my social and community work and initiate charitable projects and would like to participate in international educational programs and acquire as much experience as possible in order to benefit my homeland.

I want to make a contribution into Ukraine's development.

Anton RUBAN
CUPP'08

Born in Pervomajsk, Luhansk Oblast
My Hometown: Kharkiv
Currently completing Specialist's Degree at

Yaroslav The Wise National Law Academy of Ukraine, Kharkiv. Studying at the Faculty of military justice, 3rd year.

Major specialization: jurisprudence. Expect to graduate in 2010.

My CUPP'08 Member of Parliament: **Dean Del Mastro**, Peterborough, Ontario.

CUPP Scholarship: **John Sopinka Scholarship.**

Languages: English, German, Ukrainian, Russian.

Hobbies: Sports, learning languages, political science.

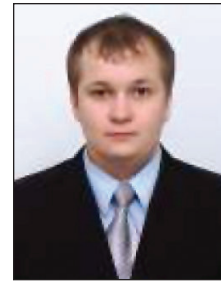
Last book read: "Good-bye Siberia" by Nicholas Prychodko.

CUPP'08 Expectations: I expect to receive more experience while working in the Canadian

Parliament. It is a wonderful possibility to share the knowledge between two countries: Canada and Ukraine. I also want to get acquainted with Canadian political system, mentality and culture. After completing CUPP'08 I expect to bring back to Ukraine all the experience that will make my country strong and prosperous.

Plans for immediate future: In the next 5 years I plan to graduate from my university and I will probably. Pursue graduate studies. I believe my studies will be related to the field of International economy. Initially I will work at the military Prosecutor's office and In a few years I will try to transfer in the court system of our country.

In the sphere of politics I will take part in social organizations and political parties in solving problems and improving the court system in Ukraine.

Pavlo SHOPIN
CUPP'06,

Coordinator
CUPP'08

Born in Luhansk
Hometown: Luhansk

Education: University of Luhansk (Taras

Shevchenko National University of Luhansk), Foreign Languages Department, *Bachelor Degrees in English and Literature, and German and Literature Graduate Degree in English and Literature. Master of English Philology. Major specialization: English and Literature.*

My CUPP'06 MP: **Michael Ignatieff**, Etobicoke-Lakeshore, Toronto, Ontario.

CUPP'06 Scholarship: **Walter Tarnopolsky Scholarship.**

My CUPP'08 Member of Parliament: **Hon. Andrew Telegdi**, Kitchener-Waterloo, Ontario.

CUPP'08 Scholarship: **Mazurenko Family Scholarship.**

Languages: Ukrainian, English, Russian, German.

Hobbies/interests: Reading books, politics, spectator sports, science management, theatre, classical music, football, tennis.

Last book read: "Agamemnon" by Aeschylus. It is a world-renowned Greek play that is considered to be one of the most important works of the ancient literature. The story is about the terrible vengeance and hatred, passionate love and the mighty Gods of Olympus. All the ancient works are treasure-troves of knowledge and such words are to be remembered when you read them: "Where is the limit? Let but sorrow cease And all within be peace, The wise in heart shall be well satisfied." I still do not know where the limit is but these books give food for thought.

Lifelong dream: I have no lifelong dream. My life is too short and my dreams are too unrealistic to come true so early. My plan is to become a professional linguist and contribute to the work of the local community in Luhansk.

CUPP'08 expectations: I am absolutely

sure that CUPP will be the most important event for me at this time of life and I will greatly benefit from learning more about Canada and its system of government and will do my best to contribute to the process of intercultural communication between Ukrainians and Canadians. I will use the acquired knowledge and new insights into democracy to enhance the efficiency of cooperation in my local community and at the University of Luhansk where I plan to do my PhD program.

Oleksandr SHUMSKYY
CUPP'08

Born in Kharkiv
Currently studying at University of Kharkiv, Vasyl Karazin National University

of Kharkiv, Faculty of Foreign Languages and Economics, 5th year. Major specializations: Interpreter of the English and German Languages and Literature; International Economics. Expect to graduate in 2008.

Languages: English, German, Ukrainian, Russian.

Hobbies: writing articles for the University newspaper; students' parliamentary debates; playing the piano; constantly working on raising the level of my intellectual and aesthetic development.

Last book read: "Goya" by Lion Feuchtwanger.

My CUPP'08 Member of Parliament: **Judy Wasylcyia-Leis**, Winnipeg North, Manitoba.

CUPP Scholarship: Senator **John Weibe** Scholarship.

CUPP'08 Expectations: I intend to acquaint myself with the functioning of the Canadian Parliament, the decision-making processes and totally use the unique opportunity of the access to the information sources of the Parliamentary Library in order to analyze possible ways and feasible perspectives of extending mutual-beneficial economic cooperation in the context: Ukraine-Canada.

I also would like to gain hands-on experience of realizing social-democratic and social-economic policy

of Canada. This will be very valuable for my future professional activity because it will help me make a personal contribution to the conducting of the effective internal and foreign economic policy in my country on the basis of the democratic ideals and values, which will favor the earlier integration of Ukraine into the European and World Community.

Plans for the immediate future: After the graduation from the University I am planning to study at Master level at the University of Jonkoping, Sweden and after that study at post-graduate level at my University to become a highly-qualified specialist in the area of international economic relations and then I would like to make a career in the system of State administration.

Iryna TIMKINA
CUPP'08

Born in Krolevets, Sumska Oblast
Hometown: Kyiv
Currently at the **National Technical University**

of Ukraine, Kyiv, 3rd year student of Inter-university Medical Engineering Faculty, specialization "Information Controlling Systems and Telemedicine".

Also doing independent research at the State *Clinical Scientific-Practical Telemedical Center of the Ukrainian Ministry of Health*.

Telemedicine is rapidly developing application of clinical medicine where medical information is transferred via telephone, the Internet or other networks for the purpose of consulting and sometimes remote medical procedures or examinations. Expect to graduate in 2010.

My CUPP'08 MP: Maria Minna

CUPP'08 Scholarship: **Cathy Obal** Scholarship.

Hobbies: Political science, reading books (in different languages), taking part in conferences, tutoring, visiting exhibitions and concerts, art (impressionism), traveling, sports (snowboarding, skiing).

Artem VITKOVSKYY
CUPP'08

Born in Kramatorsk, Donetsk Oblast
Hometown: Kyiv
Education: Currently at **National University of**

"Kyiv-Mohyla Academy", 5th year student, specializing in Political Science. Expect to graduate with MA degree in 2010.

My CUPP'08 Member of Parliament: **Thomas Mulcair**, Outremont, Quebec.
CUPP'08 Scholarship: **Senator Michael Wall** Scholarship.

Languages: English, Polish, Russian, Czech (basics).

Hobbies: astronomy, mountain tourism, traveling, photography, theatre, music, diplomacy, politics, civil journalism.

Last book read: "The Ethics of Authenticity" by Charles Taylor.

Charles Taylor gives a critique of liberal values.

CUPP'08 Expectations: CUPP should give me the opportunity to observe a Parliamentary Democracy and the precepts of the Rule of Law. Learning from Canada's experience of Parliamentary Democracy, will demonstrate the right way for building in Ukraine a new model of Parliamentary Democratic Republic founded on the Rule of Law.

It is well-known that parliament is the repository of public power, whose main mission is reflect the voice and will of the people. The public debate which takes place in Parliament should be reflective of the public discourse in its society. The public debates should be relevant to the issues which most affect the citizens, and the representatives of the people (the elected Members of Parliament) should always be mindful that they were elected to represent and to serve the citizens and for no other purposes. Observing the public debates during Question Period in the Canadian Parliament should be an excellent chance to see democracy in action. I also hope to make new friends and establish good relations with Canadian MP's and their staff.

Should the USA and Canada boycott the 2014 Winter Olympics in Russia?

by **Maryna Khorunzha Yaroslav the Wise National Law Academy, Kharkiv**

Russia's invasion of Georgia demonstrates Russia's arrogant policy and total disregard for international principles such as the inviolability of borders and respect for sovereignty. I prefer not to express a one sided opinion on the conflict between Georgia and South Ossetia because I personally do not support secessionism and there is no international convention on this matter. In a way it is each country's domestic affair, and no international convention regulates the question of separation of provinces or areas.

Nevertheless Russia's aggression does have much more to it than an unplanned protection of South Ossetia's citizens from Georgia. It very clearly appears to be a preplanned military action using a blitzkrieg type of invasion by tanks, intimidation of innocent civilians by brutal militaries of Russian, Chechyan and others troops to bring fear and terror into the rural population..

I do believe that imperialistic and Soviet-era appetites of Russia should be exposed. The killing of innocent civilians, the destruction of property should be condemned most forcefully. While the Russian leaders keep announcing that their troops are pulling out parts of Georgia such as the port of Poti and small Georgian villages are still occupied by Russia troops and their militias. Those Russian troops who are pulling out are leaving behind mines and minefields in the countryside and along some roadways. The troops are also setting woodlands on fire to deprive the villages of precious source of wood. This type of behavior cannot be publicly condemned or forgiven! The

global society should in a diplomatic way show the aggressor that it will not put up with such arbitrary conduct and tyrannical behavior. One way of condemning this behavior is to boycott the Olympics in Sochi in 2014. I see this as a possibility to show Russia that barbarian behavior is not tolerated and that it cannot be entrusted to host this prestigious sporting and cultural international event.

by **Evhen Reus Odesa Polytechnic**

Not long ago Russia returned its old imperialistic appetite, starting a war on the territory of

Georgia. It is not an isolated incident in the history. The assault on Georgia is similar to what Stalin's Soviet Union did to Finland in 1939. In both cases, Moscow engaged in an arbitrary, brutal and irresponsible use of force to impose domination over a weaker, democratic neighbor. The Soviet Union had also planned a propaganda show reminiscent of Hitler's 1936 Olympics in Berlin, for the Moscow Olympics in 1980, but much of the West's boycott delivered a body blow to President Leonid Brezhnev and his communist system and prevented Moscow from enjoying a world-class propaganda triumph.

So should the USA and Canada boycott the 2014 Winter Olympics in Russia to deter this new aggression?

Let us consider the latest news. Friday, August 15, 2008 – Russian air force attacked the Georgian National Nature Reserve "Borjomi" with incendiary bombs. Since that bombing

raid Georgian firemen have not been able to stop the burning of woods. Everyone knows, I presume, that the export of Borjomi mineral water is an important source of export income of Georgia. The bombing action is a part of the Russian political strategy that has as its aim to economically destroy "a country that does not want to obey Moscow".

The 2014 Winter Olympics in Russia is an important question facing the world community at the present time.

On one hand the Olympics were created to reconcile countries and nations using sport and friendly competitions. People are to set aside politics – and follow the sporting competitions. Every country, if it is not isolated from the rest of the world, can hold the Olympics on its territory. And people from different countries can unite and feel free of politics and conflicts.

On the other hand, let us remember "the match of death" in Kyiv in 1942. The Ukrainian football team played against the German team. It was the return match after the initial victory of the Ukrainian team. Before the game started, a German officer warned the Ukrainian team in their change room, that they should lose this match if they wished to stay alive. Nevertheless the Ukrainians played to win and did so!

The Russian President said that entering the conflict in South Ossetia his country only wanted to act as defender of the rights of Russian citizens there. We should remember how Hitler used this very pretext a little more than half a century ago to undermine and attack substantial parts of Central Europe.

Why did Russia offer Georgians of the newly formed South Ossetia republic Russian citizenship? There is no doubt that it was a scheme to provoke and pressure Georgia to take action, and the pretext for claiming to protect the rights of Russian citizens, before the invasion to Georgia.

Certainly the USA and Canada could boycott the 2014 Winter Olympics in Russia. But we do not know anything about Russian plans for the immediate future – we can only guess and wait for something unknown. Most likely Putin plans to repeat history and act like Hitler in the 1936 Olympics in Berlin before the World War II, when his aim was to show the rest of the world the superior role of the Arian race and the eagerness of Germany to start a war for world supremacy.

Considering the most stunning lessons from history, I suppose that the Governments of both American countries should look closely at the politics of Russia, and in case of real aggression by Russia take action and boycott.

**by Artem
Vitkovskyi
University of
Kyiv - Mohyla
Academy**

A professional diplomat such as an ambassador or consul can recognize that there are two sources of information. There is information for the mass media on the one hand and on the other confidential information for government, the security services, the Foreign Service, and the military service.

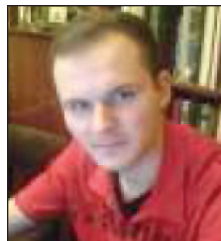
Information which we find in mass media is often not reliable unless it can be independently verified. I am aware via my university studies, where I took a course from the former Ambassador of Ukraine to the USA OR former US Ambassador to Ukraine that we can read an interview with the Minister of Foreign Affairs of a country which contains information intended only for domestic consumption and domestic mass media, not for official distribution or international consumption and news wires.

And it is well known that all information disseminated in the mass media is not dependable for reaching

any conclusions about participation in international events and relations.

So, to answer the question "Should the USA and Canada boycott the 2014 Winter Olympics in Russia?" I have to point out that we are in the year 2008. Only a few days have passed since the end of war between Russia and Georgia.

The USA and Canada should wait a little bit. In a year from now we can possibly assess this war in another way. Canada and US must not reach for very hasty conclusion.

**by Vasyl
Khomiak
University of
Kyiv**

In my opinion it makes sense to debate this topic in the years 2012-2014, but not earlier. In the arena of international policy and relations everything can change within weeks or even days.

It is obvious that Canada and the USA, as members of NAFTA, WTO and importantly – NATO unions have more effective methods to influencing Russia.

Boycotting the Olympics is demonstrative or PR step, but it does not really have persuasive power. It could be an effective method of influencing a truly democratic country. But Russia belongs to those totalitarian countries for which world opinion is not as important and therefore does not influence their policy. Russian's leaders do not worry about international image and opinion, the way western leaders do. To illustrate the point, let us remember the first and second Russia-Chechnya wars. In both wars Russia committed crimes against humanity, against innocent civilians strategically using deadly military equipment. And the world community stood by and did nothing about it. In fact, there was no effort to protect human rights of innocents.

We are now observing a very similar situation in Georgia. Some weeks ago all world noticed how Russians "peacemaking troops" killed civil Georgian population in the time of Olympic Games in Pekin. It is obvious that Russia broke not only international law and contracts, Russia broke old-world tradition to stop war in the time of Olympic. Even in ancient times, as said historical novels, the barbarians stopped war in the time of Olympic Games. So, in my opinion boycotting the Olympics in Russia in 2014 will not effective method.

Canada and the USA have more powerful instruments with which to influence Russia, such as the introduction of peacemaking NATO troops to Georgia in order to protect human rights, today. It could deter Russian aggression. Methods such as a boycott alone, which work in democratic countries which respect human and civil rights, will not work with Russia.

So, boycotting the 2014 Winter Olympics may have some positive effects for minimizing Russian aggressive conduct but only if coupled together with other more radical economic, political and diplomatic methods. The Boycott should be part of a co-ordinated international action coupled with additional effective sanctions against a government and population which do not share the western world's respect for people.

**Yaroslav Kovalchuk,
Maria Minna, Liberal Candidate
and Iryna Timkina.**

by **Tetyana
Kobets**
**Zaporizhia
University**

First of all, we need to remember that the Olympic games were introduced and meant as an international multi-sport event whose main purpose was to unite the countries of the world by means of peaceful competition. The legend even says that during the Olympics in the ancient Greece the wars and conflicts stopped as people joined the celebration of health and sport.

There have been several boycotts in the history of Olympics: a boycott by 28 African nations in the 1976 Summer Olympics held in Montreal; the 1980 Summer Olympics boycott, in which 45-50 nations refused to participate in the Olympics held in Moscow in protest of the Soviet invasion of Afghanistan; and the 1984 Summer Olympics boycott, in which 14 Eastern Bloc countries and allies including the Soviet Union, Cuba and East Germany refused to participate in the Olympics held in Los Angeles in protest of U.S. sentiments towards the Soviet Union.

But in my opinion, even though the boycotts were both a way to express the attitude towards particular country's policies and a way to attract the public's attention towards current issues, and were in their way successful there is no necessity for the USA and Canada boycott of the Winter Olympics in Russia.

The main reason is that the Winter Olympics in Sochi are 6 years away from now. There is still a lot of time left and many things can happen during it. For this reason it is hard to say exactly. But as the time draws closer more definite suggestions can be made.

I think that the political situation should not interfere with the sport. If USA and Canada, or the global community want to influence Russia's international policy, it should be done

by other means: political, economical and informational. Let the politician do their jobs – competing and cooperating in the field of international politics; and the sportsmen do their job – competing and cooperating during the Olympics.

**Using the
Olympic Games
as a Political
Tool?**
by **Yaroslav
Kovalchuk**
**Ostroh
Academy**

In ancient times the Olympic Games were the only reason to stop military actions regardless of the dimensions of the conflict, the nations involved or the strategic goals they were pursuing. The Olympic Games were then and should be now, nothing more than a competition among sportsmen and women and, competitions among nations on the tracks and sports fields. What the most famous sports games of our time should not be is a puppet for governments of the world, a tool for their geopolitical games. Any attempts by the politicians to influence or taint the biggest sports show in the world leaving a bitter political aftertaste deserves only disapproval. That is why the US and Canada's withdrawing from the 2014 Winter Games that are to be held in the Russian city of Sochi is not a good idea at all, to put it into the mildest words possible.

First of all, despite all the positive motivation behind America's hypothetical boycott of the 2014 Olympic Games such a step will be interpreted by a part of the world and the Russians themselves as a world-scale political show-off act designed by two countries. Zbigniew Brzezinski in his article *Staring Down the Russians* recalls America's using the Olympic torch as a symbolic weapon in 1980 and even regards this measure as a body blow delivered to the Brezhnev

administration. Such an appraisal expressed by one of the initiators and first-hand participants of those events is rather overestimated. What were the results of that boycott? Hundreds of sportsmen lost a once in a lifetime opportunity for which they had prepared for years, to compete in the Olympics. Millions of sports fans missed seeing their favourites participating in an unforgettable sports show. The boycott caused only bits of irritation for the communist party in the USSR. Soviet troops remained in Afghanistan for another nine years and the US's withdrawal from the Olympic Games in 1980 did not shorten the war by even a day.

Secondly, there is no point in the US delivering the message that it disapproves the Russian military invasion of Georgia, by boycotting the 2014 Olympic Games. It will simply state official position of the governments of the USA and Canada regarding the situation in the Caucasus and nothing more. But this official position is no secret to both Russia and the rest of the world. Russia knows that the majority of democratic countries officially condemn the "targeted" peace keeping actions of Russian troops in Georgia and comfortably go on with their lives, with this knowledge.

The question is what aims democratic countries should pursue in their relations with Putin-Medvedev tandem after the events of August 2008 in Georgia. If the US wishes to demonstrate its moral outrage and simply disapprove of the invasion of an independent state, it is free to use the Olympic Games as "its symbolic weapon". However, this demonstrative act will not go beyond the moral or emotional public outrage dimension. Unfortunately, moral values do not work, when the stakes lie in a geostrategic field.

Measures taken in the economic or diplomatic forums are much more persuasive. For example, taking away Russia's right to host the Olympic Games in 2014, acceleration of the construction of oil & gas pipelines from Central Asia outside of Russian territory, or at least concerted

diplomatic sanctions taken by the UN countries to condemn Russian intervention into Georgia, are some of those harsh yet fair "materialistic" measures the world community could take to demonstrate to Russia that it is inadmissible to use military force or the fueling of inter-ethnic conflicts as tools to exert and extend one's political influence in the 21st century.

However, it is a serious test. A test of the UN diplomats' ability to present a joint position condemning the war in Georgia without starting a new "cold war". A test of the European governments' readiness to sacrifice their economic interests for the sake of securing peace in the whole Caucasus region with UN peace-keeping troops. This test is intended to show what is most important on the scales of international diplomacy: the uninterrupted flow of oil and gas supplies from Russia with further appeasement of the Russian leadership or the moral duty to take at least some actions against the aggressor and to assert the support for international law and civil order. Time will show us how politicians will come through this test and what results it will bring for the world.

**by Solomiia
Kratsylo
University of
Lviv**

Before considering the question of Canada's and USA' boycotting the 2014 Winter Olympics, it is worth examining the current conflict.

At first glance, it would seem extremely kind of Russia to be so persistent in coming to the assistance of the population of tiny South Ossetia from the aggression of its Georgia. It could be viewed as a friendly gesture by a big powerful state with its total area of 17 075 400 square kilometers and a population of about 142 400 000 citizens to try to help a small republic,

which occupies just 3 900 square kilometers and has the population of 70 000 citizens.

However, upon closer examination and taking into account the previous action of coming to the rescue by Russia, the situation is much more complicated. We are reminded of the Soviet Union's annexation of Ukraine; especially its western part was carried out extremely aggressively and was also disguised as a gesture of good will and exceeding kindness.

The situation in Georgia follows precisely the typical Russian rescue operation. Protection of South Ossetia is but a pretext and served as the justification for invading Georgia. Again, it might seem unclear why such a large country would be so willing to conquer, in comparison such a small country as Georgia with the population of about 4 630 000 million citizens and the total area of 69 700 square kilometers.

In fact, it is all about control of the flow of oil. Russia has not abandoned its imperialistic past and is trying forcefully to renew it. My position is that before trying either to "come to somebody's rescue," or "entering into a war or invading another country" (both of which are inadmissible), Russia should respect and live within its own borders. There are reports of China advancing westwards, with a Chinese population of between 1 to 3 million living in eastern Russia. In some eastern areas Chinese migrants are not only owners of large tracts of land but they also form the majority of the population in certain towns.

Returning back to the question of Olympics boycotts, throughout history there have already been several precedents for this. For example, the Olympics held in Russia in 1980 saw many countries boycotting them. Back then, the United States withdrew its team and sixty one countries followed suit. In reply, the 1984 Summer Olympics, which took place in Los Angeles were completely ignored by fourteen countries of the Soviet union and the Eastern Bloc, the only exception was Romania.

On the one hand, the Olympic ideal

has always been about the peaceful participation of all countries in sport and politics should play no role. But on the other hand, it is a perfect way of sending a message across the world with the speed of light.

In my opinion, not only the USA and Canada, but all the civilized countries should boycott the the 2014 Winter Olympics in Russia as this can be one of those steps which can reveal the the political aspect of the situation and possibly force Russia to reconsider its actions.

**by Olha
Makedonska
National Mining
University of
Dnipropetrovsk**

The invasion of Georgia made politicians throughout the entire world reconsider their views about today's geopolitical situation. Russia's desire to rebuild the Empire is making the western World consider new ways of building relations with all former Soviet countries.

At this juncture the world's young generation can clearly see Russia's imperialistic desires and ambitions. Instead of seeing these ambitions on the movie screen in James Bond movies, we can in the case of Ukrainian youth observe them daily and close-by on the TV screen, sometimes live. And we understand that Russia's ambitions are not a movie any more. The Empire yearns for its rebirth.

After the invasion of Georgia ordinary people want to express support and sympathy with Georgia. Unfortunately a dangerous sentiment is growing, namely fear. People are wondering, who is going to be next? Ukraine? Moldova? Baltic countries?

I believe all measures should be taken now to deter Russia from its expansionist ambitions. There are many ways to stop aggression before the Olympiad

2014 in Sochi. There is enough time to change the geopolitical climate. But I believe that we cannot ignore the option that if Russia does not abandon its expansionist aggression, all countries should boycott 2014 Olympiad, not only Canada and the USA. Power and War should be abandoned as a State's instrument of rule and relations with neighboring countries. Therefore aggression should be condemned, but everyone.

Boycotting to the Olympiad should be the instrument of last resort. All steps should be taken to stop aggression and confrontation. The Winter Olympiad 2014 is a good chance for Canada and USA Olympians to demonstrate their skills on the sport fields. The Olympiad is the best forum to demonstrate that all countries are moving forward in developing strong and healthy society and do not want revert to using the most primitive and unacceptable aggressive ways of showing superiority.

Russia should be criticized by everyone. G7 and NATO countries should condemn Russia's conduct. In this case the whole program of isolation should be implemented so Russia understands that the world wants to live in peace and harmony and does not want a return of rule by force and aggression.

by Yaryna
Kobel
University of
Lviv

To answer this question I will explore the history of boycotts of the Olympic Games, the goals set for those actions and their consequences. We have also to distinguish between boycott of the games and actions forcing the Olympic Committee to withdraw the 2014 games from Sochi, Russia and pass the right to hold the Olympics to the next country in the list of contenders.

History of Boycotts

1936. In the 1936 Summer Olympics in Germany politics played a major role. The Olympics were an opportunity for Hitler to showcase his new Germany based on the idea of the superiority of the Aryan race. Goals: Not fully achieved: non-Aryan athletes in fact won many of the competitions.

1956. The 1956 Summer Olympics were affected by two major boycotts in protest of the Israeli invasion of Egypt and to protest of the Soviet invasion of Hungary.

1968. At the 1968 Summer Olympics, Tommie Smith and John Carlos, gold and bronze medalists for the USA, they were expelled from the Olympics for their black power salute during the playing of the American Anthem.

1972. At the 1972 games held in Germany eleven Israeli athletes were kidnapped and ultimately killed by Palestinian terrorists.

1976. 26 African countries, China and Taiwan for different reasons boycotted the 1976 Summer Olympics in Montreal.

1980. The most significant boycott of the Olympic Games took place in 1980. President Carter reacted to the Soviet invasion of Afghanistan with several initiatives designed to force the Soviets to withdraw. Those steps included the threat of a grain embargo, the withdrawal of the SALT II agreement from Senate consideration, and a possible boycott of the 1980 Moscow Summer Olympics. Early in 1980, Carter asked the International Olympic Committee (IOC) to move the games, preferably to Greece. Congress and the U.S. Olympic Committee (USOC) supported the move, but the IOC rejected the request. However, sixty-two countries followed Carter's appeal and did not participate in the Olympics. Results: Even though only 81 nations participated, more world records were set in Moscow than in 1976 in Montreal. In absence of a strong competition Soviet athletes won most of medals.

1984. In 1984 Los Angeles hosted the Olympics. The Soviet Union issued a statement that the country would boycott the 1984 Summer Olympics in Los Angeles due to "chauvinistic senti-

ments and an anti-Soviet hysteria being whipped up in the United States". It was widely regarded as an act of revenge for the US boycott of the 1980 boycott. The boycott involved 14 Eastern Bloc countries and allies (except Romania). Results: Despite the absence of the Soviets and their allies, the Los Angeles Games boasted 140 nations - more than at any previous Olympics, and up from 81 in Moscow. The U.S. team won 83 gold medals and 174 medals overall. **2008.** Since the beginning of 2008, especially during the torch relay of 2008 Olympic Games the prospect of boycotting China as a place of the games has grown. The protesters' aims are not only over the abuse of human rights in China, but also over the independence campaign and violence directed against Tibet.

Results of Boycotts

- ❑ By most accounts, the U.S. Olympic boycott in 1980 and the Soviet Olympic boycott in 1984 failed to achieve their goals. Athletes from most Western countries were prevented from competing in 1984 after the Soviet Union refused to withdraw its forces from Afghanistan. But the *Soviet military remained there until 1989.*
- ❑ The Soviets and other Eastern Bloc countries retaliated with their 1984 boycott in hopes of undermining the Olympics held in Los Angeles. Yet measured by TV ratings and profits, the *1984 Olympics stand among the most successful ever.*

The Forgotten Men...

Many countries followed Carter's appeal to boycott the Moscow Games. However, there were people in those countries as well as in US and Canada hurt by this decision. Those were thousands of young athletes, torn between supporting their governments in an international crisis even as they pondered how their lifetime dream had been shattered by an invasion on the other side of the world. After the 1980 boycott, many athletes emerged as undeserved victims. It's not *only* what the athletes

were denied, but *also* what the world was denied. The Olympic Village, where more than 10,000 athletes from countries around the world usually live as one family during 3 weeks of games, fosters greater understanding.

Avoid Old Mistakes...

Even if some hotheads will insist on the boycott of the Olympic Games in Russia, they have to take into consideration the following:

- ❑ All previous boycotts of the Olympic Games were implemented for different reasons, but all of them seemed to be an *immediate* reaction in time to some international events. At present, we have 6 years until 2014 Olympic Games in Sochi and by that time Russia-Georgia conflict will be resolved anyways.
- ❑ The difference between 1980 and 2014 is the greater number of American, Canadian and other countries athletes who hold dual citizenship because either they, or their parents, were born abroad. It is difficult technically to force these sportsmen to participate in the boycott
- ❑ Financial awards by some countries which accompany Olympic medals are very attractive and have to be compensated somehow for the athletes
- ❑ There is no way to compensate for lost fame and glory to the Olympic winners

Any way out?

An appeal to the International Olympic Committee to change the country host for 2014 Olympics might be much more effective step than a suggestion of Zbigniew Brzezinski to withdraw from the Olympics. And the good argument would be the following: "The International Olympic Committee would not have selected Sochi as the host city for the 2014 Winter Olympic Games if its members had anticipated that the Russian Federation would invade the Republic of Georgia in 2008."

by Melykh Olha
University of
Kyiv - Mohyla
Academy

Taking into consideration the disrespect by Russia for the traditions of the Olympic Games, the breakdown of the peace agreement, and the invasion into the territory of a sovereign state, the 2014 Winter Olympics in Russia should be boycotted by the USA and Canada.

Firstly, according to the Olympic tradition, no wars should be conducted during the Games and Peace should prevail among the nations. As Russia ignored and disrespected the foremost tradition of the Olympic Games, it should not be allowed to host the 2014 Olympics and these should be transferred to another country. As well Sochi is located close to the Georgian border and confrontations could occur between the Georgian and Abkhazian sides, which could lead to a conflict and could disrupt the Olympic Games.

Secondly, an invasion of a sovereign country is a blatant violation of the International law, pursuant to which every state is guaranteed its independence, sovereignty, territorial integrity and unity.

Although the Russian army justified its invasion into Georgia as an act of protecting Russian citizens' rights, the Russian army's movement into the heart of Georgia is a real act of aggression and open declaration of war. Importantly why did Russia occupy Abkhazia as well as South Ossetia? Moreover, the military advances Russian Army undermined all principles of democracy which Russia pretended to follow. Furthermore, these military advances demonstrated that Russia had been looking for a pretext to invade and to extend its influence over Georgia and the Caucasus once again. Russia wanted to show the world that it was once again a power to be reckoned with. Such attempts should be stopped at their roots in order to

avoid the reconstitution of a USSR-Version 2 or the beginning of World WAR III. Therefore, as an instrument of deterrence and punishment of Russia the 2014 Winter Olympics should be boycotted by the two most prominent countries in the World: Canada and the USA.

Thirdly, a breakdown of the peace agreement is another argument that supports the boycott. After having signed a peace agreement and announcing the withdrawal its troops from Georgia, Russia has kept troops in Georgia and has maintained the occupation of this small country. By ignoring the outpouring of the world community's opinion to withdraw from Georgia, Russia has demonstrated its disregard for civilized conduct. Russia's aggression against Georgia should not be viewed as an isolated incident. This should be a matter of considerable concern to world's leaders and a wakeup call about similar future actions by Russia. Pastor Martin Niemöller's composition is a perfect illustration of the reasons why the world community should react now.

"When the Nazis came for the communists,
I remained silent;
I was not a communist.
When they locked up the social democrats,
I remained silent;
I was not a social democrat.
When they came for the trade unionists,
I did not speak out;
I was not a trade unionist.
When they came for the Jews,
I remained silent;
I wasn't a Jew.
When they came for me,
there was no one left to speak out".

Considering all of the above, the **boycott of the 2014 Winter Olympics** is the initial and minimum step the world community should take to demonstrate its indignation and opposition to what Russia has done to Georgia.

**by Polonyk
Oleksandr
Kyiv
International
University**

I will approach the proposition to consider boycotting the 2014 Olympics from the perspective of questioning whether Russia should be punished for its aggression with Georgia.

My reply is that the USA and Canada should not boycott the 2014 Winter Olympics. The following are my reasons.

Firstly, Olympic Games were established as a forum for involving nations in peaceful sports competition. We know from history, that the people of Ancient Greece stopped internal wars during the Olympics. I believe that this tradition should be followed in our times. It is evident that aggressiveness of Russian foreign policy will decrease for the period of Olympics and will provide an opportunity for peaceful settlement of disputes. (IT WOULD BE APPROPRIATE TO GIVE AN EXAMPLE, IF an EXAMPLE is AVAILABLE of HOW or WHEN THIS CONCLUSION can BE ILLUSTRATED). It should however be mentioned that carrying on with the Olympics does not necessarily pacify aggressor, as was evidenced in the 1936 Olympics in Nazi Germany. Nevertheless carrying on with the Olympics creates the prerequisites for dialogue and dispute resolution.

Secondly, transferring the Games to a "peaceful" country is difficult, taking into account the problem of "absence of peaceful country". In today's world there are many conflicts and nearly all nations are involved in these conflicts. In such situation other states may boycott the Olympics in newly chosen "peaceful country"..

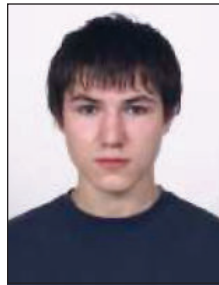
In addition, preparations by the host country are time and money-consuming. Such transference of the Games to new a location may impair the event itself.

Also it is necessary to note that

Olympics are a highly respected sport forum throughout the world. Thus political speculations around this event will deteriorate its image.

Finally, it is necessary to keep in mind that not all facts of the Georgian crisis have been revealed. That is why it is not evidently clear, who infringed international law and breached peace – Georgia or Russia.

Hence, taking into account all aforementioned, I think that the 2014 Winter Olympics in Russia must be considered by all countries including the USA and Canada, not as an opportunity to show resistance to Russia's policy, but as opportunity to find new ways for understanding and finding equitable solution.

**by Oleksandr
Pankiv
University of
Lviv**

The war in Georgia once more illustrated to us that global peace is not in secured. Human rights, democracy and the rule of law principles were infringed by the Russian government by invading the territory of its small neighbour.

Post soviet countries such as Georgia and Ukraine, are in the early stages of building their societies based on the precepts of democracy. Their pro-European orientation can be seen in the adopted legislation, in the internal and foreign policies of these countries and even in the mentality of their citizens.

The Russian leadership understands that in the near future the influence and pressure which they have tried to exert upon these post- soviet countries for decades, will be very limited or disappear as a result of the democratic changes that are taking root in these and other East European states.

The Russian position, to my

mind, must be assessed as a display of weakness of their leadership which is afraid of losing its dominant role and rule over its former vassal states. Russian politicians refuse to admit that Russia is not a 'friend' of countries such as Georgia, Ukraine, Poland, Lithuania, Latvia, Estonia and others and has ever treated these countries in a friendly or civil manner.

The armed forces provided by Russia might be understood as weakness of this country because no really democratic state will use struggle to solve the conflict at the time when global peace and human rights protection are known to be highest social values in the world.

To my mind USA, Canada and EU are to act in respond to Russian position, since Russia has no right to dictate its own policy and its positions to the states. And now is the best chance to show and make Russia to know that its place is within its borders. The boycott of Olympics that are scheduled for 2014 in Russia is a good opportunity to show it to Russia. In my opinion such a step must be done in any case, since Russia has no moral right to be a home place for the event that proclaim peace and fraternity.

Russia showed its position to the world, and now world have to make a feedback.

**by Mariya
Romanyshyn
Lviv
Polytechnic**

Recent events in Georgia proved once again that Russia's policy has nothing in common with democracy values and ability to build civilized and reliable partnership with its neighbors. This nation has no respect to independence and territorial integrity of post-Soviet nations, as well as their striving to join leading blocks such as EU, NATO etc with desire to gain

prosperity, political and economical stability. It's completely unacceptable to excuse Russia for its severe and subtle political games only because it's an extremely powerful world energy supplier, has advanced military facilities, or has the largest number of residents-oligarchs.

Unfortunately, Western nations rarely responded to Russia's aggressive behavior appropriately. Super nations had to think about concrete measures 10-15 years ago, before Russian oligarchs bought up the most expensive lands and corporations in Western and Central Europe, resorts and hotels at the Mediterranean Riviera, before Russia carried out the ability to control all gas and oil pipelines in Europe etc. Prominent nations (such as USA, GB, Germany) had to forecast and predict Russia's sustainable growth of power in political and economic issues and make some steps much earlier. In addition, International Olympic Committee made a huge mistake while choosing Russia for 2014, in spite of Sochi's perfect climate and unlimited financial condition/resources.

Thus, to my mind, even if USA and Canada decide to boycott the 2014 Winter Olympics in Sochi, it won't change the situation. Did the mutual boycott of Olympic games in Atlanta and Moscow change the external policy of USA or Soviet Union? Well, I don't think so... Besides, it would be unfair to make US and Canadian sportsman suffering from missing an opportunity to demonstrate high results in sport.

Unfortunately, today Russia has extremely large power everywhere. It would be more appropriate and effective to take measures on political and economic arena concerning Russia, to review the settings of cooperation and partnership style. I completely agree, that there need to be relevant consequences for the actions Russia has taken against sovereign state. Russia must realize, that its actions in Georgia will not be ignored by the international community.

**by Iryna
Timkina
National
Technical
University, Kyiv**

Today it is inevitable that the Olympic Games attract the attention of world public opinion and as a result influence change in the political order of the day. The ideal of world peace had its origins in the ancient Olympic Games first recorded in 776 BC. Not only did Pierre de Coubertin, founder of the Modern Olympics, want to bring nations closer together, but he also founded the International Olympic Committee in 1894, for political considerations after the French defeat in the Franco-Prussian War. It comes as no surprise that this dual purpose in the Olympic concept remains one of the unresolved problems to this date.

The combination of Olympic sports and politics hampers the main ideal of the Olympic movement and its aims of international cooperation and transparency. Not a proponent of this dual purpose but I understand that this was a founding principle and that there are exceptions to the ideals in the real life.

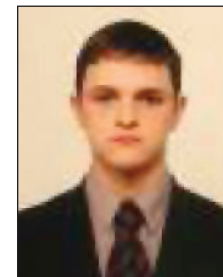
Touching on the subject of the boycott of 2014 Winter Olympics in Russia, I would like to clarify some aspects. To my mind, taking part in the Second South Ossetian War and having some unsettled territorial claims are the most likely reasons why Russia became involved in the conflict with Georgia.

From the experience of 1980 Summer Olympics in Moscow and the War in Afghanistan I think that a boycott will be unhelpful in solving military confrontations. I believe that the USA and Canada can use its influence in a more effective way, by resorting to political and economic instruments, such as stopping of work on the NATO-Russia Council or veto on Russia's entry into the WTO. International isolation provided by Charter of the United Nations can serve as an effective measure of persuasion. Moreover, such steps could

be implemented now without waiting for 6 years to pass, because due to the fact that even a great hue and cry which has been raised against Russia's recognition of the independence of Abkhazia couldn't help in rethinking of aggressive initiatives, to me it is improbable that immediate declaring a boycott will work wonders.

Furthermore, the only motivation to boycott the 2014 Winter Olympics is that Sochi, the site of the Winter Olympics, is situated so close to the problematic region of Abkhazia. In my opinion, ending of this conflict with Georgia and the peaceful resolution of the problem will help to avoid the protests against 2014 Winter Olympics in Russia.

To conclude, I am confident that there are always other ways out to cope with any problem and I believe that one day Olympics again will exceptionally bring people together.

**by Anton Ruban
Yaroslav the
Wise National
Law Academy,
Kharkiv**

In my opinion, the United States of America and Canada should boycott the 2014 Winter Olympics in Russia. But only the future will tell whether the boycott achieved its purpose, namely to force Russia to completely withdraw from Georgia and forego its practice of trying to control its near abroad or dictate its neighboring countries destiny. Ministers of many countries voiced their strong criticism of Russia's actions.

It will depend on Russia's political aims and objectives. At the present time Russia is trying to reconstitute a new empire with a democratic society. Russia must learn to build a strong democratic tradition without resorting to aggression.

by **Kateryna Bondar**
University of Kyiv - Mohyla Academy

In my opinion, Russia's invasion of Georgia was completely arbitrary, motivated by imperial aims to impose domination over a weaker neighbour state. Recent actions of the Russian government demonstrated that it does not respect the principles of international law and does not subscribe to world values of consensus and cooperation.

Even if Georgia's actions aimed at the removal of the South Ossetian "government" were unwise, Russia did not have the right to use force against another sovereign nation and violate its territorial sovereignty. Russia could have responded by sending a statement of protest, as is the practice in the civilized world. But the military response of Russia in the form of bombing Georgian towns, harming innocent civilians of different nationalities was totally unacceptable. It was not a peacekeeping operation, but act of aggression against Georgia. By deliberate firing on innocent civilians, Russia behaved like a rogue state.

According to Prime Minister Putin's statement, many Russian citizens live in South Ossetia, and that is the reason Russia could not stay out of the conflict. But military intervention cannot be justified solely on the grounds of protecting recent recipients of free Russian passports. Furthermore bombing Georgian towns cannot under any circumstances be considered an action to protect Russian citizens in South Ossetia. It is evident that this war, which was aimed to bring another state under Russian control, was provoked for some time by Russian government.

A most egregious aspect of Russia's action in the use of brutal force was irresponsible. If the world community does not hold Russia responsible and remains silent, this may result in further aggression by Russia not only towards

Georgia, but against other independent democratic post-Soviet states.

That is why the international community has to respond in a very clear and decisive way, in order to declare that Russian military intervention into the internal affairs of a sovereign state such as Georgia is condemned and unacceptable to the civilized world and that there are penalties and consequences to the use of brutal force.

Of course, strong criticism of Russia's behaviour and statements "to cease attacks on Georgia by aircraft and missiles, respect Georgia's territorial integrity, and withdraw Russian ground combat forces from Georgian soil" can be very useful, but this may not be enough. Yes, it is important to respond carefully but it is necessary to do this with strategic focus. According to experts, economic sanctions against Russia and freezing of Russian holdings in Western bank accounts will not be of economic benefit for the West, because of Russia's supply of energy. Much is spoken about denial of WTO or G-8 membership, but it is not easy. And NATO is not any more likely to put membership for Georgia and Ukraine on the fast track.

Nevertheless Russia must pay a price for its actions. Here the Olympic option should be considered. Russia's invasion of Georgia took place during the Beijing Olympic Games. In such circumstances would it be morally right for Russia to host the 2014 Winter Olympics at Sochi, which is 15 miles from Abkhazia, another province of Georgia invaded by Russia? In my opinion, even the threat of boycotting the 2014 Olympics by the US and Canada could be another potential weapon against Russia's aggression. The US and Canada could announce the boycott of the 2014 Winter Olympics unless Georgia's territorial integrity is completely restored. The conditions could for example include the withdrawal of Russian troops from Georgia, replacing them by international peacekeeping forces in South Ossetia and Abkhazia. As well, any response by the West should be conditional upon Russia's actions in Georgia and Russia's compliance with its international obligations toward other neighbour states. As Russia aspires to be a leading super-power it should demonstrate its lofty goals by civilized conduct in its foreign affairs.

Lining up for VISAS at Canadian Embassy in Kyiv.

The Ukrainian Government must adopt and enforce legislation requiring the use of the official language in the public sphere (hromadskyi prostir). Not only in government publications and education, but by private companies and entities. This legislation would include subsidies and/or concessions for Ukrainian –language product producers. Imported Russian –language products must be taxed.

All minorities must have the right to use their language in the private sphere and to produce audio-visual products and publications in their own language, but without government subsidies and/or concessions.

СТАНОВИЩЕ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В УКРАЇНІ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

by Kateryna Bondar
University of Kyiv - Mohyla Academy

Хотілося б почати із твердження Лариси Масенко про мову як про запоруку незнищенності нації. Із звуженням сфери застосування мови, із її занепадом, помалу зникає і сама нація. На сімнадцятому році незалежності України ми спостерігасмо звуження сфери вживання державної мови. Тоді постає питання, яке майбутнє може чекати українську націю, якщо її мова досі знаходиться під загрозою знищення?

Теперішнє становище української мови в Україні можна охарактеризувати як обмежене її застосування. Можна сказати, що набуття українською мовою статусу державної практично не вплинуло на фактичне становище української мови. На сьогодні ми маємо ситуацію, коли російська мова в дуже важливих сферах громадського життя, в засобах масової інформації (ЗМІ), в бізнесі поводить себе на більшості території України як державна.

Майже на кожному кроці ми стикаємось із фактичним порушенням мовних прав саме україномовних громадян, а не російськомовних. Йдеться про фактичну дискримінацію українців у власній державі за мовною ознакою. Російськомовне населення має ширші можливості для задоволення своїх культурно-інформаційних потреб. Натомість україномовне населення не має можливості повноцінно користуватися українською мовою.

Це підтверджують і статистичні дані, і соціологічні опитування. Наприклад, понад дві третини студентів вважає, що права україномовного населення порушуються переважанням російської мови в інформаційному просторі (опитування Центру «Громадська думка» НДІСЕП). Як же це так, що в нарешті незалежній Україні з нарешті єдиною державною українською мовою багато україномовних громадян відчувають, що для російськомовної частини населення створені психологічно комфортніші умови?

Про певну перевагу української мови можна говорити лише щодо політичної сфери, діловодства, освіти та науки. Але в жодній сфері не можна говорити про справді помітне панування української мови. В інших сферах російська застосовується набагато більше, ніж українська. Приватний бізнес досі орієнтується в основному на російську. Ще гірша ситуація в українському спорті, в армії, силових структурах. Більшість державних службовців у східній та південній Україні не вважає своїм обов'язком навіть вивчити українську мову. Що вже говорити, якщо навіть судді не дотримуються принципу ведення судочинства державною мовою?

Співвідношення української і російської мов в інформаційно-культурній сфері далеко не відповідає поділові населення за етнічною ознакою і грубо порушує права україномовних громадян. Навколо майже тотальна російськомовна масова культура.

ськомовна масова культура.

Незважаючи на те, що частка української мови в мовленні загальнонаціональних каналів має становити 75% згідно з новою редакцією Закону України «Про телебачення та радіомовлення», за даними Державного комітету телебачення і радіомовлення України, лише близько 40% ефірного часу теле- і радіостанцій заповнено україномовним продуктом. Не можна назвати жодного повністю україномовного телеканалу, окрім Першого Національного. Телесеріали, гумористичні програми транслюються винятково, а концерти - переважно російською мовою. Частка української мови переважає лише в обсязі місцевого телемовлення державних телерадіоорганізацій. Деякі телеканали іноді ігнорують навіть субтитри. Хоча останнім часом збільшилася кількість україномовного музичного продукту, все ж на переважній більшості радіостанцій лунає музика російських виконавців, що завдає великої шкоди національному шоу-бізнесу. Ганебним явищем я вважаю все більше поширення двомовних радіо- і особливо телепрограм, коли паралельно використовуються дві мови (один ведучий розмовляє російською, інший – українською), адже це справжня пропаганда двомовності замість утвердження державного статусу української мови.

Преса майже повністю російськомовна. Питома вага річного тиражу журналів та інших періодичних

видань українською мовою скоротилася з 70 % у 1995 році до 20 % у 2006 році, газет – з 50 % до 34 %. Найбільш популярні загальнонаціональні щоденні видання (газети «Факты», «Сегодня», «Вечерние Вести») друкуються винятково російською мовою. До того ж, зараз ми спостерігаємо не лише зменшення частки українськомовних газет, журналів через появу нових газет, журналів російською мовою, але й переведення багатьох із них у двомовний режим. Наприклад, російською мовою дублюються газети «День», «Галицькі контракти», навіть журнали для дітей. Крім того, реклама в більшості газет неодномовна: в українських виданнях можна зустріти рекламні оголошення російською мовою, а в російських - українською.

Важливою проблемою є й недостатня якість українського мовлення працівників теле- і радіостанцій, загалом медійної та рекламної діяльності.

На книжковому ринку домінують російськомовні видання. Якщо порівняти статистику щодо випуску книжок у різних країнах, бачимо сумну картину: в Україні їх випускається у 3 рази менше, ніж у Росії, у 30 раз менше, ніж у Німеччині (1999 року на одну особу в Україні випущено 0,36 книжки, в Росії - 3,9, у Польщі - 9,5, у Німеччині - 12 книжок). За даними Української асоціації книговидавців та книготорговців, більшість книжок, що продаються в Україні, було видано в Росії. Співвідношення українських та російських книжок в Україні оцінюють як 80 до 20 на користь російських. У той же час великою проблемою є незабезпеченість багатьох важливих сфер суспільного життя, особливо науки, техніки, україномовною довідковою літературою. Учні та студенти досі часто змушені користуватися російськомовними книжками для вивчення і дослідження не-українських тем.

Також в Україні неконтрольовано збувається продукція іноземної кіноіндустрії та російського шоу-бізнесу.

Щодо освіти, ситуація не настільки однозначна, зважаючи на те, що в деяких регіонах східної та південної України учні та студенти навчаються переважно російською мовою, а в Криму освіта практично на сто відсотків російськомовна.

Таким чином, статус української мови як державної поки залишається лише на папері. Коли ж українська мова буде повноцінно функціонувати як державна?

СТАН ВРЕГУЛЬОВАНСТІ МОВНИХ ПИТАНЬ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Державний статус української мови визначається статтею 10 Конституції України і Законом «Про мови в Українській РСР» від 28 жовтня 1989 року. Відповідно до Конституції України, державність української мови є невід'ємним атрибутом конституційного ладу держави.

Що означає статус української мови як державної? Державний статус української мови передбачає її визнання як обов'язкового засобу спілкування при здійсненні публічних представницьких функцій у міжнародному спілкуванні та в публічних сферах всередині країни. Він передбачає, перш за все, її обов'язкове використання органами законодавчої та виконавчої влади, в судочинстві, освіті. Державна мова має бути повсюдно мовою діловодства, мовою ЗМІ (радіо, телебачення, преси), мовою зв'язку тощо.

Конституція України містить вимоги щодо обов'язкового володіння державною мовою Президентом України (стаття 103), професійними суддями (стаття 127), суддями Конституційного Суду (стаття 148). Передбачена обов'язкова вимога володіння українською мовою в обсязі, достатньому для спілкування, особами, які вступають до громадянства України (стаття 17 Закону України «Про громадянство України»), визначено мову судочинства (статті 19 Кримінально-процесуального та 9 Цивільно-процесуального кодексів України), освіти (стаття 7 Закону

України «Про освіту»).

Згідно зі статтею 10 Конституції України «держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови у всіх сферах суспільного життя на всій території України». Я повністю погоджуюсь із, наприклад, Лесем Танюком у його твердженні, що діє лише частина третьої статті 10 Конституції України, а саме: «В Україні гарантуються вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України». Також треба говорити про саму недосконалість положень даної статті, оскільки вона передбачає лише забезпечення державою всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя, але не передбачає захисту української мови.

У рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальних процесі в навчальних закладах України від 14 грудня 1999 року (справа про застосування української мови) сказано, що «українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом (частина п'ята статті 10 Конституції України)». Але чинний закон «Про мови в Українській РСР» не визначає таких публічних сфер суспільного життя. Також відповідно до вищезгаданого рішення «поряд із державною мовою при здійсненні повноважень місцевими органами виконавчої влади, органами Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування можуть використовуватися російська та інші мови національних меншин у межах і

порядку, що визначаються законами України». Знову ж таки ці межі і порядок чітко не врегульовані законом, що означає можливість необмеженого використання російської мови і місцевими органами виконавчої влади, і органами місцевого самоврядування, і взагалі в усіх сферах громадського життя. Таке положення рішення Конституційного Суду фактично веде до створення локальних державних офіційних мов, обмеження прав української мови.

Варто згадати і про інші недоліки Закону «Про мови в Українській РСР». Зокрема, відповідно до статті 3, «в роботі державних, партійних, громадських органів, підприємств, установ і організацій, розташованих у місцях проживання більшості громадян інших національностей, можуть використовуватись поряд з українською і їхні національні мови» (частина 2). А «у разі, коли громадяни іншої національності, що становлять більшість населення зазначених адміністративно-територіальних одиниць, населених пунктів, не володіють в належному обсязі національною мовою або коли в межах цих адміністративно-територіальних одиниць, населених пунктів компактно проживає кілька національностей, жодна з яких не становить більшості населення даної місцевості, в роботі названих органів і організацій може використовуватись українська мова або мова, прийнята для всього населення» (частина 3). Замість того, щоб визнати українську мову єдиною мовою міжнаціонального спілкування в Україні, згідно зі статтею 4 Закону такими мовами є й російська та інші мови. Відповідно до статті 6, яка має назву «Обов'язок службових осіб володіти мовами роботи органів і організацій», незнання громадянином української або російської мови не є підставою для відмови йому у прийнятті на роботу. Стаття 18 передбачає, що судочинство може здійснюватись національною мовою більшості населення тієї чи іншої місцевості, а у випадках, передбачених частиною 3 статті 3, - мовою, прийнятною для

населення даної місцевості. Це ж стосується і провадження у справах про адміністративні правопорушення, і мови нотаріального діловодства. Багато інших положень Закону є неприйнятними, наприклад, «рішення по суті звернення оформляється українською мовою чи іншою мовою роботи органу або організації, до якої звернувся громадянин» (стаття 5), «технічна і проектна документація виготовляється українською або російською мовою» (стаття 13), «виборчі бюлетені друкуються українською мовою або іншою мовою, прийнятою в діловодстві відповідної Ради народних депутатів» (стаття 16), «у всіх сферах обслуговування громадян вживається українська або інша мова, прийнята для сторін» (стаття 17), «результати науково-дослідних робіт оформляються українською або російською мовою» (стаття 30), «інформатика здійснюється на основі української та російської мов» (стаття 31), «мовою офіційних засобів масової інформації можуть також бути мови інших національностей» (стаття 33). Відповідно до статті 8 Закону про мови «публічне приниження чи зневажання, навмисне спотворення української мови тягне за собою відповідальність, встановлену законом». На практиці виявляється, що такі дії не тягнуть жодної юридичної відповідальності. З цих причин і необхідно прийняти новий закон про розвиток і застосування мов в Україні, який би передбачив реальний механізм захисту і утвердження української мови як державної в усіх сферах суспільного життя.

Хотілося б звернути увагу на положення одного з проектів нового Закону про мови, а саме проекту, затвердженого Кабінетом Міністрів 30 червня 2000 року. Даний проект передбачав використання державної мови як єдиного засобу ведення діловодства, документації та інформації в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємствах усіх форм власності, в об'єднаннях громадян (стаття 6), у таких важливих сферах як обслуговування (стаття 7), судочинство

та нотаріат (статті 11-15), освіта та дошкільні заклади (стаття 17), наука, культура, спорт (статті 19-20) та Збройні Сили (стаття 25). Прогресивними положеннями проекту я вважаю закріплення пільг видавцям україно-російськомовних газет, журналів і книжок та запровадження спеціального регулювання державними органами ввезення іншомовної аудіо-, відео- та друкованої продукції (стаття 21). Позитивним було встановлення дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення вимог Закону. Серед порушень розглядалися, зокрема, незастосування державної мови або незабезпечення перекладу в передбачених випадках, публічне приниження чи зневажання, умисне спотворення державної мови тощо (стаття 30). Хоча не визначалися конкретні заходи відповідальності за ці порушення. Виконання Закону покладалося загалом на центральні й місцеві органи влади, органи місцевого самоврядування, керівників установ, організацій та підприємств України (стаття 29), тобто визначалося не досить чітко. Також не було законодавчо закріплено граничні строки реалізації конкретних положень закону і відповідальність за їх порушення. Даний законопроект Верховною Радою так і не було розглянуто.

Щодо інших законодавчих актів, відповідно до статті 10 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 телерадіоорганізації ведуть мовлення державною мовою. У той же час «мовлення на певні регіони може здійснюватися також мовою національних меншин, що компактно проживають на даній території». На практиці виявляється, що російська націоменшина компактно проживає на всій території України. Стосовно певних позитивів Закону, варто згадати положення статті 9, відповідно до якого «у загальному обсязі мовлення кожної телерадіоорганізації не менше 50 відсотків має становити національний аудіовізуальний продукт або музичні твори українських авторів чи виконавців». Явним

прогресом є положення частини 4 статті 10 Закону, згідно з яким «для загальнонаціонального мовлення частка ефірного часу, коли мовлення ведеться українською мовою, має становити не менше 75 відсотків загального обсягу добового мовлення». Також слід звернути увагу на суперечність положень Закону «Про телебачення і радіомовлення» та Закону «Про кінематографію». Якраз до норм цього закону та роз'яснення його положень Конституційним судом апелюють телеканали, пояснюючи свої дії щодо продовження субтитрування. Так, згідно з частиною 3 статті 10 Закону «Про телебачення і радіомовлення», «якщо мова оригіналу (або дублювання) фільму та/чи іншої програми (передачі) не є українською, такі фільми та/чи програми (передачі) транслюються за умови звукового дублювання їх державною мовою». Протестаття 14 Закону «Про кінематографію» передбачає, що «Іноземні фільми перед розповсюдженням в Україні в обов'язковому порядку повинні бути дубльовані або озвучені чи субтитровані державною мовою, вони також можуть бути дубльовані або озвучені чи субтитровані мовами національних меншин». А відповідно до роз'яснення Конституційного суду, «іноземні фільми не підлягають розповсюдженню та демонструванню в Україні, якщо вони не дубльовані або не озвучені чи не субтитровані державною мовою, а центральний орган виконавчої влади у галузі кінематографії не має права надавати суб'єктам кінематографії право на розповсюдження і демонстрування таких фільмів та видавати відповідне державне посвідчення».

Згідно з Законом України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «друковані засоби масової інформації видаються державною мовою, а також іншими мовами». Дане формулювання не встановлює жодних обмежень для видань російською мовою.

ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У МОВНІЙ СФЕРІ

Щодо більш конкретних заходів держави у сфері мовної політики, створювалися певні органи, наприклад, Рада з питань мовної політики при Президентові України (1997-2001), Департамент з мовної політики як підрозділ Державного комітету України в справах національностей та міграції (1997-2000) тощо. Приймалися певні акти, спрямовані на збільшення рівня використання української мови.

Наприклад, 8 вересня 1997 року Кабінет Міністрів затвердив «Комплексні заходи щодо всебічного розвитку й функціонування української мови». У них йшлося і про «підвищення з допомогою засобів масової інформації загальної мовної культури громадян та вихованням у них поваги до української мови», і про «організацію вивчення української мови державними службовцями», і про «створення довідників, словників різного типу і призначення, навчальних посібників з української мови, їх видання масовими тиражами». Також цей акт вміщував такі позитивні положення, як підтримка функціонування української мови в зарубіжних країнах, особливо в тих, де є українська діаспора; порушення клопотання перед світовим співтовариством про надання українській мові статусу робочої мови в міжнародних організаціях (ООН, ЮНЕСКО, РС); здійснення заходів щодо підтримки видання національної кіно-, відео-, аудіопродукції; тиражування кращих українських фільмів, а також дублювання і озвучення українською мовою творів світового кіномистецтва. Але більшість, якщо не всі положення даного документу залишилися на папері. Жодних заходів так і не було прийнято, які б свідчили про бажання цю постанову виконувати.

На сьогодні чинна Державна програма розвитку та функціонування української мови на 2004-2010 роки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України

від 2 жовтня 2003 р. У її вступній частині визнається, що в Україні ще не все зроблено для повноцінного впровадження української мови в усі сфери суспільного життя, і наголошується на тому, що слід докладати всіх зусиль для розширення сфери її функціонування. Серед завдань програми: практична реалізація статті 10 Конституції України щодо всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя; розширення функціонування української мови в засобах масової інформації, сфері культури, освіти та науки; державна підтримка функціонування української мови в інформаційному комп'ютерному середовищі; державна підтримка наукових розробок, предметом дослідження яких є українська мова, та випуску видань українською мовою; розвиток мережі дошкільних, загальноосвітніх, вищих навчальних закладів для безперервного виховання і навчання українською мовою; розширення словникової бази, створення і видання нової енциклопедичної та лінгвістичної літератури, навчальних підручників українською мовою, у тому числі їх електронних варіантів; поліпшення навчально-методичного забезпечення навчальних закладів різних типів з метою вивчення державної мови тощо. Серед конкретних заходів, які мають сьогодні впроваджуватись, це і розроблення проекту Концепції державної мовної політики, і підготовка пропозицій стосовно внесення змін до законів, зокрема щодо фінансової підтримки виробництва кіно, відео- та аудіопродукції, випуску друкованих видань державною мовою та встановлення відповідальності за порушення законодавства про мови, і розроблення та впровадження механізму забезпечення використання української мови державними службовцями. Також програма передбачає забезпечення приведення засновниками засобів масової інформації їх діяльності у відповідність з вимогами законодавства про мови; підготовку і видання багатотомних енциклопедичної та довідкової

літератури українською мовою із створенням електронних варіантів; забезпечення функціонування української мови в інформаційному комп'ютерному середовищі і багато інших заходів. У той же час фінансування, яке виділяється на ці заходи, явно замале. А деякі заходи прописуються, наприклад, щодо тиражування кращих українських фільмів, озвучення українською мовою творів світового кіномистецтва, але жодного фінансування не передбачено. З огляду на нечіткі формулювання згаданих у програмі завдань, важко говорити навіть про можливість їх практичної реалізації.

16 січня 2006 року було видано постанову, яка встановлювала квоту обов'язкового дублювання фільмів для прокату, демонстрування і домашнього відео українською мовою. Відповідно до цієї постанови з 1 січня 2007 року дистриб'ютори мали дублювати не менше 50% продукції, а з 1 липня 2007 року – не менше 70. Цей документ і розпочав процес титрування, якщо не дублювання, кінострічок українською мовою.

22 грудня 2006 року було підписано Меморандум про співпрацю між Міністерством культури і туризму та українськими дистриб'юторами фільмів, згідно з яким до кінця 2007 року 100% дитячих кінофільмів і 50% інших картин іноземного виробництва мають бути дубльовані українською мовою. Але більшість кінотеатрів південної та східної України не приєдналися до цього документу.

14 липня 2006 року було підписано Меморандум про співпрацю між телекомпаніями та Національною радою з телебачення та радіомовлення, який тимчасово дозволяв титрування замість дублювання, а стаття 6 Меморандуму передбачала, що пріоритетною метою для телеканалів є дотримання частки україномовного мовлення у прайм-тайм (у будні дні – сукупний час з 06.00 до 10.00 та з 17.00 до 24.00, у вихідні та святкові – з 9.00 до 13.00 та з 17.00 до 24.00). Але на сьогоднішній день Меморандум вже не чинний, і

українські телекомпанії формально мають дублювати фільми та інші програми українською мовою.

Отже, ставлення української влади до розв'язання мовних проблем (наприклад, у його порівнянні з мовною політикою Латвії та Білорусі) досить влучно передає такий вираз: «Якщо Латвія, висловлюючись образно, каже російській мові «ні», Білорусь – «так», то Україна каже «не знаю». Так, питання мовної політики піднімаються дуже часто в публічних заявах, виступах, але жодних радикальних кроків для того, щоб вийти з російськомовного простору, не було зроблено. Навпаки громадський простір залишається російськомовним завдяки свідомій урядовій політиці. Саме відсутність державної підтримки української мови, державної політики з її захисту та розвитку призвела до майже монопольного впливу російської мови на деякі надзвичайно важливі сфери суспільного життя. На законодавчому рівні питання врегульовано таким чином, що російськомовна продукція дешевша за україномовну, її значно більше, тому вона значно доступніша. На відміну від Росії, де російські видавничі компанії і дистриб'ютори звільнені від податків на імпорт, в Україні не скасовано оподаткування на внутрішні україномовні публікації, тому їй не вигідно видавати чи купувати україномовні книжки.

ЗАХОДИ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ СТАНОВИЩА ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

Зважаючи на те, що саме українська мова стала чинником відновлення незалежності України, є базовим складником української державності і чинником консолідації всього українського народу, теперішній мовний розвиток в Україні є небезпечним для майбутнього і української мови, і української нації. Я повністю погоджуюсь із Ліною Костенко в тому, що «нації вмирають не від інфаркту, спочатку в них відбирають мову». Справді, доля української мови – це доля української нації і держави, розвиток української держави залежить від

розвитку української мови.

Подальше домінування російської мови в громадському просторі, в бізнесі, найімовірніше призведе до уявлення, що українська мова призначена виключно для домашнього вжитку. До того ж, панування російської мови заважає зв'язкам України з англomовним світом і з Європейським Співтовариством, адже повноцінне функціонування української мови як одного із символів української держави в усіх сферах суспільного життя – це запорука не лише ефективного функціонування держави, а й позитивного її сприйняття як повноцінного і незалежного суб'єкта світової спільноти. А панування російськомовної продукції в українському інформаційному та культурному просторі призводить до нищення ідентичності української нації через прищеплення чужої ментальності та почуття меншовартості.

Саме тому необхідно прийняти рішучі заходи, спрямовані на утвердження і захист української мови, якісню розбудову українського мовного простору і відповідно захист мовних прав українців. І саме зараз той критичний момент, коли терміново потрібно відроджувати українську мову, створювати всі умови для її розвитку, для того, щоб її не лише знали, а й спілкувалися нею і поширювали її повсюдно.

Не достатньо задекларувати статус української мови як державної, потрібні системні заходи. Необхідно забезпечити домінування української мови, досягти стану дотримання Конституції України та чинного мовного законодавства. Потрібно утвердити українську мову як мову міжетнічного спілкування і порозуміння в Україні, захистити мовний простір України від іноземної мовно-культурної експансії. Важливо запровадити заходи позитивної дискримінації щодо української мови в деяких регіонах України.

Для цього потрібна дієва концепція державної мовної політики, стратегія підтримки україномовної преси, книговидавництва, взагалі відродження української мови. Мають

бути чітко визначені її етапи, завдання, конкретні заходи, а не розпливчасті фрази на зразок «розширення функціонування української мови в засобах масової інформації». Мовна політика має стати одним із державних пріоритетів, оскільки без вирішення мовних проблем неможливо досягти політичної стабільності і суспільної злагоди.

Мовна політика має включати збільшення асигнувань на розвиток та дослідження української мови. Витрати на проведення заходів з розвитку української мови мають фінансуватися своєчасно і в повному обсязі. Має бути посилено контроль за цільовим використанням бюджетних коштів на реалізацію цих заходів. Має бути передбачено чіткий перелік органів контролю за реалізацією мовної політики. Зокрема, необхідно створити центральний орган виконавчої влади з питань мовної політики в структурі центральних органів виконавчої влади. Наприклад, Проект Концепції державної мовної політики в Україні, розроблений Національною комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права, покладає здійснення Концепції на такі органи: Національна рада з мовної політики при Президентові України, структурний підрозділ з мовної політики у складі Міністерства юстиції України, Національна комісія з питань правопису та мовних норм Національної Академії наук України та Національна Рада з питань радіо та телебачення. Прикладом, як на мене, правильного підходу до забезпечення статусу державної мови є закріплення суворих санкцій за недотримання норм закону про мову у Франції.

Однією з обов'язкових умов для зайняття посад в органах державної влади та органах місцевого самоврядування є володіння державною мовою та її використання посадовими і службовими особами. Тому мають бути встановлені конкретні заходи відповідальності за порушення цих вимог. Необхідно провести переатестацію державних службовців з урахуванням не лише рівня володіння ними де-

ржавною мовою, а й рівня її застосування при виконанні службових обов'язків. Необхідно забезпечити застосування української мови в роботі всіх державних навчальних закладів України.

Варто наголосити на тому, що політика в громадському просторі повинна охоплювати не тільки державні установи, а й приватні міжнародні та українські компанії.

Російська культурно-інформаційна експансія найбільше реалізується через ЗМІ, експорт книжок, аудіо та відеозаписів. Тому потрібно здійснювати пропаганду української мови, заходи протекціонізму щодо україномовних книги, преси, радіо та телебачення. Перш за все, необхідно створити належну нормативну базу підтримки і пільг для україномовних ЗМІ, книговидання українською мовою, українського кіно і української пісенної продукції.

Законодавство України щодо мови особливо в засобах масової інформації є недосконалим. А питання поглиблення україномовності в ЗМІ має бути врегульовано саме на законодавчому рівні. Це питання є надзвичайно важливим, оскільки багато українців і через панування російськомовного інформаційного продукту (у друкованих ЗМІ, у телерадіопросторі, на книжковому ринку, в інформаційно-комп'ютерній мережі й Інтернет) переходять у своєму повсякденному спілкуванні на російську. Має кардинально змінитися співвідношення української та російської мов в інформаційній сфері. Дуже важливо, щоб телерадіоорганізації незалежно від форми власності та друковані ЗМІ дотримувалися у своїй діяльності встановлених квот україномовного мовлення. Перевірки відповідності мовного режиму теле- та радіокомпаній до вимог виданих їм ліцензій мають стати більш об'єктивними. А грубі порушення нормативних вимог до якості мови має вести до позбавлення ліцензії.

У сфері мовної політики нам варто звернути особливу увагу на досвід Росії, Франції, прибалтійських країн, де видавнича справа має

великі пільги. Наприклад, російський Федеральний закон про державну підтримку книговидання й засобів масової інформації звільнив від податку на додану вартість весь технологічний процес, пов'язаний з випуском книжок, усі підприємства й організації, що мають до цього відношення. До того ж, вони частково звільнені від податку на прибуток, від мита на ввезення зарубіжного обладнання, матеріалів тощо. У більшості міст Росії видавництва не сплачують місцевих податків, мають пільги на комунальні послуги. У Росії не лише знято податки з книг, а й надано державні дотації окремим галузям книговидавництва, зокрема, призначеним для дітей і молоді.

Нам потрібно більше сучасних підручників, довідників українською мовою. Чому не звернути увагу на досвід Росії і не зняти оподаткування з українських книжок чи принаймні запровадити певні податкові пільги на книгодрук? Дуже важливим є також встановити обмеження на російськомовну продукцію через застосування податкових важелів до російськомовної друкованої та іншої продукції, що надходить в Україну з-за кордону. Необхідним є надання певних дотацій україномовним друкованим ЗМІ, адже через відсутність дешевих україномовних газет, журналів люди змушені купувати дешеві газети російською.

Щодо дублювання й субтитрування фільмів українською мовою, я погоджуюсь із П.Борисівим, автором статті «Чотири неправди про сучасний український кінопрокат», у тому, що люди будуть дивитися дубльовані українською фільми, і це потенційно може принести лише прибутки. Отож необхідно українізувати кінопрокат в Україні.

Мають бути розроблені програми подальшого утвердження української мови у Збройних Силах, судових та правоохоронних органах, закладах та установах охорони здоров'я, у бізнесі, у сфері обслуговування, у банківсько-кредитній сфері, у науково-виробничих та науково-дослідних організаціях. На

мою думку, варто ввести заборону на використання двомовних (українсько-російських) вивісок, можливо з деякими винятками у туристичній та культурній сферах. Необхідно провести заходи з дерусифікації спорту та туризму. Заходи повинні визначатися з урахуванням ступеню поширеності української мови в різних регіонах України з акцентом на східні та південні регіони, Автономну Республіку Крим.

Державна мовна політика має також бути спрямована на підтримку і збереження української мови в середовищі українських спільнот за межами України шляхом надання відповідної допомоги культурно-освітнім закладам українців в інших державах.

Варто взяти на озброєння Рекомендації парламентських слухань «Про функціонування української мови в Україні», схвалені Постановою Верховної Ради України від 22 травня 2003 року № 886-IV. Даний документ наголошує на необхідності механізмів реалізації правових документів щодо функціонування української мови і врегулювання питань юридичної відповідальності за порушення вимог цих документів (у т.ч. відповідальність посадових осіб, які при виконанні своїх посадових обов'язків використовують як засіб спілкування не державну мову). Серед справді вартісних рекомендацій: заборона заснування в Україні засобів масової інформації іноземними юридичними і фізичними особами та особами без громадянства; забезпечення україномовній продукції не менш як 70 відсотків часу трансляції та місця на шпальтах друкованих засобів масової інформації; відмова телеорганізаціям, які порушують закони, що регулюють питання використання державної мови, в отриманні чи продовженні ліцензії на право користування каналами мовлення; запровадження пільгового оподаткування та іншої фінансової підтримки україномовної друкованої продукції, періодичних видань, кіно- та аудіопродукції; запровадження поетапного механізму атестації

державних службовців і викладачів навчальних закладів державної та комунальної форм власності на знання української мови; сприяння збільшенню кількості та накладів видань художніх творів національної і світової класики, науково-популярної, технічної, довідкової літератури українською мовою для різних вікових груп населення; розроблення заходів щодо підтримки випуску національної кіно-, відео-, аудіопродукції, тиражування кращих українських фільмів, дублювання і озвучення українською мовою творів світового кіномистецтва; створення національної словникової бази і підготовка до друку багатотомних енциклопедичних видань та створення їх електронних варіантів (з детальним переліком необхідних видань); сприяння перекладам українською мовою ліцензованої відеопродукції тощо.

Так, відповідно до Конституції України і законів України відбувається гарантування вільного розвитку, використання та захисту мов національних меншин. У той же час сприяння захисту і розвитку мов національних меншин не повинно

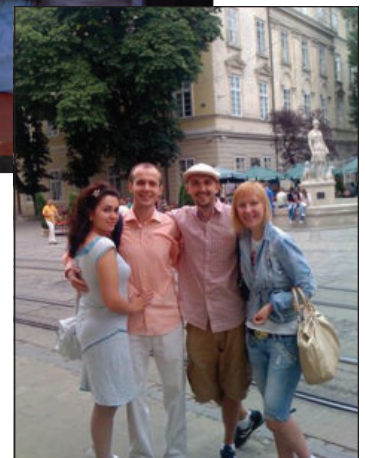
перешкоджати вивченню державної мови та заважати її функціонуванню у всіх сферах суспільного життя на всій території України. Допомогати державними коштами можна тим національним меншинам, які не мають своїх національних держав (наприклад, кримським татарам), чий мови перебувають на межі зникнення, а не росіянам в Україні...

Отже, на сьогодні можна говорити про статус української мови як державної лише де-юре. Для того щоб вона стала державною де-факто, не достатньо утверджувати її на рівні державного апарату та у сфері освіти та науки. Потрібні вольові дії та термінові заходи органів державної влади, а також громадськості. Потрібна національна політика в галузі культури, освіти, ЗМІ, яка б розширила сферу її функціонування на весь громадський простір та на всю територію України. Лише тоді вдасться досягти фактичного утвердження української мови як державної. І лише тоді українська мова буде панувати в Верховній Раді, і вдруге обраний мер мого рідного міста Києва не буде використовувати російську при виконанні своїх посадових обов'язків. ■

CUPP Interns celebrate Taras Bratsiun's Birthday by Lake Ontario.

Alla Myshalova '07 (Ternopil),
Andriy Maksymovych '05 (Lviv),
Mykhaylo Zakryzhevskyy '06 (Horlivka),
Olha Zhdanova '06 (Luhansk) meet in Lviv.

Чи потребує українська мова захисту?

by Taras Bratsiun

Hetman National University, Kyiv

Я вважаю, що ні. Є держава Україна, дер-жавна мова якої українська, є українці, які розмовляють цією мовою, є українська діаспора, яка зберігає українські традиції. Ніхто не забороняє використовувати українську мову. Звичайно є багато різних загроз, але чи українська мова не переживала гірших часів: заборон друкувати, писати, говорити, думати? Чи не знищували тих, які говорили цією мовою? Якщо мова змогла вижити у той складний час, чому не може зараз вільно розвиватися у цей вільний час? Чому росіянин Амосов у голосуванні за «Великих українців» може бути другим, Бандера – лише третім. Я думаю, що однією з проблем є відсутність єдності між українцями: ОУН(б) – ОУН(м), УПЦ КП – УАПЦ – УГКЦ, Пласт – СУМ... Іншою проблемою є державність. Не так сама державність, як той факт, що тепер, коли вже національна держава, не відчувається так гостро відповідальність кожного за спільну українську справу. Тепер «винними» є держава, уряд, парламент, президент. Я вважаю, що після того як президентом став В. Ющенко, мали б більше орієнтуватися на свої власні сили. Коли вже Президентом України є особа, яка якщо не допоможе розвитку української мови та всього українського, то хоча б не буде заважати, можна було вже стільки всього зробити своїми силами. Та тепер все впирається в гроші. Видно українці не вміють так заробляти гроші як жиди чи інші нації. Чи може бути скупіші за інших? Чи може не має того, кому ці гроші треба? Немає генератора ідей? Еліти? Та це все невеликий ліричний відступ...

Тепер перейдемо до розгляду самої проблеми як держава має захистити українську мову. Щодо законодавства, то справді слухними є зміни до законодавства, які

вимагали б знання державної мови та історії перш ніж особа вступить на державну службу. Також потрібно розробити механізми зняття з посад та покарання за порушення мовного законодавства. Щодо приватного сектору, то програмне забезпечення, етикетки, звіти, буклети, оформлення сайтів, вивіски мають бути державною мовою. Якщо цього держава не встановлює, то комерційні організації, прагнучи мінімізувати витрати, не бачать сенсу витрачати додаткові кошти, зусилля, час на переклад на українську мову, якщо вже все є готове на російській мові. А російську мову всі в Україні розуміють та не гидують купувати продукти з російськими етикетками у магазинах з російськими вивісками, і ніхто не має проблем з переглядом серіалів російською мовою, то який сенс перекладати? Щодо друкованих видань, то звичайно не можна заборонити друкувати національним меншинам своєю мовою, але можна встановити, що якщо це газета,

журнал чи книга, яка має тираж, що перевищує певну величину, то щонайменше 2/3 тиражу має бути українською мовою. Якщо тираж менше цієї величини, то – С. Або, наприклад, в журналі кожна стаття може друкуватися мовою оригіналу і паралельно українською. Оподатковувати можна залежно від лояльності тої чи іншої меншини до українського та величини самої меншини. Так само не можна беззастережно давати субсидії всім, хто друкує, знімає фільми українською. Тут потрібно зважати на зміст того що друкується та знімається. Якщо цей фільм проти УПА, але українською мовою, то які можуть бути субсидії. У випадках, коли друкований матеріал чи фільм ображає національну гідність українця, він має бути заборонений до розповсюдження. Тому державна політика в сфері мови має стати жорсткішою. ■

Anton Ruban (Kharkiv) Olha Makedonska (Dnipropetrovsk), Maryna Khorunzha (Kharkiv), Olga Kroytor (Yalta) Oleksandr Pankiv (Lviv) at Liberal rally in Toronto

Ukraine needs SYSTEMATIC language policy

by Vasyl Khomiak
University of Kyiv

Яка мова, такі й наші думки будуть - московська мова - московські думки.
(If in our language, then such will be our ideas – in Moscow's language, then they will be
Moscow's ideas) - *Borys Grinchenko*

The Ukrainian Government must adopt and enforce legislation requiring the use of the official language in the public sphere (hromadskyi prostir). Not only in government publications and education, but in private companies and entities. This legislation should include subsidies and/or concessions for producers of Ukrainian –language products. Imported Russian –language products must be taxed.

In my opinion, it is very strange, paradoxical and illogical to debate whether to adopt and use the Ukrainian language in our country, during the year when we celebrate the 90th anniversary of the first decree promulgating Ukrainian as the official language, which was first promulgated by the Government of the Ukrainian National Republic (UNR) at the beginning of the last century. But the situation is more poignant for the reason, that in the 17-th year of our renewed Independence, we have a lot of politicking, speculating and provocations concerning the language issue, but we have no language policy. And it is a very serious problem in the public sphere (hromadskyi prostir).

Let me introduce my understanding of the language situation in Ukraine before answering the question about official language in the public sphere.

The language issue is a very fertile ground for political battles. Politicians cannot so easily win the public's respect or support in any other sphere or area (economical, international), as in the sphere or area of the language forum... For this reason, all pragmatic politicians understand that Ukrainian government must adopt and enforce legislation requiring the use of the official language in the public sphere, but in the nearest 5 years no government

will do that, because doing that they'll lose a very comfortable topic for discussion and PR before election. As definite proof could be last events in Donetsk on this month (in May), where city council (Miska Rada) forbid to open new Ukrainian schools, Ukrainian boarding schools, gave order to cut Ukrainian classes and groups. They explained that it was made for protection rights of Russian-language Ukrainians on their "native language" (But it's in region where no more than 25% of all schools are Ukrainian) It's understandable that it can't be any logical reason for it, it has no sense. But it's easier than attempts to solve real social problem, try to stimulate making new enterprises, try to solve shahtar's problem. It's easier for them to debate "language problem". So it appears to be a nice possibility for manipulating folk's awareness.

I 100% and more agree that Ukrainian Government MUST adopt and enforce legislation requiring the use of the official language in the public sphere. But it's very important to make it correct and comfortable for the most Ukrainians without political speculations.

So, to be truthful, I don't understand why we should debate: must the government adopt and enforce legislation requiring the use of the official language in the public sphere or mustn't. The words, which were said by Konstantin Ushynskij: "*Коли зникає народна мова, – народу немає більше!*" (When language disappears, there is no more folk) are so understandable and obviously, that only people, who want to destroy the sovereign Ukrainian country, don't want to understand this. But there is no sense in trying to make them change

their mind. So in this article I would like to answer some another question, more actually in my opinion: "How government should adopt and enforce legislation requiring the use of the official language in the public sphere".

As I have already said, the biggest problem is that no political party WANTS (or better WISHES) to carry out language policy. Some governments tried to regulate some spheres of language policy: Ukrainian language in cinema, books, education etc. But it gives a little effect, because our country needs systematic language policy.

To my mind such policy should consist of the following steps:

1. In half a year the government and local administrations together with NGO organizations should give enough possibility to all Ukrainians, who doesn't know Ukrainian to improve their skills for free. We can't force people to use Ukrainian until we don't provide them with opportunity to study it.

2. On this step special commission should control, that all people really received an opportunity to study Ukrainian. It shouldn't be one more formal government program. We should make special grants for a person who becomes very success in improving Ukrainian. For this time a great role for making Ukrainian more popular among teenagers has been playing Competition in Ukrainian language named after Peter Jacyk. But it not enough and even this event doesn't have government support on high level.

3. Another step is: Government should give subsidies for the editors, who publish books in Ukraine language, for film-studios, which make Ukrainian films. Also Government should order serial books, films and

other PR materials about history of the development of Ukrainian language.

4. Also, a mission of all Ukrainian rock and pop-group is to make Ukrainian language popular. Because, many teenagers who live in regions, especially in villages, perhaps have never heard good, high-quality Ukrainian music. It's explained, that practically all radio-stations provide the consumers with low-quality "popsa".

I realize, that everything, that is noticed before is understandable and looks simply and some volunteer organizations (for example "Ne bud bajduzhym") have done such action. But until all these actions are united, are moderated by government, they won't be effective. Only being systematic and coordinated these efforts can become language policy and give some result.

5. In a year after such PR and "preaching", the Government should tax all films, songs, books in Russian. We should leave opportunity for Russians to have their books, to watch

film in Russian, to visit Russian theater. But they should pay more for it. And the money, received from taxation of Russian production, should convert to the special fund. This fund should finance Ukrainian editors, film studios etc. So, we would have whole-hearted using of money.

6. We should leave opportunity to study in Russians school, but they must be private. I don't understand why taxes, which I pay to government, should go for teachers who work in Russian-language schools in Ukraine? It's nonsense.

7. Also, all politicians, government workers, people who work in state institutions, universities, hospitals, and state companies should pay penalty, if they use foreign language being at work.

In such way we receive opportunity to some people, who like Russia so much or are too stupid for studying Ukrainian language to use Russian, but they should pay for it. I'm sure; it

will be a very little part of Ukrainians, no more then 2-3%. All other will use Ukrainian with pleasure, because it will be fashionable and will give an opportunity to save a great part of month income.

What about Russian-language products? We should remember that we don't wage war with Russia. We only solve our internal problems. So we should tax this products as the same as all other foreign products (According to WTO and other international contracts). But we should make such taxes in Ukraine, that published Russian-language book in Ukraine must be more expensive, than made in Russia and import to Ukraine. In such way all other problems will be regulated automatically.

As we see, all these methods are very simple and easy to realize. We need only to wait for the proper government, which will start such policy and bring to an end "language games" in Ukraine.

Небезпеки для українськості та української мови: політико-правовий аспект

by Yaryna Kobel
University of Lviv

Тема украї́нської мови та її використання у різних сферах життя громадян України протягом тривалого часу є центром гострих дискусій та риторики, обговорення, висвітлення в ЗМІ. Та останніми роками вона є предметом спекуляції політичних сил, так званих «політичних еліт», що борються в Україні за владу. Саме від волі владної еліти залежить стан законодавчого закріплення мовної політики держави та її реалізація. Але як це не сумно, політики ставляться до мовного питання несерйозно та недалекоглядно, використовують його як один (серед багатьох інших)

засобів піару, чи називайте це як завгодно. Повернімося на кілька місяців назад: була тема для галасу і спекуляцій у питаннях НАТО-проблеми знаходились на пустому місці. Високий рівень інфляції був наступною темою. І щось мені підказує, що питання державної та російської мов в недалекому майбутньому знов будуть на перших шпальтах новин, причиною глобального невдоволення певних публічних осіб.

Я цілком погоджуюся з тим, що органи державної влади повинні удосконалити законодавство України про використання

державної мови та забезпечення його виконання в першу чергу в сфері публічній, тобто у владних структурах, а частково в громадському просторі.

Сьогодні чинним є Закон Української РСР "Про мови в Українській РСР", який було ухвалено в жовтні 1989 року. Цьому ухваленню передувала велика підготовча робота. Проте з чотирьох запропонованих проєктів, жоден не було прийнято. А в результаті їх переробки групою депутатів було зроблено ряд доповнень, що додатково гарантували права російської та інших національних

мов. З іншого боку чинне законодавство не передбачає жодних санкцій до порушників Закону про мови. Можна сказати, що мовна позиція в чинному законодавстві м'яка і ліберальна, а як висловлюється Президент- «толерантна». Сьогодні, здавалося б, уже давно позаду роки Радянського Союзу, але не проведено змін правової бази регулювання використання мов у державі. У чому ж справа? На початку року були висловлені пропозиції про створення Державного органу із мовної політики, завданнями якого було б підтримувати як українську мову, так і мови інші, зокрема, вимираючі, а також стежити за дотриманням мовних прав усіх громадян. Але далі декларованих намірів у цій сфері справу не зрушили.

Очевидно, що для змін крім заяв про наміри повинна бути чітка владна політична воля на це, чого немає і не було від здобуття Україною незалежності. Коли сама влада не усвідомлює для чого провадити певну політику державної мови, для чого це потрібно, або не хоче її проводити належним чином, то і не слід очікувати змін (збільшення та поширення) у використанні мови серед громадян.

Перед тим як розглядати необхідність впровадження вимог до використання державної мови в громадському просторі, треба навести порядок у публічному. На мою думку, публічна сфера є важливою складовою, що впливає і на громадянське суспільство.

Спочатку слід почати неухильно забезпечувати використання державної мови в органах державної влади та інших органах влади усіх ланок; змінити/прийняти нове законодавство. При цьому слід врахувати досвід інших держав, адже в різні часи з подібними питаннями стикалось багато держав світу. Менш практичним для нас можна вважати практику закріплення вільного використання, надання офіційного чи державного статусу кільком мовам, як-то у Швеції чи Бельгії. По-перше, Україна не є ба-

гато національною державою: за даними перепису 2001 року українці становлять 77,8% населення України, а росіяни – 17,3%. По-друге, ситуація потребує особливого підходу, адже мова однієї із нацменшин домінує у багатьох сферах суспільного життя (масова культура, спорт, рекреаційні послуги і т.д.). Основна частина населення поділяється на категорії україномовних українців, російськомовних українців та російськомовних росіян. І, хоч українську мову вважають рідною 67,5% населення України, що вже є меншим частки самої титульної нації в державі, реальне її використання у суспільстві заставляє багато над чим замислитись, а владі – вдатись до остаточного визначення з питанням мовної концепції, аби не спідкала доля ірландців.

Працюючи над одним дослідженням з кримінального права я довго намагалась знайти через систему пошуку в Єдиному реєстрі судових рішень необхідну мені назву статті. Проте знаходила лише рішення судів західних і північних регіонів України, м. Києва. І яким же було моє здивування (хоч не повинна була б дивуватись, знаючи реальність ситуації), коли знайшла рішення судів Харківської, Луганської та інших східних та південних областей російською мовою. Це було для мене і особистим ударом по гідності як громадянки України. Закон УРСР «Про мови в Українській РСР», що є основним нормативно-правовим актом щодо використання мов в Україні, містить досить декларативні приписи та такі, що відповідали політиці 1989 року. Суди та інші державні органи посилаються навіть не на ч. 2 ст. 3 згаданого закону, яка надає змогу паралельно, поряд з українською використовувати іншу мову, а на ч. 3 ст. 3 «...або коли в межах цих адміністративно-територіальних одиниць, населених пунктів компактно проживає кілька національностей, жодна з яких не становить більшості населення даної місцевості, в роботі названих органів і організацій може вико-

ристовуватись українська мова або мова, прийнята для всього населення.» І цією прийнятою мовою стає російська. Проте згідно Державного комітету статистики та Державного перепису населення 2001 року важко говорити про правомірність використання судами та іншими органами державної влади певних населених пунктів в роботі лише російської мови, так як більшість населення загалом усіх регіонів, за винятком Автономної Республіки Крим (АРК) та м. Севастополя, становлять громадяни української національності. А в АРК та м. Севастополі проживають особи, які вважають себе росіянами за національністю. Тож очевидним є можливість застосування норми закону про паралельне застосування української та російської мов у роботі державних органів, прийнятих ними рішеннях, тощо. Повне ігнорування української мови в східних та південних регіонах України на мою думку вимагає чіткої фіксації вимоги застосування державної мови. Але вимога повинна бути закріплена певними реальними санкціями, які б забезпечували її дотримання, як-то притягнення до дисциплінарної відповідальності, адміністративної, тощо. Звичайно, може бути спочатку певне несприйняття населенням суворого дотримання вимог про державну мову. Але саме тут владі можна і треба застосувати суворі заходи, нехай навіть і дещо авторитарні, щоб державна мова перестала бути темою спекуляцій та маніпулювання, а раз і назавжди в громадян України відклалось в свідомості розуміння того, що там, де сфера державних органів влади і управління, там і в першу чергу, державна мова. Таким чином певна частинка життя осіб, що пов'язана з владними структурами забезпечить буття українській мові. А це вже впливатиме і на громадську сферу.

Я не пропоную вдаватись до таких радикальних заходів як у Словаччині і впроваджувати «мовну поліцію», взагалі заборонити трансляції регіональних радіо- та

телевізійних програм, розміщення написів недержавною мовою в рекламі на вулицях. Такі заходи суперечать міжнародним нормам права, конвенціям, учасником яких є Україна.

Але не слід піддаватися омані, а пам'ятати про Основний Закон держави. І хоч в Україні рішення Конституційного Суду України не є нормативно-правовими актами, проте вони є обов'язковими для виконання на території України, остаточними і оскарженню не підлягають. Тому слід брати до уваги і таке рішення від 14 грудня 1999 року у справі щодо офіційного тлумачення статті 10 Конституції України стосовно застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування й використання її в навчальному процесі в навчальних закладах України. Це рішення встановлює, що «положення частини першої статті 10 Конституції України, згідно з яким "державною мовою в Україні є українська мова", необхідно розуміти так, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади й органами місцевого самоврядування (мовою актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також у інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом (частина п'ята статті 10 Конституції України).

Поряд із державною мовою при здійсненні повноважень місцевими органами виконавчої влади, органами Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування можуть використовуватися російська та інші мови національних меншин у межах і в порядку, які визначаються законами України».

Встановлення на законодавчому рівні вимог до використання мови необхідно у сфері бізнесу всіх рівнів, у сфері громадського обслуговування населення. На прикладі Естонії можна побачити позитивні

результати в мовній сфері завдяки владному регулюванню. У 1995 році Естонія скасувала подібний до нашого закон про мови і поставила суворі вимоги до використання мови у згаданих сферах, а також при набутті громадянства, мотивуючи це забезпеченням права використовувати на території держави рідну мову титульної нації. Російськомовні жителі для того, щоб інтегруватись у суспільне життя держави, не бути другою відокремленою частиною, так чи інакше змушені вивчати та використовувати естонську. Тому безперечно офіційна документація, робота з клієнтами, якщо ці послуги (угоди) належать до публічних має вестись державною мовою. Все ж не слід встановлювати імперативних норм там, це фактично неможливо буде проконтролювати – обов'язкове використання державної мови середині приватних компаній.

Я не прихильниця надання субсидій, дотацій чи іншого виду пільг українською державою. Хіба що короткострокових. Безперечно, позитивно сприяло розвитку певних сфер економіки було досягнуто необкладенням протягом певного часу товарів податком на додану вартість, але не це головне. Головне – не заважати працювати, бо якщо буде попит на україномовну продукцію, то в державі, в якій працюють ринкові відносини, він буде сприяти збільшенню її пропозиції.

Люди повинні хотіти працювати, розуміючи, що їм це дадуть зробити. Проте в країні критичний відсоток тих осіб, що будуть прощтовхувати національне, якщо можна обрати легший шлях заробітку.

Як свідчить практика, державні пільги в нас часто є предметом зловживань. При цьому зловживань як службовців державних органів, так і самих отримувачів пільг. Так вже складається, що державні кошти часто використовуються зовсім не за призначенням. Але це вже питання недоліків процедури, яку треба удосконалювати відповідно до вимог сучасної держави та ринкових відносин.

Але з аналізу стану україномовної продукції, як-то друкованої, на даному етапі треба надати тимчасову державну підтримку. Невеликий відсоток продукції українською мовою, що виходить у світ і так в основному сформований з підручників та освітніх матеріалів. Проте саме комерційна книжка та преса є показником розвитку видавничого бізнесу. Як же мені було, мабуть, швидше соромно, коли моя подруга з Англії українського походження у Львові (!) не могла купити «дівчачого» україномовного журналу. Це заставляє переглянути загальне ставлення до державних пільг у зв'язку з потребою нарешті змінити таку відсутність україномовної продукції.

У видавців своя мотивація – це не вигідно. Досвід зарубіжних країн – відсутність ПДВ на таку продукцію: Росія, Англія, Швейцарія, Бразилія ефективно працює на розвиток видавничої сфери. Рентабельність української книжки наш законодавець уже не перший рік намагається забезпечити. До 1 січня 2009 року буде звільнятися від оподаткування прибуток видавництв, видавничих організацій та підприємств поліграфії, отриманий від видавничої діяльності, діяльності з виготовлення і розповсюдження книжкової продукції, виготовленої в Україні, крім видань рекламного і еротичного характеру. Для багатьох видів діяльності у цій сфері передбачаються звільнення і від сплати ПДВ, а часто і ввізного мита на різного роду сировину для виготовлення. Тому у видавничій сфері законодавець, безперечно, приділяє увагу, надає податкові пільги. В період, коли вони були відсутні було видно зменшення обсягів видавництва продукції, проте ми не можемо говорити і про суттєві покращення на ринку книги за наявності пільг. Не відбулось здешевлення української книги. Видається здебільшого та література, яка швидко і безсумнівно знайде свого покупця. На останньому форумі видавців у Львові було мало того, на що сподівалось більшість відвідувачів. Мені

як студенту-юристу не було на що скаржитись, бо юридична література займала вагому частину стелажів; я знайшла все, що потрібно. Ціни «кусались», але «прагнення до знань» у юристів перемагає, як ні в кого іншого. Підручники, певні види спеціалізованої літератури, а з художньої-лише твори авторів, що «зробили» собі вже ім'я в сучасній українській літературі- це те, за що беруться видавництва. І, незважаючи на різні пільги держави, видавництва замаються лише найбільш рентабельними проектами і тими, де не треба платити за авторські права. Отже, як ми бачимо, самі лише пільги не дають того результату для популяризації української мови, який очікували при їх прийнятті.

Тож давайте шукати і інші шляхи як психологічно-моральні, так і інші матеріальні. Наприклад, адресні замовлення на конкретні видання українською мовою у літературі. Нехай це була б і класика, твори, наприклад, Лесі Українки повним виданням останній раз видавались ще у 70-х, так і молоді автори. А, коли перевидавався масовим тиражем Кобзар?

Стимулювати головним чином потрібно невеликі видавництва, яким зараз найважче. Саме вони можуть стати тим рушієм, що буде змінювати ситуацію. Поряд із цим необхідне відновлення всеукраїнської системи книгрозповсюдження.

Будь-яка продукція, що завозиться з Росії як і з інших держав, в однаковій мірі має обкладатись митом, та іншими податками, однаковими для всіх країн та певного виду продукції. Пільгові митні збори можуть бути встановлені для книг державною мовою, виданих за кордоном. Непотрібно вдаватись до жодних недружніх актів по відношенню до інших країн, а особливо знаючи типову поведінку Москви.

Податкові закони мають виконуватись, а контрабанда – каратись. На мою думку, не буде надмірною криміналізацією, якщо зменшити розмір (окрім тих винятків, де роз-

мір не потрібен) кримінально-караної контрабанди щодо аудіо-візуальної, друкованої, іншої продукції. Сьогодні він 1000 і більше неоподаткованих мінімумів доходів громадян при обчисленні мінімуму у розмірі соціальної пільги- 257,5 грн. А отже кримінальна відповідальність настає лише з контрабанди у сумі 257500 грн. Перед правоохоронними органами лежить нелегке завдання зупиненням контрабанди, в тому числі і аудіо-візуальної, друкованої продукції. Цьому має передувати і вирішення усіх питань з делімітацією і демаркацією українського кордону, забезпечення належної охорони режиму державного кордону.

Українська держава надавала протягом певного періоду підтримку видавництвам, видавничим організаціям, поліграфічним і книготорговим підприємствам, які випускають чи розповсюджують малотиражні (до 5 тисяч примірників) видання мовою малочисельних національних меншин шляхом надання пільг зі сплати податків і зборів. Але ж недоліки у відсутності законодавчого визначення саме «малочисельної нацменшини» було сферою зловживань. Деякі депутати пропонували ввести вислів «окрім російської», що викликало спротив певних русофільських владних кіл. Вважаю, що підтримку нацменшин та продукції їхньою мовою повинні здійснювати приватні особи або держави-батьківщини національностей.

Сьогодні перед владою має бути поставлене інше першочергове завдання: зменшення присутності в українському культурно-інформаційному просторі російської та проросійської культурно-інформаційної продукції.

Суть не в тому, щоб заставити писати, читати, розмовляти українською. Ні, ні, ні. Люди повинні відчувати потребу. Необхідність у тому, що українська мова їм потрібна для життя, щоб не виникало думок, на зразок: «та я обійдусь і без неї, бо знаю російську чи іншу мову». Громадяни України повинні

почати думати українською. Цього не можна досягнути швидко, але без сумніву, це можливо через кілька поколінь. Саме це повинно бути стратегічною метою всього державного регулювання в сфері вживання мови. І вже відповідно до мети слід ставити поточні цілі, як то українізація освіти, телебачення, тощо.

Сфера освіти - це саме той простір, на який реально може вплинути законодавець і який є одним з найвизначальніших. Від народження розвиток особи проходить через дошкільний навчальний заклад, школу, вуз, тощо. Але законодавче встановлення того, що навчання ведеться українською лише формальність, яка ніяк не втілилась на практиці в багатьох регіонах сходу та півдня України. Часто люди нічого і не мають проти державної мови. Але нею не володіють, бо в сім'ї виховувались російською, в навчальних закладах теж, і далі в житті їх супроводжує все російськомовне, російське або на російській.

Можемо говорити про продовження маніпуляцій щодо українізації, продовження русифікації. Для прикладу рішення середини травня Донецької міської ради. Депутати висловились за те, щоб протидіяти програмам українізації шкільної освіти. Але справа у тім, що ніяких програм в області немає, і суть такого рішення не зміг пояснити жоден з винуватців такого безглуздя. Якою мовою вестиметься навчання визначається за пропозиціями батьків. Все ж батьки скаржаться на гостру потребу в україномовній освіті. В Донецьку лише кожна п'ята школа має україномовні класи.

Коли ж почнеться реальна українізація освіти? Слід вести роботу виважено, в першу чергу переконувати викладачів та й самих студентів в доцільності й перспективності переведення викладання/навчання саме українською, з вивченням на високому рівні іноземних мов, передусім англійської, бо нині 90% науково-технічної літератури у світі — англійською і тільки 10% припадає на усі інші разом узяті.

Якщо українська буде для осо-

би мовою отриманих знань, то тим звичніше ставатиме її використання. Не буде питань із тим, якій мові надати перевагу на роботі чи то у державній структурі чи у приватній компанії.

Тоді для всіх просто смішними будуть здаватись фрази, такі як на II з'їзді депутатів всіх рівнів в Сіверодонецьку: «Все места будут заняты малограмотными, но национально сознательными хлопцами, которые умиляются черепкам Трипольской культуры...» Якщо людина не «малограмотна», то для неї не тяжко вивчити і українську мову і працювати на благо суспільства у своїй професійній сфері.

I, із сфери професійної, перейдемо на сферу культурну та дозвілля. Вчені стверджують, що особа, перебуваючи та наслідуючи культуру нації (етносу), набуде таких рис, що можна буде стверджувати про її належність до певної нації. Не лише походження є визначальним з соціальної та культурної сторони. А частиною культури є мова.

Щоб припинити мовну експансію з російської сторони, будувати україномовне майбутнє держави, слід формувати україномовну маскультуру. Держава повинна долучитись і до цього.

Основи законодавства України про культуру" від 14 лютого 1992 року закріплюють: «...Держава дбає про розвиток україномовних форм культурного життя, гарантує рівні права і можливості використання в сфері культури мов усіх національних меншин, які проживають на території України" (ст. 4). Тобто знов ж таки норми ліберальні, що ніяк не впливають на ситуації у культурі, що розвивається самокеруючись. Для прикладу можна привести ситуацію серед культурних масових заходів.

Зарубіжні артисти та митці розглядають Україну як простір нових можливостей для популяризації своєї особи та отримання значних прибутків. Саме значних прибутків, так як у цій сфері слабкий контроль щодо оподаткування, основна частина доходу отримується

без будь-якого фіксування. Виступи західноєвропейських артистів є справжньою подією для країни, здебільшого проходять лише в Києві. Натомість, левову частку на всіх концертах становлять представники Російської Федерації, а якщо доплюсувати ще і російськочіваючих українських виконавців, то складається враження, що українська мова є факультативною в державі. Запровадження в Україні зовнішньоекономічних квот на проведення естрадно-музичних шоу в Україні зарубіжних співаків та їх участь в масових заходах в містах України, концертах національного та локального рівнів було б хорошим кроком. Це тимчасовий захід, над яким повинні подумати законодавці. Дивлячись цьогорічні Таврійські ігри, один з найбільших українських фестивалів, починаю вірити, що таки тимчасовий, що політика в громадській сфері змінюється. У 17-му фестивалі брали участь лише українські виконавці, і що цікаво, за моїми підрахунками все ж третина пісень була на російській мові, лише одна третя - українською, а ще третина на англійській мові. І це за винятком кількох виконавців, що співають виключно українською, таку пропорцію можна помітити у кожного артиста.

Згідно закону «Про гастрольні заходи в Україні» об'єктом оподаткування збором за проведення гастрольних заходів на території України у розмірі 3% є виручка від реалізації квитків на гастрольний захід. За оцінками фахівців зарубіжні виконавці за рік ввозять з України суми, що оцінюються десятками мільйонів доларів США як гонорар, логічно виводимо, що суми від продажу квитків ще більші, але зловживання у цій сфері, мабуть, заниження реальних сум від продажу квитків призводять до отримання значно менших податкових сум, і як наслідок – меншої підтримки вітчизняних гастролерів.

В сучасних умовах телебачення стало не лише джерелом інформації, але й засобом впливу на формування юної особистості, так як най-

більше часу проводять за екранами саме підлітки та особи пенсійного віку за переглядом новин, серіалів, тощо. А з урахуванням того, що не виконуються вимоги щодо частки озвученої державною мовою передач, що більшість і далі залишаються російськочзвученими, не дивною тоді є тенденція зменшення серед молоді відсотку тих осіб, що вважають українську мову рідною. Сьогодні звернула уваги на титрування надзвичайно популярно серед молоді російського серіалу, що йде російською мовою в прайм час. Багато слів, мені, україномовній жительці західного регіону країни, були незрозумілими. Ну, можливо, зрозумілими, але я чітко усвідомлювала, що це перекручені російські слова. Ніхто не контролює якість як перекладу, так і титрування передач. Для телебачення повинні бути створені незалежні комісії контролю за здійсненнм вимог щодо обов'язкової частки україномовних трансляцій. І не лише декларативно, а елементарно – із санкціями у вигляді штрафів. Штрафи, звичайно, теж повинні бути обґрунтовані, бо грошове стягнення у розмірі 10 чи то навіть 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, не будуть, звичайно, дієвим важелем для популярних національних та регіональних телекомпаній. Серед інших санкцій можна використовувати заборону виходу в ефір певної телепрограми. Нагляд повинен здійснюватись і за «якістю» української мови в ефірі, її чистотою. Від деяких слів у рекламах, їх спотворення, перекручення аж підскачити можна на місці. Дивує, що реклама твориться стількома людьми і виходить в ефір з такими ляпсусами! Означас, що жодна особа не сприйняла спотворення окремих слів чи їх заміни російськими. Державна мова спотворюється, а цього може ніхто і не помітити...

Україна стала ринком неконтрольованого збуту іноземної аудіо- та кіно/відео продукції. Якщо, якійсь сфері потрібна негайна підтримка, то це саме вона. Для аналізу ситуації мало допоможе законодавство.

Виходити слід з практики, з того, що реально існує. У крамницях з аудіо-відео продукцією, навіть при всьому бажанні, важко знайти фільми у форматі DVD з українським дублюванням або вже хоча б з титрами. Тобто, ситуація критична: в країні громадяни не можуть отримувати бажану продукцію державною мовою! Натомість є широка пропозиція продукції мовою країни-сусіда. Україномовні чи титровані версії у кілька разів дорожчі. Державні підтримка і субсидії повинні відбитись у комплексних програмах-субсидіях українським компаніям, а також імперативних вимогах до всієї аудіо-візуальної продукції, що реалізується на ринках України, в наявності україномовної версії в продукції. Якщо хочуть імпортувати свою продукцію, то виконуватимуть вимоги. А якщо це їй здорожить, то автоматично відкриється ринок для вітчизняних виробників. Від цього можуть постраждати громадяни у матеріальному плані, але виграють у ціннішому-національному, духов-

ному і правовому!

І знов питання неліцензійної, контрабандної низькоякісної в переважній більшості російськомовної продукції...Ну, що тут говорити, просто нема слів... Вона продається на очах у службовців правоохоронних органів. Не субсидії-дотації можуть врятувати Україну, а зміна, докорінна зміна системи, підвищення правової культури громадян, політична воля на розвиток держави та її громадян зокрема.

Невідомо куди йде і наша кінематографія. Вона жевріє на поодиноких кінофільмах, що знімаються за рахунок приватних та меценатських коштів.

А прокат? Невесело, коли герої фільму чи мультфільму говорять про незрозумілі речі, бо в перекладі із зарубіжної мови, якою найчастіше серед фільму прокату є англійська, вони втратили свою суть чи є незрозумілими для сучасного саме українського глядача. А так прекрасно почути в їхніх устах жарти, вислови, що відповідають українсь-

ким реаліям, історії, політичній ситуації. Можливо це і дещо спотворює оригінальність твору, його авторство, проте це створює більший ефект на глядача. А на мою думку, це допомагає формувати спільну українську суспільну ідентичність.

І звичайно-реклама, реклама повинна стати другом української мови. Не лише в тому, що вона повинна вся бути українською, а й в тому, щоб рекламувати саму українську мову. Реклама цікава, весела, бо якщо вона виглядатиме як сторінка з підручника української мови 7-8 класу, які, до речі, явно не для дітей писані, то ефект буде не рекламним, а зворотним. Це ефективно. Наприклад, після подібної реклами у маршрутках у Львові уже не почуєш «зупиніть на остановці» чи «в кінці забору».

Висновків можна зробити багато. Але скажу наступне: владна воля та самосвідомість громадян-два фактори, що мають у поєднанні забезпечити процвітаюче буття української мови на рідній землі.

Становище державної мови в Україні

by Tetyana Kobets
University of Zaporizhia

According to the Sapir – Whorf hypothesis, also known as "linguistic relativity hypothesis", the nature of a particular language has a strong influence on the habitual thought of its speakers. Thus, the different language patterns cause different patterns of thought. For example, how many colors are there in a rainbow? Seven – will say the English speaker. Three – will argue the Shona language speaker in Zimbabwe. Two – will mention the Dani people of Papua New Guinea. Of course, since rainbow is actually a continuum of color, there are

no stripes or bands. Still, people will see as many bands as their language possesses primary color words. Thus, language shapes thought, thoughts shape beliefs, and beliefs shape culture. By choosing which language to speak in everyday life individual chooses which culture to belong to.

Taking into consideration this idea, the Ukrainian – Russian language issue in modern Ukraine gains new meaning. While many people would reply Russian to the question concerning which language to speak in everyday life, hopefully not many would choose Russian culture over Ukrainian.

According to Petro Borysiv's ar-

ticle 83,7% of Internet resources, 60% of books, 70% of magazines, 63% of newspapers, 61,8% of TV programs and almost all radio stations and movies in Ukraine are in Russian language. Education is the only sphere where the use of Ukrainian language has increased significantly. With 77,8% of Ukrainians in the population of Ukraine only 67,5% consider Ukrainian as their native language. Observers in Russia like to point out that Russian language is being discriminated, but in fact it is the Ukrainian language that needs state protection.

Encouraging the use of Ukrainian language should become one of

the primary missions of both the government and the people of Ukraine. According to sociologists, among the Russian speaking Ukrainian population, the older generation speaks Russian mostly by habit. Although, the younger one, knows how to speak the language, is interested in it and needs just a slight push to switch to the Ukrainian language.

There are many ways of strengthening the position of the Ukrainian language in modern Ukraine. One of them is that Ukrainian government must adopt and enforce legislation requiring the use of the official language in the public sphere not only in government publications and education but by the private companies and entities as well. This legislation should include subsidies and concessions for Ukrainian – language product producers. Introducing such policy will encourage the use of Ukrainian in all spheres of life.

For example, the issue of press in Ukraine. It has been said many times before that the Ukrainian language will truly be integrated into everyday life when all press, including low cost yellow press and mass literature will be in Ukrainian. Thus, when Ukrainian will become not only the language of expensive magazines and underground youth editions, but the language in which every person in the country, both housewives and university professors, will be able to read not only scientific articles, but the daily horoscope as well. Use of government subsidies will increase the amount of Ukrainian press available, and encourage the publishing of new newspapers and magazines. Mass culture can be a powerful tool in promoting the Ukrainian language as well. Its target audience is mainly teenagers and young adults, thus people who in few years will be shaping the face of the nation. Supplying libraries with modern literature in Ukrainian, and encouraging the Ukrainian translation of world literature are some of the directions in which there is a lot of space for improvement. Availability of Ukrainian music in stores and on radio stations, supply of movies with high quality Ukrainian translation – there are

much more spheres to be involved. As this field of business is only developing in Ukraine government concessions and subsidies are vital for it in order to survive.

Basically, it can be said that a re-branding of Ukrainian language is no be made. Like a product that has to be sold to the audience, people need to be convinced that it is what they need, that it is worth investing time in present and will therefore bring them benefits in future, and so on. Except that in such case, the result is not measured my money, but by the number of people speaking the language at some moment in time and the number of people that choose to keep speaking it in the future.

Provided the reinforcement of government language policy, subsidiaries and concessions for Ukrainian language product producers, and social encouragement the future of the Ukrainian language looks optimistic. Taxing Russian language products combined with import taxes and transportation expenses will increase the price of Russian language products. According to economics theory, the customer will always choose whatever will help him to achieve the maximum result with minimum expenses. For example, in the case of newspapers and magazines -- why pay more for the Russian language product, if you can get the same information from a newspaper or magazine in Ukrainian for less money?

As Petro Borysiv points out in his article, education is the only sphere, where the Ukrainisation has made considerable progress. Taking into account that the mentality of people needs at least one generation to undergo a noticeable change, the children which are now educated in Ukrainian will grow to speak the language in every day life, and in turn will educate their own children in Ukrainian as well.

And finally comes the issue of minorities in Ukraine. According to the Census of 2001 22,2% of the Ukrainian population consists of people representing over 130 various nationalities, national groups and ethnic associations residing on the

territory of Ukraine. It would be natural to assume that like in most of the cases worldwide, the first generation of immigrants would speak the language of their native country, and learn the language of the country of their present residence. Their children and grandchildren would speak the language of the country of residence in everyday and professional life, be most likely educated in the language foreign to them, while keeping their native language for the use between family members and inside the ethnic group or diaspora. But it does not happen in Ukraine. Tatars, Belarusians, Bulgarians, Armenians, Germans and many other ethnic groups in Ukraine recognize Russian as native language. Neither Bulgarian, German, Armenian or any other language of their country of origin, nor Ukrainian – the language of their county of residence. The situation seems almost awkward. The only exception to this tendency are members of Polish ethnic group, among which over 71% recognize Ukrainian language as native.

According to its ethnic and national policy, the Ukrainian government guarantees respect and equal participation of persons belonging to different ethnic associations in all spheres of life of Ukrainian society, and assists them in removal obstacles that may be encountered on their way.

The Ukrainian legislation and Constitution of Ukraine allows for the all basic rights and freedoms of all national minorities. The rights of existence, of applying their cultural achievements and of using their language, including the right to obtain education, are guaranteed by the Articles 10, 11, 22, 53 and 119 of the Constitution, the Laws "On the Languages" and "On the National Minorities". The right of Representation is guaranteed in part by the Article 14 of the Law "On the National Minorities" and Article 22 of the Constitution concerning prevention of narrowing of the form and extent of the existing rights and freedoms.

According to the information provided by Ministry of Foreign Affairs of Ukraine today there are approximately over 600 public national

minorities associations. Thirty of them are operating on the national scale. Some of these are: The Association of the National and Cultural Unions of Ukraine; The Ukrainian Association of Russian Culture Rus'; The Jewish Council of Ukraine; The Association of Koreans of Ukraine; The Association of Jewish Organizations and Societies of Ukraine; The Union of Poles of Ukraine; The Democratic Union of Hungarians of Ukraine; The all-Ukrainian National Cultural and Educational Association Russkoye Sobraniye; The Federation of Greek Organizations in Ukraine; The Union of Bulgarian National-Cultural Associations.

Due to its geographical position Ukraine has always been known as a multicultural country, tolerant to people of different nationalities residing on its territory. It is logical that all minorities must have the right to use their language in the private sphere and to produce audio-visual products and publications in their own language. However, since Ukraine is the country of their residence, Ukrainian language should be used when operating in the public sphere.

Diversity within the country is essential for its unity. Realizing the fact that although different by origin, cultural background, values and language they share, minorities are united by the fact that they live in one country and in order to be successful they have to adopt not only in cultural sphere, but in linguistic as well. It is the priority and duty of both Ukrainian people and Ukrainian Government to make Ukrainian language prestigious. In UK, France or USA a person, especially an immigrant is not able to obtain a well paid and high – class job unless he or she is able to communicate effectively in the official language of the country of residence. Why Ukraine is any different?

As noted above, keeping multiculturalism is essential. However, it is the matter of debate, whether it is Ukrainian Government, or minorities themselves that have to support guarding of the subordinate groups' culture. So far, national minorities are supported by means of legislation, and

in some cases financially.

Debatable is the issue of Russian minority group in particular, since it is the second biggest national group in Ukraine after Ukrainians. It is a common belief in Russia that Russian language in Ukraine is being discriminated, even oppressed. However, the statistics prove the exact opposite. According to the Ministry for Foreign Affairs of Ukraine ethnic Russians occupy over 20 percent of top positions in the Ukrainian political life and in government, which meets the percentage of the Russian population in the country. According to Petro Borysiv's article 83,7% of Internet resources, 60% of books, 70% of magazines, 63% of newspapers, 61,8% of TV programs and almost all radio stations and movies in Ukraine are in Russian language. In fact, it is Ukrainian language that is being discriminated.

Thus, a question arises: should the Ukrainian government concentrate more on preserving the cultural diversity of Ukraine's minorities, or pay more attention to preserving the Ukrainian language? I believe there are two directions in which it is necessary to act simultaneously: keeping the existing policy concerning national minorities, providing legal support and not creating any obstacles for them, but without government subsidies and concessions, thus without any financial support; and at the same time reinforcing the use of Ukrainian language in the public sphere by means of subsidiaries and concessions. The financial support of minorities' cultural and linguistic activities should be sponsored by the government of their countries of origin or the minority groups themselves.

When concerning the minorities' issue in Ukraine it is essential to remember that no preference is to be given to any particular minority group. All of them are equal and all of them demand the equal attention and support from the government. Thus, Russian language should be given the same amount of attention, as Bulgarian or German, not more and not less.

The language question gains even more importance when taking into consideration the Ukraine's prospective

integration into the European Union. In cultural and linguistic terms, Europe is marked more by its diversity than by its coherence. It is not only in economic, but in cultural identity field as well that Ukraine has to improve before integrating into the European community. Possessing strong sense of self-identity as a nation is vital for any country, if it aims to become an equal member of the EU in future.

One can not omit the influence of globalisation on county's culture. As mentioned earlier, the language is the very essence of culture, and the major means of self-identity for the nation as a whole. In a rapidly changing and highly competitive global environment, the stronger cultural bounds within the nation are, the more likely the country is to preserve its cultural uniqueness. If Ukraine does not want to dissolve into the global culture completely in the future and wants to save its identity as a nation and a country, its people and government need to pay more attention to the sense of Ukrainian self-awareness as a European independent nation with its own territory, history, culture, and most primary, with its own language – Ukrainian.

No matter which way of language policy the government decides to choose in the future, it is vital to remember, that decisions such as which language to speak are not made overnight. It is a long-term process, which requires constant commitment and a lot of effort before any considerable results are reached. In every sphere of life step-by-step actions are to be taken, encouraging the use of Ukrainian language on radio and television, in press and literature, in education and politics, in both private and public sphere. It should be the priority of the language policy in Ukraine to prove ones again to its citizens that Ukrainian is not only a language of countryside and rural lifestyle, but a European language of business and literature, art and music, politics and education. That Ukrainian is the language of modern life and modern Ukraine, and has a bright future. ■

Чи потрібен державній мові державний захист?

by Yaroslav Kovalchuk
Ostroh Academy

"Мова - це душа народу" - думка, висловлена у свій час відомим мовознавцем Фердинандо де Сосюром, попри свою простоту відзначається особливим змістом для націй, для яких рідна мова завжди була символом боротьби, своєрідним стягом, під яким представники різних поколінь об'єднувались у єдиному пориві відстояти власну державність. Як не прикро констатувати, але за 17 років "вже-незалежності" вітчизняна політична еліта не лише не спромоглася створити належні умови для нормального функціонування української мови як єдиної державної, але й продовжує активно спекулювати на тему двомовності українців. З приходом чергової передвиборчої кампанії мовне питання знову перетворюється на заявлену козирну карту у рукаві певних політичних сил, покликану ще більше дезорієнтувати і так уже доволі затурканий електорат. Прийняття чіткого мовного законодавства та розробка системи фінансових засобів, покликаних зміцнити позиції української мови у системі національної освіти, засобах масової інформації, книгодрукуванні та кінопрокаті, дозволить раз і назавжди вирішити мовне питання в Україні і позбутися спекуляцій на цю тему.

Перш за все, український уряд повинен фінансово сприяти створенню україномовних освітніх закладів та популяризувати українську мову у вже існуючих навчальних закладах на Півдні та Сході України, тобто у регіонах, які більш тривалий час та інтенсивнішими темпами піддавалися політиці русифікації, що і знайшло своє відображення у ситуації, що склалася на сьогодні. Громадяни України повинні мати вільний доступ до навчання державною мовою, навіть якщо вони проживають у областях, де російськомовне населення переважає. Наразі право українців на навчання де-

ржавною мовою не забезпечується, при чому подекуди це відбувається за свідомої підтримки органів державної влади. Наприклад, 21 травня цього року Донецька міська рада прийняла рішення про недопускання, як зазначили її депутати, "планової українізації" освітньої галузі у місті. На прохання журналістів показати графіки так званого "планового створення україномовних шкіл" чи принаймні якісь офіційні документи, що засвідчать подібну тенденцію, представники місцевого самоврядування багатозначно промовчали. Натомість, у тому ж Донецьку знайшлося багато людей, які попри те, що самі спілкуються російською, хотіли б віддати своїх дітей на навчання до української школи, та не мають такої можливості. Як засвідчили результати соціологічного дослідження, опрацьованого політтехнологом Олегом Медведевим, лише 20 % населення України категорично проти того, щоб їх діти навчалися в україномовній школі. Відповідно до досить ліберального українського законодавства, при необхідності громадяни України можуть самостійно створювати освітні заклади, будь це школи російськомовної чи якоїсь іншої національної меншини, яка проживає в Україні. Однак, на мою думку, створення саме україномовних шкіл потребує державних дотацій, тоді як навчальні заклади національних меншин повинні функціонувати за законами вільного ринку: є попит – є школа, проте вже за рахунок батьківських внесків, спонсорської чи громадської допомоги та без фінансової підтримки держави.

Іншою проблемою освітньої галузі є те, що багато навчальних закладів, хоча офіційно і вважаються україномовними, фактично обмежуються вивченням державної мови на спеціалізованих заняттях з української мови та літератури

та при здачі підзвітних робіт на кшталт курсових, контрольних чи рефератів. Часто трапляються випадки, коли мовна компетенція самих професорів, які навчалися ще у російськомовних радянських інститутах та більшу частину життя викладали свій предмет тією ж російською, не дозволяє їм коректно вчитати наукові роботи студентів, написані українською. Можливим виходом з цієї ситуації є підвищення кваліфікації викладачів-мовників, які змогли б допомогти як студентам, так і своїм колегам. Як доводить практика, покращити рівень професійної підготовки та повернути престиж спеціальності вчителя української мови, літератури чи історії України можна за рахунок розробки системи нехитрих економічних стимулів, наприклад, встановити на загальнонаціональному рівні надбавку до заробітної платні (скажімо, десять відсотків) для представників вище перелічених спеціальностей. Звичайно, не хотілося б проводити болісних аналогій з радянською епохою, проте у другій половині ХХ століття схожі економічні заходи вже довели свою ефективність у випадку з викладачами російської мови та літератури. Чому ж не можна використати подібні засоби для того, щоб примусити колесо історії піти у зворотньому напрямку?

Другим чинником впливу на суспільну свідомість, який потребує виваженої позиції органів державної влади та чіткого регламентування своєї мовної діяльності, є засоби масової інформації. У сучасному інформаційному суспільстві масмедіа не дарма називають четвертою гілкою влади, оскільки саме вони мають чи не найбільший вплив на формування громадської думки у державі. В Україні не існує дієвих важелів контролю

над мовною політикою провідних телерадіокомпаній. За останні три роки, згідно нової редакції закону «Про телебачення та радіомовлення», Держкомтелерадіо та Національна рада з питань телебачення та радіомовлення зробили кілька нерішучих спроб встановити мінімальну частку вживання української мови у радіо-та телебаченні на рівні 75%. Проте твердження „Закон суворий, але це закон не є аксіомою для головних гравців українського медіаринку. На будь-який законодавчий проект, що приймається Верховною Радою України, можна знайти десятки способів, як його оминати. У випадку з телерадіомовленням, необхідне кількісне співвідношення української та російської мов досягається через трансляцію фільмів та телесеріалів, неякісно продубльованих українською мовою, не в прайм-тайм, як цього вимагає закон, а у нічний час чи вдень, коли глядацька аудиторія найменша. Іншим способом "перехитрити" вітчизняне законодавство, який доволі широко використовується талеканалами "Інтер" та "1+1", є також представлення російськомовних фільмів, титрованих українським текстом, як україномовного продукту. Однак, у законі чітко зазначається, що титрування телепродукту українською мовою може бути лише тимчасовим адаптаційним засобом, дозволені часові рамки використання якого закінчилися ще минулого року. Оскільки порушення закону «Про телебачення та радіомовлення» відбувається регулярно та за свідомого рішення керівництва телерадіокомпаній, яке не хоче нести додаткових витрат при вже існуючому рівні прибутків, стає очевидним, що ліберальні заходи, які сьогодні використовує український уряд у цій галузі, є недовірливими. Проведення об'єктивних перевірок наповненості вітчизняного радіо-та телепростору україномовним продуктом та накладення штрафних санкцій на телерадіокомпанії, які

не дотримуються встановленого показника використання української мови у 75%, є тими елементарними засобами, які дозволять створити в Україні медіаринок, який повністю відповідатиме світовим стандартам та вітчизняному законодавству. При цьому розмір та характер штрафних санкцій повинен бути офіційно закріплені у відповідних законопроектах Верховної Ради України. Лише використання жорстких методів впливу: від значних штрафів аж до позбавлення телерадіокомпаній державних ліцензій – дозволить урегулювати мовну ситуацію на українському інформаційному ринку.

На відміну від телебачення та радіомовлення, де держава робить принаймні окремі спроби унормувати використання української мови, ринок друкованих засобів масової інформації розвивається безконтрольно та стихійно. Як свідчить Мовний баланс, складений Олегом Медведєвим, річний наклад в україномовних газет дорівнює 34% супроти 63% у російськомовних, тоді як співвідношення річного накладу журналів (періодичних видань), за даними Книжкової палати України імені Івана Федорова, становить взагалі 70 на 19% на користь російськомовних видань. Звичайно, бізнесовим структурам вигідно створювати саме російськомовні видання, оскільки таким чином вони розширюють коло свого читача, об'єднуючи український та російський ринки. Однак, подібне "економічно доцільне" об'єднання відбувається за рахунок ігнорування інтересів все-таки українського читача, який змушений дізнаватися про новини та переглядати бульварну пресу російською мовою. Єдиним важелем впливу на ринок друкованих змі може стати розробка системи оподаткування, при якій україномовні видання отримуватимуть податкові пільги від держави, а періодика, видана мовами національних меншин, підпорядковуватиметься загальній схемі оподаткування.

По-третє, органи державної влади повинні навести лад у кінопрокаті, запровадивши видачу прокатних посвідчень іноземним стрічкам лише за умови наявності україномовної версії кінопродукту. На початку 2008 року вітчизняні кінодистриб'ютори досить неадекватно відреагували на постанову Міністерства культури та туризму дублювати 100% прокатного продукту українською мовою. Урядова вимога абсолютно не суперечить ні здоровому глузду, ні, тим більше, законодавству, адже громадяни України, незалежно від того, живуть вони на заході чи сході нашої держави, повинні забезпечуватись можливістю відвідувати кіносеанси державною мовою. Однак, українські дистриб'ютори фільмів стверджують, що подібні "драконівські" методи знищать національний кінопрокат, оскільки необхідність дублювати всі стрічки українською мовою призведе до значних витрат, а обов'язкове використання україномовних версій спричинить відтік глядацької аудиторії на Півдні та Сході, які у плані кінопрокату є найприбутковішими регіонами. За всіма цими гучними заявами лежить ніщо інше, як небажання руйнувати уже роками налагоджені схеми, відповідно до яких на український ринок потрапляв хоч і трохи застарілий і не надто високої якості, та все ж безкоштовно продубльований російською мовою кінопродукт. Звичайно, українські кінодистриб'ютори були абсолютно задоволені ситуацією, коли їм "на тарілочки" підносили іноземні стрічки, на дублювання яких не потрібно було витратити ні копійки, оскільки всю роботу з адаптування фільмів вже було зроблено в Росії. Російська сторона отримувала вигоду від того, що майже увесь український кінопрокат проходив через її руки та ще й російська мова зберігала сильні позиції на ринку українського споживача. У свою чергу українські дистриб'ютори тішилися економією коштів та зростанням прибутків. Як то кажуть, і вовки ситі, і вівці

цілі. Проте у програмі залишався український глядач, котрий, хоч і живе у власній незалежній державі, проте змушений дивитися фільми, дубльовані мовою сусідньої країни. На позицію українських дистриб'юторів навіть не впливає той факт, що американським та європейським виробникам кінопродукції цікавий український ринок. Вони готові співпрацювати напряму та допомагати у дублюванні кінострічок, лише б тільки усунути посередників з ланцюжка "виробник-споживач". Зокрема, як зазначив у інтерв'ю "Українській правді" Петро Борисів, голова фундації "Тризуб" (США), "деякі студії, скажімо Disney, самі роблять україномовні варіанти своїх фільмів". Але стороння допомога – це вже країнощі, оскільки і в Україні можна знайти кваліфіковані кадри, щоб якісно адаптувати та продублювати закордонні стрічки. Просто до цього питання потрібно підійти з підприємницьким розрахунком, який дозволив би отримати високоякісний кінопродукт, працевлаштувати значну кількість вітчизняних спеціалістів та ще й залишити чималі кошти, пов'язані з дублюванням, не в Росії чи США, а на території України. Таким чином, впровадження обов'язкового дублювання закордонних стрічок українською мовою та оподаткування російськомовних копій дозволить надати українському кінопрокату характеру національного та отримати кошти, які в майбутньому можна буде перенаправити на відродження вітчизняної кіноіндустрії, яка сьогодні, на жаль, знаходиться на межі "неіснування".

Не менш проблемною галуззю у плані мовного співвідношення "українська-російська" залишається книгодрукування. У сучасних реаліях життя український читач має лише дві альтернативи: або обмежити свої інтелектуальні апетити, або забути про мовне питання і читати "те, що є на ринку", тобто російськомовні наукові посібники

та художню літературу. Хоча україномовні книги, як стверджує Олег Медведєв, за своїм річним тиражем мають чисельну перевагу над російськомовними майже у два рази (61:31), подібне співвідношення стосується лише книг українського виробництва. Натомість ринок перенасичений дешевшими, а тому більш доступними для споживача книгами російського виробництва, яке за обсягами у кілька разів перевищує вітчизняне. Слід зауважити, що порівняно з кінопрокатом та засобами масової інформації, де російська мова ще тривалий час зберігатиме свої сильні позиції навіть у випадку прийняття відповідного законодавства, спрямованого на підтримку української мови, питання з насиченістю саме книжкового ринку україномовним продуктом можна вирішити вже зараз. Підвищення мита на книги іноземного виробництва, зокрема російського, та посилення контролю за нелегальним ввозом книжкової продукції на територію України дозволить урегулювати потік друкованої літератури, який за роки незалежності набув характеру стихійного. Крім того, підтримка вітчизняного книговидавця через запровадження податкових пільг та державних фінансових дотацій для останнього створить передумови для розвитку національного ринку якісної україномовної книги.

Таким чином, прийняття змін до законодавства, у яких юридично закріплюється підтримка державою виробника україномовної продукції, не є чимось екстраординарним і, тим більше, не порушує права представників національних меншин на власне самовираження. У світовій практиці державні асигнування на інтелектуальний продукт мовою титульної нації не викликають жодних полемік, оскільки лише національний уряд, а не уряди сусідніх держав, може забезпечити свій народ можливістю доступу до інформації та спілкування державною мовою у громадському просторі. За 17 років

незалежності в Україні склалася парадоксальна ситуація, коли у провідних сферах суспільного життя забезпечуються права не автохтонної нації, а другої за своєю чисельністю національної групи, яка, до того ж, становить лише 17,3% українського населення згідно перепису 2001 року. При цьому будь-які спроби переглянути позицію держави на мовне питання наштовхується на шалений опір з боку окремих політичних сил, які вбачають у "захисті" російської мови на теренах України чи не найголовніше своє завдання. Непримирненні противники української мови, яких вистачає і серед вітчизняного політикуму, вбачають у найнезначніших урядових кроках, покликаних захистити державну мову, привид українізації. Однак, не потрібно змішувати два різних поняття: українізацію та дерусифікацію. Український народ не є загарбником і не насаджує своєї мови на захоплених землях. Єдиним природним бажанням як української нації, так і її еліти повинне бути відновлення історичної справедливості та повернення українській мові статусу, втраченого за понад три століття колоніального гніту. У цьому саме і полягає процес дерусифікації, який ні в якому разі не має на меті утискати права інших національностей, що проживають на території України. Права та свободи усіх українських громадян, незалежно від того, представниками якої національності вони себе вважають, закріплені в Конституції та забезпечуються відповідним законодавством. Проте функціонування публічних інституцій, як-от телеканалів, радіостанцій, шкіл, видавництв, друкованих засобів масової інформації, іноземними мовами повинне здійснюватися за рахунок коштів національних меншин, а не українського уряду. Державні кошти мають спрямовуватися на становлення і розвиток виключно державної мови.

Отже, першочерговим зав-

данням органів державної влади в Україні є розробка системи заходів, орієнтованих на захист української мови у засобах масової інформації, книгодрукуванні, кінопрокаті та інших сферах життя суспільства, які об'єднуються у поняття "громадський простір". Водночас

слід пам'ятати, що, які б кроки для вирішення мовного питання український уряд не приймав, вони будуть марними, доки весь український народ: на заході та сході, півдні та в центральних областях - не усвідомить своєї національної ідентичності та не

навчиться цінувати того, за що століттями боролися його предки – власної незалежної держави та української мови як основної ознаки її самобутності та запоруки існування у майбутньому. ■

Становище державної мови в Україні

by Solomia Kratsylo
University of Lviv

Нація – організм живучий. Наприклад лише трьох європейських народів – грецького, чеського й українського – можна упевнитись, що довести підкорену націю до повної асиміляції і цілковитого зникнення не спроможен жоден завойовник навіть тоді, коли тримає її в неволі століттями. Але за єдиної умови: якщо асиміляційний процес не встиг сточити дві не-розривно зв'язані між собою категорії поневоленого народу: історичну пам'ять і мову... Коли нація, доведена на край загибелі, спам'ятовується і вдається до власного порятунку, вона в першу чергу вихоплює з пожежі саме ці найкоштовніші цінності, без яких остаточно втратила б саму себе.

І як грецькому народу дається для порятунку поет Рігас Федеос, онімеччину Чехію визволяє П. Шафарик, українська нація була розбуджена Т. Шевченком та М. Пашкевичем.

Роман Іваничук

Насправді вражає статистика, наведена Олегом Медведєвим. З неї ми можемо прослідкувати до поступового оросійшення, бо, хоча Згідно перепису 2001 року, українську мову вважали рідною 67,5% населення України, (на 2,8 відсоткового пункту більше, ніж за даними перепису 1989 року), а Російську мову визначили як рідну 29,6% населення – у

порівнянні з попереднім переписом цей показник зменшився на 3,2 відсоткового пункту, та все ж, можна прослідкувати тривожну тенденцію до зменшення кількості тих, хто вважає українську мову рідною за віковою градацією, – чим молодше населення, тим менше тих, хто вважає українську мову рідною.

Лінгвоцид щодо української мови має довгу історію. Прослідкувати його можна ще від часів захоплення Річчю Посполитою Західної Галичини та Волині, на законодавчому рівні це були і указ Петра I про заборону друкувати в Малоросії будь-які книги, крім церковних, які необхідно "для повного узгодження з російськими, з такими ж книгами справляти, щоби ніякої різниці і окремого наріччя в них не було." Наступними кроками щодо знищення української мови були: указ про заборону викладання українською мовою в Києво-Могилянській академії (1753), розпорядження Едукаційної комісії Польського сейму про закриття руських (українських) шкіл (1789). З великою зневагою та нехиттю ставилися австрійські власті до української мови, прикладом цього може свідчити і конфіскація накладу "Русалки Дністрової," виданою "Руською трійцею." З "Великої Росії" тим часом поширювалися антиукраїнські шовіністичні настрої: "Малоросіяне всегда были племенем и никогда не были народом," "Малоросія

образовалась в общину людей, которые считали себя рожденными для того, чтобы резать других," "Невозможность политическое существование для Малороссии состояла в неспособности к нравственному движению и развитию характера малороссов..."

Незабаром послідував розгром Кирило-Мефодіївського братства (1847), циркуляр міністра внутрішніх справ П. Валуєва про заборону видавати підручники, літературу для народного читання та книжки релігійного змісту українською мовою, якої "не было, нет и быть не может" (1863), указ Олександра II (Емський указ) про заборону ввозу до імперії будь-яких книжок і брошур "малоросійським наріччям," заборону друкування оригінальних творів і перекладів, крім історичних документів та творів художньої літератури, в яких "не допускати жодних відхилень від загальновизнаного російського правопису," а ще заборонялися сценічні вистави й читання та друкування текстів до нот українською мовою (1876). За декілька років була постановлена заборона викладання у народних школах та виголошення церковних проповідей українською мовою (1881), а також заборона видавання українською мовою книжок для дитячого читання (1895), – на цей раз "цільовою групою" стало підростаюче покоління, адже, влада добре розуміла, що саме в дитинстві формується свідомість громадян.

І вже у 1908 році Сенат Російської імперії оголосив україномовну культурну і освітню діяльність шкідливою, бо та "... може викликати наслідки, що загрожують спокою і безпеці." Микола II також встиг внести свою лепту у де українізацію, скасувавши українську пресу. Дехто може зауважити, що прихід радянської влади приніс "відродження" української мови та державну підтримку останній. Проте, курс на українізацію, запроваджений в 1925 році як частина політики коренізації, передбачав забезпечення підтримки місцевого населення, залучення українців до комуністичної партії, надання їм посад у партійному та державному апаратах, а запровадження української мови в державне та партійне діловодство, розширення її вживання в пресі, видавничій справі, (позитив цих заходів, звісно, заперечувати не можна), та це було не "актом доброї волі," а методом отримання прихильності. Українізація набрала неочікуваного бурхливого зростання національної свідомості, це викликало занепокоєння комуністичного керівництва, яке в 30-х фактично повернулося до політики русифікації, а активісти "українізації" були репресовані, а для закріплення позицій російської мови в 1938 році була прийнята постанова "Про обов'язкове вивчення російської мови в національних республіках СРСР."

Лише ці деякі факти можуть бути підтвердженням цілеспрямованої політики лінгвоциду щодо української мови, особливо на Півдні та Сході України. Тому зараз ми можемо спостерігати таку статистику, що на Заході (де польські, а згодом австрійські власті були все ж, лояльніші), 93.55% громадян вважають українську мову рідною, у Центрі та на Північному Сході ці дані становлять 61.29%, а на Донбасі та у Криму цей відсоток є лише 22.21.

Мабуть, цей відсоток можна-таки вважати достатньо високим, враховуючи, що русифікаторська

політика продовжується і надалі. Так, за статистикою експертної групи, очолюваної Олегом Медведевим, освітня сфера залишається єдиною, де провадиться політика поступової українізації, а серед засобів масової інформації російська мова залишається домінуючою. Так, дивовижно вражаючими залишається кількісне співвідношення річного накладу україномовних та російськомовних газет, воно становить 34% супроти 63% на користь останніх, а журналів (періодичних видань), за даними Книжкової палати України імені Івана Федорова, є відповідно 70 на 19%, знову ж таки на користь останніх. Але ж, як далі йдеться у "Мовному балансі," дані Книжкової палати не враховують імпорту книг з Російської Федерації. Не може не шокувати і той факт, що митники імпорту та експорту книг вимірюють тоннами!

Україна ратифікувала Європейську Хартію регіональних мов та мов меншин і, згідно з нею, ми зобов'язані надавати право на захист та розвиток мов національних меншин, та, як зазначено у тій же хартії, при цьому права державної мови не повинні утискатися. Хоча, зрештую, саме питання ратифікації цієї хартії є явищем досить-таки сумнівного значення, адже, згідно з нею, ми повинні і захищати російську мову (яка прирівняна до позицій польської, німецької, вірменської та інших мов), яка й так перебуває на панівних позиціях в громадському просторі, а саме українська мова потребує у своїй державі захисту. Та й мета самої хартії захистити ті мови національних меншин, які перебувають під загрозою вимирання.

Враховуючи ситуацію, що склалася в Україні, де українська мова перебуває у процесі повільного витіснення, саме її розвиток та поширення повинно субсидюватися державою і слід зробити україномовний продукт як цінопривабливим, так, за останній час відбулося різке підвищення

цін на україномовну друковану продукцію, часами навіть вони вищі за відповідну російськомовну літературу, експортовану з Росії. Таким чином, особа, для якої немає суттєвої різниці у виборі мови літератури, опинившись перед вибором, очевидно зупинить його на дешевшому варіанті. Якщо взяти до уваги твердження багатьох противників, що в держбюджеті немає коштів на підтримання видання літератури державною мовою і передбачити їх у кошторисах було б "нерозсудливо," бо це б "...привело до зменшення фінансування більш життєво необхідних галузей...", то таку ситуацію можна виправити оподаткуванням імпортованого російськомовного продукту. Цікавим є й той факт, що в Росії сфера книговидавництва є четвертою рівнем прибутковості, допомогло цьому законодавство, яке звільнило книговидавців від оподаткування на 10 років, це і допомогло цій галузі стати на ноги. На мою думку, цей приклад є вартим наслідування.

І нам слід взятися за процес захисту української мови, якщо хочемо запобігти тій ситуації, яка склалася в Білорусі, де здобуття вищої освіти відбувається лише російською.

Після проведення референдуму в Білорусі у 1995 році, який більшість країн світу визнали нелегітимним, державна політика, спрямована на впровадження білоруської мови в різні сфери громадського життя, згортається. 1998 р. Національні збори Республіки Білорусь ухвалюють нову редакцію "Закону про мови", в якому проголошено державність білоруської і російської мов. Юридичне закріплення не-обов'язковості використання білоруської мови в офіційному вжитку спричинило майже повсюдне її витіснення зі структур державної влади. Більшість статей згаданого закону сформульовано таким чином, що в одночасному застосуванні двох мов немає ані найменшої потреби. Наприклад, у статті восьмій зазначено: "У Республіці Білорусь мовами діловодства і документації, а

також мовами взаємин державних органів, органів місцевого керування і самоврядування, підприємств, установ, організацій і громадських об'єднань є білоруська і (або) російська мова".

Така мовна політика спричинила до того, що наприкінці 80-х рр. ХХ ст. у Мінську не було жодної білоруськомовної школи. Від 1990-го до 1995-го кількість шкіл з білоруською мовою навчання невинно зростала, а після цього періоду запанувала стійка зворотна тенденція. Так, у 1997–1998 навчальному році базову і середню освіту білоруською мовою здобувало майже 13,5% столичних школярів, а в 1999-2000-близько 11% учнів Мінська.

Усередині самої білоруської мови спостерігається розкол. Існують два альтернативні варіанти мови, нормативний, який відповідає всім сучасним правилам, основна маса яких була прийнята під час перебування Білорусі в СРСР і більш традиційний варіант який використовується здебільшого серед опозиційних до білоруської влади засобах масової інформації та інших громадських колах.

Наступним прикладом може слугувати мовна ситуація, що склалася в Ірландії. Незалежність цієї держави була задекларована у 1919 році, однак ірландська мова і досі не стала домінуючою в країні. У 1937 році, коли ірландську мову проголосили державною, всі офіційні документи стали видаватися двома (ірландською і англійською) мовами. Але на цей час кількість носіїв ірландської мови вже була надзвичайно малою. Перепис 1926 році показав, що нею володіло тільки 18% населення, а тих, хто говорив виключно ірландською, було катастрофічне мало - 0,6% від загальної кількості населення. У незалежній державі ірландську мову було запроваджено як обов'язковий предмет у системі освіти. У початкових класах навчання мало вестися виключно ірландською, хоча цією мовою не володіла переважна більшість

населення. Заходи щодо підтримки ірландської мови було запроваджено в офіційній сфері. Вона стала обов'язковою для державних службовців, у юриспруденції, армії, поліції тощо. Проте дотримання цієї вимоги стало переважно номінальним, і переважання англійської мови в практичній діяльності відповідних структур не зазнало суттєвих змін. Хоча під час перепису 1971 року 28,3% громадян вказали, що володіють ірландською мовою, але рівень цього володіння виявився насправді досить низьким, оскільки для абсолютної більшості вона залишається лише одним із шкільних предметів, а не живою стихією. Однак, згідно з переписом 2006 року ірландською мовою володіло вже понад 40% населення Ірландії.

Незважаючи на те, що мовний баланс в Ірландії досі переважає на користь англійської, однак мовна політика ірландської держави дає свої результати (1926 рік 18%, 2006 рік 40%).

Прикладом мовної політики цілковито протилежної до білоруської може бути приклад політики, яку провадить Французька Республіка у культурній та мовній сферах.

Як наглядна ілюстрація цьому твердженню є стаття Оксани Мітрофанової "Політика Франції у сфері мови." Подаю певні цитати з неї. "Сьогодні французькою мовою, як і англійською, говорять на п'яти континентах, її викладають майже в усіх освітніх системах. Ці дві мови також мають статус офіційних та робочих мов більшості міжнародних організацій (як-от ООН, НАТО). Проте, Франція намагається всяляко уникнути зменшення використання французької у світі, вміло проводячи на міжнародній арені політику пропаганди власної мови й культури. Французька політика у мовній царині є показовою.

У Франції відповідальність за вироблення та втілення політики у сфері мови несуть різноманітні установи, зокрема, у національному вимірі – це найвища Рада Франкофонії, що

підлягає апаратові президента, Вища Рада з французької мови під керівництвом служб прем'єр-міністра. Визначенням курсу, законодавством, нормуванням, координацією та підтримкою робіт спеціальних комісій, особливо у царині термінології та інженерної лінгвістики займаються загальне управління французької мови Міністерства культури, Французька Академія.

Франція активно організує навчання французькій мові іноземних військових. Зокрема, в Україні французи викладають мову в Академії оборони України. Крім того, у київському Французькому альянсі також існують групи для військових.

Важливим аспектом французької політики є опір ідеї вільного обміну, ініціатором якого є США. Вільний обмін стосуватиметься і культури та культурної власності. Франція занепокоєна тим, що за умови втілення цього проекту французи поступово перейняли б американський спосіб мислення та життя. Отже, Франція зініціювала 1993 року відмову Євросоюзу прийняти вільний обмін у культурній сфері, який би відкрив американським впливам європейський ринок. У такий спосіб Франція зберегла квоти на національну та європейську продукцію у сфері радіо та телебачення, фінансову допомогу вітчизняній культурній продукції. На думку депутата Європарламенту від Франції К. Лалюм'єр, "стає все більше тих, хто розуміє, що культура – тендітне створіння, що їхня мова виходить з ужитку, історія забувається, а творчі кола втрачають активність. Це усвідомлюють не лише мешканці багатих, але й молодих країн, що розвиваються."

Схожу модель, яку французи сприймають як загрозу своїй культурі та мові, вже втілено на українському ґрунті, хай і за інших історичних умов: Україна перебувала у складі Російської імперії і Радянського Союзу, до

того ж, ситуація ускладнилася тим, що українська та російська мови близькоспоріднені, а це полегшує асиміляцію. Додаймо і політичний чинник, а саме – умисне знекровлювання української науки й культури, свідоме винищення української еліти, методичне збіднення генофонду, насильницьку русифікацію. У підсумку – це якраз та ситуація, від якої застерігає Франція, виступаючи проти політики одномовності. Французький досвід корисний Україні за умови врахуванням сьогоденних реалій. Першочерговим нашим завданням у мовній сфері повинно бути відверте визнання важливості пропаганди української мови – насамперед на внутрішньодержавному рівні. Враховуючи складний період тисків української мови, ганебну політику русифікації, взагалі непросту мовну ситуацію в Україні та наявність значної російської меншини, не можна обійтися без протекціонізму щодо українськомовних книги і преси, телебачення і радіо."

Президент Франції Жак Ширак у промові на Саміті тисячоліття підкреслив: "У рамках Організації Об'єднаних Націй ми боремося за багатомовність та французьку мову. Мова – то не лише засіб

комунікації. Це своєрідний цемент цінностей певного суспільства та солідарності. Багатомовність є одним з найкращих інструментів для гарантії та захисту культурної різноманітності. Ми сприймаємо глобалізацію як передзвістку прогресу. Однак для нас універсальність не є уніформою. Зберігаючи різноманітність мов та культур, ми визначимо правила світового суспільства як справедливого та мирного. Прислухаючись до іншого та відкриваючись іншому, ми знайдемо нові рішення, яких потребує боротьба проти лиха, викликаного глобалізацією."

Отож, в наш час глобалізації і стирання чітких меж, державна мова повинна стати потужним чинником, який сприятиме об'єднанню громадян навколо державницьких ідей. А ще, грамотну україномовну еліту потрібно виховувати зі шкільної та студентської лави.

Цитуючи Кирила Стеценка, «Мова - це не лише засіб комунікації, але й своєрідна операційна система такого великого комп'ютера, яким є суспільство. Так, комп'ютер може працювати на базі «Віндовз» чи «Лінукс», але одночасно включити обидві системи не вийде. Суспільство

або людина використовує мову як базову оперативну систему, на основі якої працюють усі інші програми. І якщо ця базова система недорозвинена чи конфліктує з іншою операційною системою, то обов'язково виникають певні помилки, які ведуть до застою, замкнених кіл і до того, що люди, які входять до інших базових систем, де не існує подібних проблем, конкурентно виграють».

P.S. Нещодавно компанією Microsoft, було розроблено певні україномовні програми для операційної системи Windows. Одним з найдивовижніших фактів залишається те, що навіть серед україномовного населення вельми часто трапляється почути нарікання на "безглузді" та "смішні" назви для певних функцій та характеристик системи, мабуть, тут дається взнаки комплекс меншовартості та признання російської мови як єдино прийнятного стандарту у використанні в технічній сфері, себто "постколоніальний синдром." А, можливо, це просто небажання викоринювати старі звички. Бо навряд чи ми би почули подібні звинувачення з боку поляків, німців чи французів. ■

Становище державної мови в Україні

by Olha Makedonska
National Mining University, Dnipropetrovsk

Вона, як зоря пурпурова,
що сяє з небесних висот,
і там, де звучить рідна мова,
живе український народ.

(В. Сосюра)

З самого дитинства в словах рідної мови ми відкриваємо для себе дивовижний світ навкруги нас. Для кожного з нас українська мова - це скарб та спадщина, надбана народом впродовж тисячоліть. У мові відображається характер, історія, звичаї та побут. Але крім цього з

мовою нащадкам передається любов до свого народу, до своєї Батьківщини.

Мова – найважливіший засіб людського спілкування, нерозривно пов'язаний із мисленням, це засіб передачі інформації, засіб управління людською поведінкою. Без мови не може існувати і розвиватися суспільство, бо вона допомагає людям обманюватися думками, висловлювати свої почуття, досягати взаєморозуміння, створювати духовні

цінності.

Сучасна українська мова є однією з важливих форм організації свідомості народу. Плекання рідної мови - це не просто прояв державної політики України, це сама необхідність оберігати дух народний, бо без мови немислимий і сам народ.

Згідно статті 10 Конституції України державною мовою в Ук-

раїні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.

Виходячи з цього можна сказати, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України. Особливо при здійсненні органами державної влади і органами місцевого самоврядування своїх повноважень, а також в інших сферах суспільного життя. Українська мова - є мовою навчання в дошкільних, загально-середніх, професійно - технічних і вищих навчальних закладах України. Однак, розглянувши сучасну мовну ситуацію в Україні, можна дійти висновку, що українська мова, як державна мова країни, не набула належного поширення в усіх сферах суспільного життя.

Зараз є очевидним, що шлях, яким йшли до реального утвердження української мови в бутті суспільства, як державної мови, не був достатньо ефективним. Ми можемо спостерігати за тим, як відбувається процес звуження сфери застосування української мови. Це спричиняє соціальну напругу в суспільстві, сепаратистські настрої, суперечить інтересам національної безпеки України.

Сьогодні в Україні без знання державної мови можна посісти будь - яку посаду, в тому числі державну. І жоден порушник Конституції не був покараний, жодний чиновник не був усунений за незнання державної мови з посади. Хоча у будь - якій зарубіжній країні не те щоб вступити на державну службу, а для того щоб мати дозвіл на проживання необхідно скласти мовний іспит.

Зараз мовне питання часто перетворюється на дестабілізуючий

чинник суспільного життя, що гальмує процес становлення суверенної, демократичної, правової держави. Вже довгий час мовна ситуація в Україні є предметом гострих політичних дискусій.

З недавна стало звичним розігрувати мовну карту, звичайно проти української мови, задля підвищення рейтингової позиції партії та її лідерів під час виборів. На останніх президентських виборах амбіції політичних лідерів майже довели українське суспільство до розколу. Не виключенням стали і останні парламентські, а також позачергові парламентські вибори. І на всіх виборах мовне питання стає основною темою для маніпуляцій виборцями. Але це не минає безслідно. Це негативно впливає на внутрішньодержавний клімат і на імідж України на міжнародній арені.

Проживаючи в центрі України я на власному досвіді можу спостерігати зміни суспільного настрою по відношенню до української мови. Кожне політичне популістське гасло дуже боляче сприймається мешканцями. Тому що, як завжди, політики забувають про свої обіцянки, але той настрій та розбурхані почуття ще довго вирують серед пересічних громадян. Але, як не сумно визнати, краще щоб іноді гасла залишалися тільки гаслами. Вчинок Дніпропетровської міськради, яка ухвалила "Програму розвитку російської мови і російської культури в місті Дніпропетровську на 2007-2011 роки", викликав нові спалахи народного обурення. Навіть мешканцям центральної України складно зрозуміти навіщо російська мова і російська культура потребують підтримки на цій території. Підтримку і захист від кого? У Дніпропетровську українська мова потребує підтримки аж ніяк не менше, ніж російська! І ще складніше усвідомити, що міський бюджет дуже швидко знайшов 1,6 мільйони гривень для фінансування цієї програми, в той час як звернення, підтримати українську мовну політику на Дніпропетровщині не знайшли

свого відгуку в місцевих політиків.

Таким чином, питання реальної конституційності української мови стало загальнодержавною проблемою. Вона полягає в рівні самопізнання й самотворення народу, мовній політиці, мовно - освітніх орієнтирах суспільства, мові сучасної науки та інше.

Виходячи з цього, ми бачимо, що сучасна мовна ситуація в державі свідчить про те, що лише задекларованості державного статусу української мови для повноцінного утвердження її в усіх сферах суспільного життя недостатньо. Для цього необхідні механізми реалізації правових документів щодо функціонування української мови, а також урегулювання питань, пов'язаних з удосконаленням юридичної відповідальності за порушення законів, які регулюють питання використання державної мови.

Правове регулювання має захистити українську мову в усіх сферах. Так перші кроки поволі робляться. Прийняття закону про внесення зміни і доповнень до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» - тому підтвердження. Саме через засоби масової інформації може здійснюватися поступова українізація суспільства. Адже це один з найкращих методів призвичаїти націю до використання української мови через її любов до книги, кіно та мистецтва.

Завдяки прийняттю змін і доповнень до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» багато соціологічних служб та дослідницьких агенцій вирішили заново дізнатися: Чи готові українці перейти на перегляд україномовних фільмів і читання україномовних книг?

Англійська компанія "First Movies" на замовлення "Sony" та "Disney" провела соціологічне дослідження. А саме дізналася думку глядачів - яке їхнє ставлення до української мови в кіно. 19% респондентів вважають абсолютно необхідним дублювання українською, 24% підтримують цю ідею, 30% ставляться нейтрально. Лише

11% громадян України висловлюються проти збільшення кількості фільмів, дубльованих українською мовою. І ці 11% – найбільш галасливі, перекладають на себе голос переважної більшості й кажуть, що всі інші не хочуть дивитися фільми українською мовою. Звичайно зрозуміло звідки стільки галасу, адже українських прокатників не цікавить мовне питання, їх цікавить лише питання зароблених грошей.

Сьогодні, українські прокатники здебільшого купують ліцензії на показ у російських кінопродюсерів, які, своєю чергою, закупають право трансляції фільму в усіх країнах СНД. Тому зрозуміло, що їм вигідніше дублювати стрічку лише російською, таким чином уникати "зайвих" витрат на додаткові переклади національними мовами. Напряму із закордонними колегами працюють лише поодинокі українські кінокомпанії. Саме вони дублювали українською мультфільм "Тачки" та фільм "Пірати Карибського моря-2", створивши прецедент: українська версія в українському кінопрокаті мала значно більший успіх за російську. Й річ тут лише в ринковій конкуренції, а зовсім не в мові. Так як український переклад був зроблений більш професійно та з урахуванням побажань українського глядача. Тим дивнішою виглядає позиція політиків, які у своїх коментарях не згадують про захист інтересів вітчизняних компаній. Складається враження, що їх значно більше хвилює ймовірна втрата частини прибутків тих, хто заробляє на українському прокаті, а не ігнорування конституційного права громадян країни переглядати фільми рідною мовою.

Схожою є ситуація й на книжковому ринку України. Заведено вважати, що україномовні книги й українські переклади світової літератури купують гірше за переклади російські. Водночас успіх, скажімо, українського "Гаррі Поттера", який, за статистикою, продається в Україні значно краще, ніж російський, і навіть має свого читача в Росії, свідчить: проблема в іншому.

А саме – в якості українських перекладів і способі промоції та розповсюдження їх. Якісно перекладені українською книги, які належно рекламують і розповсюджують, здатні конкурувати з російськими перекладами. Так само й добре перекладені українською стрічки можуть мати не гірший, а то й кращий касовий успіх, аніж фільми, дубльовані російською.

Існування цілого ринку піратської російськомовної продукції – це одна проблема, яка унеможливує процес закріплення української мови. Необхідно зупинити розповсюдження піратських DVD на території України. Адже лівора частина піратської продукції потрапляє в Україну з сусідньої Росії. Дешеві піратські диски дубльовані російською мовою користуються не аби якою популярністю серед українського населення, тим самим гальмується процес розповсюдження української мови, а також процес оздоровлення економіки. Замість якісного кіно продукту дубльованого рідною мовою люди отримують екранну російськомовну «дешевку».

Як в будь якій розвиненій європейській країні, в Україні має бути право вибору. Стаття 10 Конституції України гарантує використання і захист мов національних меншин. Але уся російськомовна продукція, що потрапляє на територію України має бути оподаткована. А гроші отримані у вигляді податків повинні використовуватися на розвиток мови нашої держави. Саме з цих грошей слід проводити субсидювання розвитку українського мистецтва. Адже через переповнений ринок російськомовною продукцією українська ледве може конкурувати. Ще одна сфера з якої можна було б отримати гроші на розвиток української мови є реклама. Адже ринок реклами, особливо друкованої, також вимагає чіткого виконання закону. Тут широке поле для дій, майже уся друкована реклама – російською. Приклад дій можна взяти з Франції, де непогано відпрацьована система, за якої

рекламодавець або рекламіст може публікувати рекламні об'яви будь-якою мовою, але якщо вона не державна, він має сплатити певний податок на користь фонду розвитку державної мови. Такий нескладний прийом одразу вирішив би всі грошові питання. По-перше, з'явилися б гроші на розвиток української мови, по-друге, аби не платити податки, всі намагалися б друкувати рекламу українською.

Особисто мені б хотілося щоб всі фільми лишалися на мові оригіналу, а показ супроводжувався українськими субтитрами. Треба щоб дублювалися лише дитячі фільми та мультфільми, через те що дуже маленькі українці не вміють читати. А от дорослі громадяни цілком могли б узяти приклад з європейців – від французів і до поляк, від норвежців і до боснійців, які вже десятиліттями дивляться титроване кіно. Це мало б і додатковий освітній ефект, оскільки перегляд фільмів мовами оригіналу сприяє кращому вивченню цих мов. Адже багатьом українцям не завадило б вдосконалити свої знання іноземних мов так як попереду у нас Євро-2012. Знання іноземних мов завжди підготує до вдосконалення знань рідної мови. Ще однією перевагою перегляду фільмів мовою оригіналу є можливість отримувати від фільмів більшу естетичну насолоду. Дублювання ж позбавляє змоги чути голоси улюблених акторів, часто спотворює інтонації, при цьому втрачається маса нюансів акторської гри. В усьому світі справжні шанувальники кіно надають перевагу субтитрам.

Державна мовна політика в Україні повинна відповідати конституційним нормам, положенням відповідних міжнародно – правових зобов'язань України та стратегії державотворення. Необхідно виробити послідовні та виважені підходи у вирішенні мовних проблем. Дуже важливо при цьому не допустити політичних спекуляцій і міжетнічних конфліктів, а також зберегти стабільність в державі, тому що застосування мов у державі має стати

чинником єднання, а не розбрату.

Необхідно законодавчо закріпити всі пріоритети розвитку української мови, обов'язковість володіння державною мовою в певних сферах життєдіяльності, але разом з тим необхідно прийняти заходи щодо вільного розвитку мов меншин.

Важливу роль у встановленні української мови як державної повинна відігравати сім'я. Сім'я повинна розгумачити дитині, що немає мов кращих чи гірших, є краще чи гірше володіння мовою, є толерантне чи шовіністичне ставлення до мов і народів. Мова зберігає наші культурні цінності, нашу мораль, наші традиції, віру. Обираючи мову, батьки передають дитині відповідне духовне

надбання. Сім'я зобов'язана плекати в дитині якості толерантності і терпимості до прав і свобод людини і громадянина, знання і розуміння своїх прав і свобод та необхідності їх узгодження у суспільстві. Батьки не мають жодного морального права позбавляти дитину через якісь власні амбіції можливості вивчати мову свого народу.

Сучасна Україна – вільна і незалежна європейська держава, народ якої цінує і оберігає свої традиції й культуру. Саме тому необхідно докласти максимум зусиль для того, щоб зберегти і примножити наші скарби, серед яких українська мова займає особливе місце. Кожна країна має свої атрибути державності: герб, гімн, прапор і мову. Жодна

країна не буде прийнята на міжнародній арені з повагою, якщо бракуватиме якого-небудь з цих атрибутів.

Українська мова є ключовим фактором національного державотворення, провідним чинником консолідації України. Саме тому, безумовно, необхідно відроджувати українську мову, робити все необхідне, для того щоб нею володіли всі, хто живуть на території України. Але головне – не можна цього робити насильницьким шляхом, не можна силувати людину, щоб вона розмовляла державною мовою. Необхідно бути терплячими, необхідно заохочувати суспільство власним прикладом розмовляти українською мовою. ■

"Мова народу - це його дух, і дух народу - це його мова".

Вільгельм фон Гумбольдт

Із 47 європейських країн (включаючи Росію, країни За-кавказзя і Туреччину) своя національна мова є державною або офіційною в 41 країні (тобто у 85% від загальної кількості). Таким чином, власна мова є в Європі визначальною ознакою національної ідентичності та державності.

Як зазначає швейцарський політолог Урс Альтерматт, "для багатьох європейців сьогодні набагато важливішими від релігії є мова і культура, які в європейських національних державах становлять ключові сфери і принципові розпізнавальні ознаки. Хоча державно-політичні кордони скрізь жодною мірою не збігаються з культурно-мовними, практика

Становище державної мови в Україні

by Mykola Mazanyu

Hetman National University, Kyiv

більшості національних держав орієнтована на те, щоб створити єдину мовну культуру на спільній державній території».

З цього погляду двомовна ситуація, що склалася в Україні, суттєво відрізняється від європейських стандартів. Російська мова практично витіснила українську з міст центральної і східної України, в тому числі і з української столиці. На теле-каналах України абсолютно переважає російськомовна продукція. Майже цілком витіснено українськомовну культуру з радіо, особливо FM-ефіру. Іде гостра дискусія, щодо дублювання кінопродукції.

Використання двох або кількох мов у загальнонаціональній комунікації є винятком серед європейських держав і можливе тільки в територіально невеликій країні. До таких винятків належить, наприклад, Люксембург, населення якого говорить місцевим

діалектом німецької, а в школах введено вивчення двох офіційних мов - літературних німецької і французької. Інший характер має державна тримовність Швейцарії, де німецька, французька й італійська мови вважаються національними і державними, а ретороманська визнана як на-ціональна, але не має статусу державної. Однак швейцарська тримовність функціонує тільки в центральних органах влади. Реальну ж мовну ситуацію цієї країни визначають як потрійну одномовність, оскільки в кожному з кантонів використовується тільки одна мова.

До небагатьох країн Європи, в яких двомовність затверджена на державному рівні, належить Бельгія, де проживають два народи - фламандці, котрі розмовляють нідерландською мовою, і франкомовні валлони. Стосунки двох різномовних груп Бельгії характеризують високий рівень напруженості.

Загрозу, яку становить для цілісності держави поширення на її території двох мов у функції державних, підтверджує й досвід Канади, де сепаратистські настрої, характерні для франко-мовної провінції Квебек, мало не призвели до її територіального відокремлення від решти країни, де вживається як офіційна англійська мова. На референдумі, проведеному в 1997 р., квебекським сепаратистам не вистачило лише 1% голосів для утворення самостійної держави.

Проблема двомовності й всі суперечки з приводу цього вже стали звичним явищем для українця. Останнім часом дане питання стає предметом спекуляцій виключно під час виборів, як політичні гасла та обіцянки різних партій. Найцікавішим є те, що після виборів всі поволі забувають, що така проблема існує і питання не піднімається до наступних виборів, або дій влади, які спрямовані на захист національних інтересів українців. Такими діями було ухвалення колишнім урядом Єханурова на п'ятнадцятому році незалежності плану перекладання дубляжу фільмів, зроблених за кордоном, із російської на українську мову. Вслід за цим рішенням, з початку 2008 почав діяти закон про обов'язкове дублювання фільмів державною мовою. Здавалося б цілком цивілізоване рішення в цивілізованій країні. Але не в Україні. Критиків виявилось значно більше, ніж прихильників. Це й не дивно, бо українським прокатникам, воче-видь, є, що втрачати.

І це тоді, коли згідно з даними опитування, проведеного у грудні 2007 року компанією First Movies International на замовлення Sony та Disney лише 11% громадян України висловилися проти збільшення у прокаті кількості фільмів, дубльованих українською мовою. У той же час 19% респондентів заявили про необхідність збільшення кількості фільмів, що дублюються українською, ще 24% респондентів підтримують цю ідею, 30% опитаних ставляться до цього

нейтрально. Тоді, коли урядовий комітет з гуманітарних питань під головуванням віце-прем'єр-міністра України Івана Васюника схвалює проект Указу Президента України «Про Концепцію реалізації державної мовної політики». Реалізація Концепції сприятиме утворенню оптимального мовного простору в державі, створить необхідні умови для утвердження державності української мови, а також забезпечить вільний і безконфліктний розвиток усіх наявних в Україні мов національних меншин та їх відродження. Тобто ніхто не забороняє інших мов, а навіть навпаки.

Але певно комусь вигідно на підґрунті мовного питання і далі розпалювати все ті ж міжетнічні конфлікти, щоб не витратити зайвих коштів на кінобізнес... Хай там як, але в Україні розповсюдженням фільмів іноземного виробництва займаються 15 дистриб'юторських компаній, з них 5 купують права безпосередньо у студій-виробників і обслуговують фактично 70 відсотків кінодемонстраційних закладів, 10 займаються розповсюдженням фільмів іноземного виробництва через російські посередницькі компанії.

Ситуація, яку сьогодні спостерігаємо стосовно дубляжу фільмів іноземного виробництва українською мовою, навмисне зумовлена лише політично-фінансовими аспектами. Адже для здоровомислячої людини зрозуміло, що рано чи пізно вітчизняний кінопрокат перейде на українську мову і це - природній процес, який штучно намагаються затягти. Впершу чергу, перехід на український дубляж не вигідний російським кінокомпаніям, які дублюють іноземні фільми, оскільки в такому випадку вони втратять велику частину своїх прибутків. Тому їхні протести обумовлені не так національними преференціями, як матеріальними і бізнесовими.

Для дистриб'юторів, які безпосередньо працюють зі студіями-виробниками, проблеми з дублю-

ванням фільмів не існує, оскільки витрати на адаптацію фільмів до мовного середовища країни, на територію якої купуються майнові права, входять у витрати студії-виробника. Однак не всі українські кінопрокатники сьогодні працюють безпосередньо з кінокомпаніями-виробниками - вони ведуть свій бізнес через російські фірми-посередники. Може, якраз у цьому і полягає суть проблеми?

Разом із тим, головне - це якісний продукт. Якщо ж фільм дубльований не професійно, то його неможливо буде переглядати будь-якою мовою. В Україні ще недостатньо розвинена матеріально-технічна база для забезпечення перекладу, дублювання, озвучування і субтитрування фільмів. Для того, аби вітчизняний кіноринок повністю перейшов на дублювання українською мовою, необхідна суттєва підтримка з боку держави і трохи часу. Адже потрібно залучити у цей бізнес нові кадри, додаткові інвестиції, закупити новітню апаратуру й техніку. Лише тоді озвучувати фільми українським голосом стане престижно. Відтак робота над перекладом буде добре оплачуватися і у цій сфері з'являться гарні голоси та професійні актори. Якщо всі фільми обов'язково дублюватимуться українською, то через декілька років в Україні практично повністю відпаде потреба у російському перекладі.

Доки українці не візьмуть власний кіноринок у свої руки, ніхто не буде робити з нас культурних глядачів. Щоб ми самі могли вибирати, яке американське, польське, англійське, іспанське чи французьке кіно дивитися. Нині кіношній бізнес в Україні вже непогано почувається. Прокат в Україні вже відновлений, і за допомогою Голлівуду можливо відновити українську кіноіндустрію.

По-перше, там продукують хороші фільми. А по-друге - наприклад, для показу стрічки у Франції дублюють її французькою. Так само в інших країнах. Американці дають на це мінімум 50 тисяч доларів на

одну картину. У Росії це сприяло розвитку власної кіноіндустрії.

В Україні 250 американських фільмів виходять на екрани кінотеатрів російською. І коли хтось знімає один-два українською - вони губляться. Якщо ж буде навпаки, то вітчизняні фільми потраплятимуть у природне середовище. Тож за допомогою дубляжу голлівудських стрічок україномовне середовище в кінотеатрах стане природним.

Це політики вважають, що Україна поділена на дві половини. Проте статистика свідчить: це не так. Для аналізу беремо російські фільми й порівнюємо, як на них

глядач іде у нас і як у Росії. Так само зіставляємо відвідування продубльованих українською голлівудських стрічок і той самий показник у сусідній країні. Висновок: українці ходять передусім на україномовні голлівудські фільми. За останніх три місяці 2007 року касовий збір в Україні становив 66 222 770 гривень. За перші три 2008-го, коли почав діяти закон про обов'язкове дублювання фільмів державною мовою, - 77 717 598 гривень.

Дублювання українською - це крок до європейських цінностей, це вияв пошани до культурних потреб

мільйонів українців.

Держава не повинна потурати тимчасовим звичкам, які притаманні певній частині її народу. Звісно, враховувати їх потрібно, але тільки у перехідний період, а він не може тривати постійно. В інакшому випадку ми ніколи не зрушимо з мертвої точки. Я вважаю, що влада повинна прийняти вольове політичне рішення. Тому, якщо існує ухвала Конституційного Суду про необхідність дубляжу фільмів іноземного виробництва українською мовою, то її необхідно виконувати. ■

Становище державної мови в Україні

by Olha Melykh
University of Kyiv - Mohyla Academy

All minorities must have the right to use their language in the private sphere and to produce audio-visual products and publications in their own language, but without government subsidies and/or concessions.

Усі національні меншини, які проживають на території України, мають право використовувати власну мову в повсякденному вжитку та випускати медіа продукцію цією мовою, проте, без державної фінансової підтримки.

Аналізуючи статистичні дані та наглядну ситуацію в Україні, важко не погодитися з твердженням про те, що уряд повинен сприяти укріпленню та розвитку мов національних меншин в приватній та медіа сферах. Проте, враховуючи дискримінаційну ситуацію щодо української мови як в Україні, так і в країнах, де проживають українські меншини, жодних субсидій та фінансової допомоги на будь-які заходи щодо реалізації останніх

з державного бюджету виділяти не варто, більш того, не можна. Аргументуючи наведене вище твердження, варто навести кілька фактів.

Отже, Україна є полікультурною країною з більше 130 національними та етнічними групами. Етнічні українці складають 77.8 % усього населення країни.

Відповідно до ст. 10, 11, 22, 53, 119, Конституції України, Закону України «Про мови» та Закону України «Пронаціональні меншини» визначаються права та обов'язки усіх представників національних та етнічних меншин, що проживають на території України. За зазначеними законодавчими актами особам, що належать до національних меншин, які проживають на території України гарантоване вільне використання мов цієї меншини, відповідно до закону гарантується також право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах

або через культурні організації (Додаток 1, Додаток 2).

Чесно дотримуючись обіцяного, уряд країни всіляко сприяє і підтримує національні меншини. Так, більше 2 мільйонів дітей мають можливість навчатися рідною мовою національних меншин. Більш того, Україна одна з небагатьох країн, яка гарантує отримання повної середньої освіти рідною мовою національної меншини, тоді як в більшості країн Європи представникам етнічних груп надають лише можливість вивчати предмети: рідна мова, історія та гуманітарні науки, мовою своєї меншини.

Згідно з даними Міністерства освіти та науки України, в країні функціонує 1880 шкіл з російською мовою викладання, 100 - з румунською мовою викладання, 69 - угорською, 12 - кримськотатарською, 4 - польською, а також 2242 школи з двома чи більше мовами викладання. Крім того, поселення представників національної

меншини не є компактним, за законодавством дозволено створити спеціальні класи при звичайних школах для 5 та більше учнів. Для навчання осіб, що належать до національних меншин, рідною мовою за кошти держави видаються підручники, посібники, інші методичні матеріали. За останні 2 роки в Україні видано 14790 найменувань книг і брошур мовами національних меншин накладом 52804,7 тис. прим.

Окрім зазначених цифр, які стосуються освітньої сторони мовного питання (маючи на увазі мов національних меншин), варто також зазначити культурно масові заходи, на які з Державного бюджету витрачають немалі кошти щорічно. Відповідно до бюджетної програми «Заходи із відтворення культур національних меншин і фінансова підтримка газет, що виходять мовами національних меншин», Держкомнаціміграції надає організаційну і фінансову підтримку громадським організаціям національних меншин України в проведенні різноманітних культурно-просвітницьких заходів, фестивалів, днів культури, конференцій, семінарів тощо.

Щорічно за підтримки держави проводяться такі культурно-мистецькі заходи як: Дні Європи, Свято слов'янської писемності і культури (м. Київ), фестивалі єврейської культури «Шалом, Україно!», чеський «Плес», Всеукраїнський фестиваль «Всі ми діти твої, Україно!», Всеукраїнський фестиваль національних колетивів «Дружба», фестиваль культур національних меншин «Мелодії солоних озер» (Мукачеве, Закарпатська обл.), румунські свята «Мерці шор» і «Лімба ноастре», Всеукраїнський фестиваль молдовської культури (Одеська обл.), Міжнародний пленер живописців, майстрів народного декоративно-прикладного мистецтва представників національних меншин (м. Чернівці), молодіжне кримськотатарське свято «Хидерлез» (м. Сімферополь).

Одночасно фестивалі української культури отримують приватне фінансування, тобто підтримка йде з власної ініціативи громадян, а не за підтримки влади. Яскравим прикладом вище сказаного можуть бути такі фестивалі: «Країна мрій», рок-фестиваль «Нівроку», музичний фестиваль «Гніздо», рок-фестиваль «Тарас Бульба», Таврійські ігри тощо, які пропагують українську музику, культуру та традиції, і які збирають тисячні аудиторії з усіх куточків як України, так і світу. Більшого, через брак фінансування, реклами та підтримки з боку уряду, такий відомий фестиваль як «Червона Рута» практично втратив свою популярність. А раніше саме він був сходинкою для реалізації творчого потенціалу української молоді.

Очевидно, що український уряд всіляко дбає про рівність прав національних меншин, підтримує та фінансує заходи щодо збереження самобутності та розвитку мови, культур та традицій усіх національностей, які проживають на території країни. Однак, повертаючись до твердження про хибність рішення уряду щодо фінансування перелічених заходів, варто навести шокуючі факти.

У статті 3 Рамкової конвенції про захист національних меншин зафіксовано: «Сторони (домінуюча нація та національні меншини) заохочують атмосферу терпимості та міжкультурного діалогу і вживають заходів для поглиблення взаємоповаги, взаєморозуміння та співробітництва між усіма особами, що проживають у межах території Сторін (тут в Україні), незалежно від етнічної, культурної, мовної або релігійної самобутності цих осіб, зокрема в галузях освіти, культури та засобів масової інформації».

В той час як уряд України всіляко підтримує розвиток культури і мов національних меншин, мову держави, в якій проживають останні, дискримінують не лише на приватному рівні, але й на рівні місцевих чиновників. Так, зокрема, міська рада Донецька видала за-

борону збільшення кількості українськомовних шкіл та збільшення викладання української мови в школах (див. Додаток 3). І це тоді, коли згідно з Конституцією України, в країні навчання і вивчення національних меншин здійснюється рідною мовою національних меншин і державною українською мовою. Державна мова обов'язкова для вивчення в усіх навчальних закладах на всій території України як навчальний предмет на постійній основі. Останнє повинно сприяти вільному доступу представників національних меншин до усіх сфер суспільного життя держави. Більш того, як наочно видно з ЗМІ, бізнес-спілкування, освітньої сфери, це положення Вищого Закону держави просто нівелюється, тобто замість очікуваної толерантності національних меншин у відношенні до української мови, культури та звичаїв, йде повне намагання «знищити» останні.

В жодній державі не допускається така поведінка меншості по відношенню до домінуючої нації. Правильно зауважує Т. Кузьо, підтримка різноманіття культур на території однієї країни може спричинити зниження рівня толерантності між національними меншинами та домінуючою нацією, оскільки усвідомлення значущості та особливості («Ми інші») в більшості формують зневажливе ставлення національних меншин до домінуючої нації.

При полікультурності та чіткому виокремленні унікальності національних меншин, поняття «Ми як громадяни України» втрачає сенс і перетворює українців на гостинну етногрупу, яка поєднує в собі культурний спадок усіх національних меншин і інтереси держави, а не представляє інтереси та спільну ідею громадян однієї країни. Держава в такому випадку попадає під загрозу розколу щодо питань стабільності, оскільки окремі особи ставлять право бути представником етнічної культури вище, ніж «гідність» бути громадянином країни. Не дивно,

що полікультурність України спричинює акцентування уваги населення більше на ідентифікації себе на культурній основі, ніж на основі громадянства, що відповідно негативно впливає на єдність народу. А, як слушно зауважує Данкварт Ростов (Dankwart Rustow), неможливо запровадити демократію та збудувати державу без національної єдності, яку пропагують політична спільнота, легітимність якої громадяни поважають. Тобто, ще раз наводячи приклад рішення про заборону української мови та заборони відкриття українськомовних шкіл в м. Донецьку, яку винесла міська рада цього міста, бачимо, що «риба гниє з голови». А тому, ще раз переконуємося, що держава повинна більше дбати про збереження та розвиток української мови, культури та традицій, а ніж фінансувати заходи по розвитку мов національних меншин.

Доречі, проводячи паралель з Росією, варто зазначити, що будучи другою за величиною національною меншиною Росії, українці не мають тих самих прав та привілеїв, які отримують росіяни в Україні. Крім того, українці в Росії сприймаються як емігранти, а не національна меншина, а тому підпадають під постійний процес русифікації та підлягають асиміляції з місцевим населенням. Згідно з статистичними даними у Росії на 5 мільйонів українців, які мають російське громадянство, не існує жодної державної української школи. Для прикладу в Україні тільки у місті Львові працює 5 середніх загальноосвітніх шкіл, де навчальний процес ведеться російською мовою, а взагалі Українським урядом фінансується більше двох з половиною тисяч російських шкіл.

На сьогоднішній день в Росії поки що працюють декілька недільних українських класів, завдяки наполегливості та ініціативі активістів регіональних громадських організацій українців. Але десяток таких класів на всю Росію аж ніяк не можна порівняти з

1880 державних шкіл із російською мовою навчання, які є в Україні.

Навіть у 20-х роках минулого століття у південних районах Тюменської області, де були села українських переселенців, діяло 18 українських шкіл, хати-читальні, працювали гуртки на-родної творчості. Ця діяльність фінансувалась більшовицькою владою до початку 30-х років, до періоду репресій і фактичної заборони української освіти в радянській Росії секретними директивами Сталіна-Молотова-Бубнова.

В 1996 році вийшов закон Російської Федерації про національно-культурну автономію №74-ФЗ і (в редакції Федерального закону від 21 березня 2002 р. №31-ФЗ). Згідно цього закону національно-культурні автономії мають великі можливості для розвитку культури, мистецтва, освіти та підтримуються в цьому напрямку державою. Хоча на практиці, ці права та «вольності» не отримують підтримки для реалізації з боку органів влади. А гарантована невелика фінансова винагорода-зарплата викладачів недільних шкіл (заснованих на ініціативі самих українців), за словами В. Пилипчука, може бути припиненою взагалі. Тобто, з фінансово-економічної точки зору, подальше функціонування недільних шкіл стане неможливим, оскільки багато громадян-українців просто не зможуть профінансувати навчання своїх дітей.

Ще одним аргументом за припинення фінансування заходів щодо розвитку мов та культур національних меншин України може слугувати минулорічне інтерв'ю Посла Росії в Україні В. Черномірдіна, який заявив, що нові школи в РФ відкривати не планують. Посол також зауважив, що в Росії таки існує одна школа, викладання в якій проводять наполовину українською, наполовину російськими мовами. Одночасно, В.Черномірдин «вдарив на сполох» у питанні зменшення кількості шкіл з російською мовою викладання в Києві.

Парадоксально, але толерантність не завжди допомагає досягати позитивних результатів. Згадується та ж російська приказка: «наглисть - друге щастя», яку чудово ілюструє приклад України і національних меншин. Намагаючись «догодити» усім і бути другим з кожним, ми, самі того не помічаючи, розчиняємося в інших культурах запозичаючи та щоденно вживаючи слова польської, угорської, румунської, тієї ж російської мов, запозичуючи свята та звичаї національних меншин (Масляниця, Всіх святих тощо). Переглядаючи статистику, читаючи матеріали на форумах (в яких піднімалося питання мов, національної ідентичності тощо) можу з певністю ствердити, що саме українська мова та культура потребують захисту та підтримки з боку держави. Не заперечую також того, що кожна національна меншина має право на існування, визнання, саморозвиток. Проте, враховуючи, що, беручи приклад Росії, кількість українців в РФ приблизно однакова з кількістю росіян в Україні (всі ці громадяни однаково платять податки і повинні мати рівні права, зокрема право на одержання освіти рідною мовою) та слідуючи принципу Старого Завіту «Око за око, зуб за зуб», ще раз переконуємося, що фінансування заходів для реалізації перелічених потреб повинне фінансуватися за рахунок тих таки меншин, а не за рахунок українського уряду.

Підсумовуючи усе вище наведене, вважаю, що уряд України повинен підтримувати (незаважати) розвиток мов, культур та традицій усіх національних меншин, які проживають на території України. Проте фінансової допомоги на заходи щодо забезпечення та реалізації такої підтримки з Державного Бюджету України виділяти не потрібно. Розуміючи зобов'язання, які добровільно (через свою толерантність) взяла Україна щодо гарантування прав національних меншин, та зобов'язань, які виникають на етапі інтеграції у світову спільноту,

важко буде різко зупинити проекти фінансування таких заходів як фестивалі культури, відкриття шкіл тощо. Проте, таке фінансування повинно бути суттєво зниженим, а в подальшому і взагалі припинено. І лише національні меншини, які самостійно не зможуть забезпечити організацію заходів для розвитку власної мови, культури та збереження традицій, можуть отримувати фінансову підтримку держави, але на основі тендерів.

Додаток 1
КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ
(Відомості Верховної Ради
(ВВР), 1996, N 30, ст. 141)

Стаття 10. Державною мовою в Україні є українська мова.

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.

(Офіційне тлумачення положень статті 10 див. в Рішенні Конституційного Суду N 10-рп/99 (v010p710-99) від 14.12.99).

Стаття 11. Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України.

Стаття 53. Кожен має право на освіту.

Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної,

вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

(Офіційне тлумачення положень частини третьої статті 53 див. в Рішенні Конституційного Суду N 5-рп/2004 (v005p710-04) від 04.03.2004).

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Додаток 2
ЗАКОН УКРАЇНИ
Про національні меншини
в Україні
(Відомості Верховної Ради
(ВВР), 1992, N 36, ст. 529)
(Вводиться в дію Постановою
ВР N 2495-XII (2495-12) від
25.06.92, ВВР, 1992, N 36, ст. 530)

Стаття 2.

Громадяни України всіх національностей зобов'язані дотримувати Конституції та законів України, оберігати її державний суверенітет і територіальну цілісність, поважати мови, культури, традиції, звичаї, релігійну самобутність українського народу та всіх національних меншин.

Додаток 3
Кабмін рассмотрит запрет
Донецким горсоветом
украиноязычных школ 21 мая
2008, 18:46

Фото: gazeta100.com

"Ограничение украинского в Донецке незаконно"

Кабинет Министров намерен рассмотреть решение Донецкого городского совета об ограничении использования украинского языка в учебном процессе учреждений образования города.

Об этом сообщил министр образования и науки Иван Вакарчук.

"Правительство будет рассматривать этот вопрос", - сказал он.

При этом министр уклонился от личных комментариев по данному решению Донецкого горсовета. Вакарчук также не уточнил, когда именно Кабмин намерен рассмотреть этот вопрос.

Секретарь Совета национальной безопасности и обороны Украины Раиса Богатырева считает, что Донецкий горсовет отменит свое решение относительно недопущения увеличения количества украиноязычных школ в городе, если оно незаконно.

"Я его не читала. Но считаю, что решение, если оно принято и базируется не на законных основаниях, оно будет отменено самим городским советом", - сказала Богатырева.

"Принимая данное решение, горсовет вышел далеко за пределы собственной компетенции, перебрав на себя полномочия парламента, который имеет исключительное конституционное право определять порядок применения языков".

В свою очередь, народный депутат Украины, член политической партии Единый Центр Леся Оробец убеждена, что решение городской власти Донецка об ограничении функционирования украинского языка в школах и детских садах грубо нарушает Основной Закон Украины, в соответствии с которым порядок применения языков определяется исключительно законом.

"Принимая данное решение, горсовет вышел далеко за пределы собственной компетенции, перебрав на себя полномочия парламента, который имеет исключительное конституционное право определять

порядок применения языков", – сказала Оробец.

"Как фиговыми листьями депутаты прикрываются положениями Европейской хартии региональных языков или языков меньшинств. Однако в Хартии речь идет исключительно о языках, которые применяют намного меньше людей, нежели государственный", – отметила она.

По ее убеждению, между тем, русскому языку в Донепке вымирание не угрожает.

"Не случайно Закон Украины О ратификации Европейской хартии региональных языков или языков меньшинств среди 13 языков национальных меньшинств, требующих сейчас в Украине защиты, русский не указывает – на нем де-факто в Донепке разговаривает

подавляющее большинство", – заметила депутат.

Городская власть предоставила "медвежью услугу" и русскоязычному населению региона – донецкой молодежи отныне значительно тяжелее будет адаптироваться к требованиям высших учебных заведений в Украине.

В то же время, по мнению Оробец, городская власть предоставила "медвежью услугу" и русскоязычному населению региона – донецкой молодежи отныне значительно тяжелее будет адаптироваться к требованиям высших учебных заведений в Украине, работодателей и т. п.

Не меньшую проблему народный депутат видит и в возможных последствиях подобного шага – общественном

возмущении, нарушении общественного и межэтнического мира, следовательно, призывает местную ячейку Партии регионов использовать свое влияние в городе ради пересмотра депутатами горсовета беспрецедентного решения, которое искусственно провоцирует межэтнические противостояние.

Как сообщалось, 20 мая сессия Донецкого городского совета выступила против планового увеличения количества украиноязычных школ в городе.

Городской голова Донепка Александр Лукьянченко считает, что решение сессии горсовета было принято не совсем толерантно, поэтому "повлечет за собой последствия". ■

Становище державної мови в Україні

by Serhiy Opanasenko
University of Kyiv

"All minorities must have the right to use their language in the private sphere and to produce audio-visual products and publications in their own language, but without government subsidies and/or concessions?"

The Ukrainian Mass Media in a Conflict between European Commitments and National Language Politics.

There have been a lot of discrepancies between the political forces and people in Ukraine concerning the active interference of the National Rada of Television and Radio in the activity of Ukrainian mass media. I'd like to look at the problem which arose from the "aggressive" national language politics and Ukraine's efforts to integrate into Europe.

In 1995 Ukraine became a member of the Council of Europe and ratified partly under pressure of the Council

the "Convention for the Protection of National Minorities" and the "European Charter for Regional or Minority Languages". There have been a lot of discussions about the Charter, which came into effect on 1 January 2006, as its name wasn't completely correctly translated into Ukrainian. The Charter protects not the languages of national minorities, but exceptionally the languages that are used by less than half of the population of a country. For most European countries the wrong translation wouldn't make any difference, but it was quite important in Ukraine, where although the Russians are a national minority, Russian is in some regions a majority language. That's why a better translation to "movy menshyn" would be "minoritarni movy", which was suggested many times. Under these circumstances the question whether the Russian language falls under protection of the Charter remained opened. But

let's not deepen in this contradictory discussion and instead look at some other sides of the conflict.

It is very important to clarify a) what are the Convention's requirements to the access of national minorities to the media and b) how does the Charter protect the minority language speakers' access to mass media.

a) The Convention says in the Article 9, that "The Parties shall not hinder the creation and the use of printed media by persons belonging to national minorities. In the legal framework of sound radio and television broadcasting, they shall ensure, as far as possible that persons belonging to national minorities are granted the possibility of creating and using their own media". Also "In the framework of their legal systems, the Parties shall adopt adequate measures in order to facilitate access to the media

for persons belonging to national minorities and in order to promote tolerance and permit cultural pluralism". It has already been twice that Ukrainian government had to report on its efforts to implement the requirements of the Convention. The evaluators from the Council of Europe were not satisfied with the first report: they said that though a state is empowered to support and spread the Ukrainian language, this shouldn't arise from exclusion of minorities' languages. They also stated that the complete exclusion of TV-programs on minorities' languages on all countrywide TV channels, no matter private or governmental, is against §9 of the Convention. The other resume of the commission was that the Ukrainian state doesn't support media on a language of "compact" minorities but just endure their existence. The problem is that the term "compact" isn't defined properly, and every

party can use it as it wants. The evaluators of the second report visited Ukraine from 6-12 April 2008 and will present their conclusions till the end of the year.

- b) The 11th article of the Charter that was ratified by Ukraine contains following obligations: "The Parties undertake (...) to ensure the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or to make adequate provision so that broadcasters offer programs in the regional or minority languages; (...) to cover the additional costs of those media which use regional or minority languages, wherever the law provides for financial assistance in general for the media; or to apply existing measures for financial assistance also to audio-

visual productions in the regional or minority languages; to support the training of journalists and other staff for media using regional or minority languages". Ukraine made also a report on its attempts of sticking to these requirements which was not commented by the evaluators yet. Such evaluation would help to determine if the latest developments in Ukraine meet the requirements of the European law.

Though I think that the new national language politics, which is intended to encourage the use of Ukrainian language, is great, it is also very important to take into account the difficult situation with the Russian language in our country and of course the requirements of the European Council concerning the minorities' rights to use their language in their private sphere and in mass media.

Sergii Opanasenko
30.04.2008, Kyiv

Становище державної мови в Україні

by **Oleksandr Pankiv**
University of Lviv

Мовний баланс України: реалії та перспективи

Коли забув ти рідну мову,
Яка б та мова не була -
Ти втратив корінь і основу,
Ти обчухрав себе дотла.

(Дмитро Білоус)

Мова - основа духовного життя народу, втрата її, як сказав великий український письменник Панас Мирний, "смерть для його душі".

Як відомо, немає жодного суспільства, яке б не знало мови, яке б не володіло цим найважливішим засобом людських зносин; нею постійно користуються люди в своїй трудовій діяльності, спрямованій на досягнення певної мети; без

мови не може існувати будь-яке виробництво, не можуть розвиватися техніки, культура, наука, мистецтво; за допомогою мови люди висловлюють свої думки і передають їх іншим людям; за допомогою мови людство зберігає й передає новим поколінням нагромаджений досвід, історію, традиції та культуру.

Без мови людське суспільство взагалі не може існувати.

У світі існує дуже багато мов. Наприклад, ціла група слов'янських мов, що мають багато спільного, оскільки вийшли з одного джерела (спільнослов'янської мовної єдності): польська, чеська, болгарська, сербська, хорватська, словенська тощо. Всім відомі та кож

західноєвропейські мови: французька, німецька, англійська; скандинавські: шведська, датська, литовська. Всіх не перерахувати, бо в світі їх не одна сотня. І для кожного народу його мова є найважливішою, у ній втілюється погляд на світ, на самих себе.

Для кожної людини рідний дім - це місце, де можна відпочити від турбот, це захист від незгод, це відчуття підтримки близьких людей, їхнє тепле, ласкаве слово. Слово, мова - це те, що дає нам можливість висловити свої почуття, думки. Наша мова - українська,

тому що земля наша - Україна. Аналізуючи результати нещодавно проведеного дослідження на тему співвідношення української та російської мов в різних сферах громадського та приватного життя, можна дійти до висновку, що українська мова вважається рідною лише для двох третіх громадян України, крім того є підстави прогнозувати, що в майбутньому кількість людей, які вважають рідною мовою українську зменшиться через природний рух населення. Іноземець, який би вперше відвідав нашу країну був би дуже здивований, коли, подорожуючи однією країною, до прикладу східною та західною частинами України відчував би виразний контраст уживання української та російської мов, адже у Західному макрорегіоні українську мову вважають рідною 93,55%, тоді ж як на Сході (макрорегіон Крим-Донбас) - лише 22,21%.

Продовжуючи аналіз, можна зауважити, що схожий контраст можна зустріти практично у кожній із сфер громадського та приватного життя українців. Говорячи про телевізійний ефір, то варто зазначити, що найрейтинговіші ток-шоу, фільми та серіали транслюються в Україні все таки російською мовою, коли частка української мови в мовленні загальнонаціональних каналів мала б становити 75%.

З друкованими ЗМІ ситуація також не втішна, оскільки російська мова домінує й у цій сфері. В Україні існує практика, коли в газетах чи журналах з україномовними назвами узагалі відсутні україномовні матеріали. 64% газет (якщо узяти разовий тираж) припадає на російськомовного читача. Глянцеві журнали, які здебільшого читає молодь, публікуються переважно російською мовою.

Офіційні дані щодо домінування української та російської мов на книжковому ринку можуть потішити; у порівнянні із вищенаведеними даними - 65% україномовних видань при 25% російсь-

ськомовних. Та ця статистика не враховує імпортованих публікацій із Російської Федерації, з урахуванням яких україномовна частка знизиться куди нижче 50%.

З кіно- та відеопрокатом ситуація чи не найгірша. Практично 100% фільмів розповсюджуються в російськомовному варіанті в українському кінопрокаті. В кращому випадку фільми надходять в прокат в російськомовному форматі з українським субтитруванням.

Прихильники російськомовного кінопрокату в Україні намагаються переконати усіх, та й, зрештою самих себе, що український формат не потрібний, не прибутковий, а навіть більше - збитковий, і не цікавий (через те що український!) українському глядачу. Та він є збитковий хіба для осіб, які займаються бізнесом у цій сфері, оскільки дешевше придбати російське сміття (інколи продубльоване по оригіналу та ще й однією людиною із голосом робота) та розповсюдити його серед населення чи, до прикладу, просто придбати готовий фільм, продубльований російською, не сплачуючи при цьому коштів за право на прокат фільму, за копії, озвучення, рекламу. Та й чи був би такий бізнес збитковим, варто посперечатись!? Скоріш за все комусь не вигідно, щоб фільми дублювались українською, адже кіноіндустрія є потужним засобом впливу на свідомість будь-якої людини, і, можливо, саме з її допомогою можна ще у більшій мірі нав'язати українцям російський формат.

Проросійські бізнесмени на українському кінопрокатному ринку наводять також й інші аргументи для захисту російськомовного дублювання іноземних фільмів:

- в Україні не хочуть дивитись україномовні фільми

- голлівудські компанії не хочуть мати справи з україномовним ринком.

Щодо першого аргументу, то в першу чергу постає питання хто саме не хоче цього робити і

друге - на основі чого провокатори роблять відповідні висновки. Можливо і не виникає бажання дивитись фільми, які дублюються ламаною українською мовою, коли вживаються нецензурні запозичення. Недаремно українська мова вважається однією із наймилозвучніших на теренах Європейської території, вона є приємною на слух та має достатній словниковий запас для професійного перекладу будь-якого фільму. Контраргументом виступатиме якісний україномовний переклад, наслідком якого буде бажання глядача переглядати фільми рідною мовою. Прикладом можуть слугувати "Пірати Карибського моря", що були озвучені українською мовою, розмір касових зборів з україномовного варіанту у порівнянні із російськомовним перекладом був досить високим навіть на сході України.

Стосовно другого аргументу, то доцільно зауважити, що він абсолютно не має сенсу, оскільки для Голівуду співпраця з Україною - це нові прибутки, а нові прибутки - це мета будь-якого підприємця.

Отже, проаналізувавши наведені факти можна та необхідно зробити висновок, що над українським кінопрокатом нависла проросійська хмара, і що українська влада не бачить, чи так би мовити, не бажає бачити та відповідним чином реагувати на проблеми українського кінопрокату.

Що ж до переваги української мови над російською, то прерогативу української мови можна зустріти лише у декількох сферах громадського життя нашої держави, зокрема у сферах освіти та державного управління.

Проте, говорячи про освіту, необхідно також зазначити, що освітня політика України в Криму та на Сході є достатньо гнучкою та враховує потреби російськомовного населення.

Навчальна література публікується переважно українською мовою (близько 90% підручників).

Та прерогатива української

мови лише у сфері освіти не дає підстав прогнозувати цілковиту українізацію населення.

Українська мова також є домінуючою в роботі центральних органів влади. Нею готуються та ухвалюються закони та інші акти, проводяться офіційні зустрічі та засідання. Проте багато політиків, зокрема і представники влади на місцях, здебільшого із східних та південних регіонів просто нехтують законодавчі положення, які зобов'язують використовувати державну мову у ході провадження діяльності державних та громадських органів.

Ситуація, що склалась в Україні із мовним балансом не може потішити та вимагає негайного реагування у першу чергу з боку органів влади.

Щоб повною мірою проаналізувати ситуацію, виникає необхідність проаналізувати законодавчі положення, що регулюють статус української мови на теренах нашої держави. Також доцільним є аналіз проектів законів стосовно статусу мови в Україні, оскільки норми законодавства, що регулюють зазначені питання сьогодні є застарілими, адже навіть назва Закону України "Про мови в Українській РСР" свідчить про це.

Практично у всіх сферах громадського та приватного життя законодавство України "Про мови" допускає застосування поряд з українською мовою, російської. У мене таке формулювання викликає подив, адже у Росії, до прикладу, використання української мови, поряд із російською, законодавством не передбачено. Та й для чого передбачати таку норму, нашим північним сусідам цілком вистачає власної мови, яку там усі розуміють та якою спілкуються. Україна, як на мене, для того і Україна, щоб у ній жили її громадяни, які б цінували свою історію та культуру та спілкувалися б своєю мовою.

Нещодавно переглядаючи урядовий портал, я зіткнувся із проектом Закону України "Про державну мову України". Зокрема

цим проектом визначалось, що правовий статус української мови як державної мови України передбачає обов'язкове використання української мови у сферах, які визначені даним Законом, іншими законами та нормативними правовими актами України, її захист і підтримку, а також забезпечення прав громадян на користування українською мовою як державною мовою України.

Також цей проект визначав сфери обов'язкового використання української мови як державної у таких сферах:

- у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, організацій та підприємств усіх форм власності, включаючи ведення в них діловодства, а також у їх назвах;

- під час підготовки і проведення виборів в Україні;

- у конституційному, цивільному, кримінальному, адміністративному і господарському судочинстві і діловодстві, за винятком арбітражного вирішення спорів, які виникають у сфері міжнародних відносин, а також у судочинстві місцевих судів та в інших судах загальної юрисдикції України;

- у нотаріальному діловодстві;

- для офіційного опублікування законів та інших нормативних правових актів, які приймаються в Україні, а також міжнародних договорів України;

- у взаємовідносинах між центральними та місцевими органами державної влади і органами місцевого самоврядування;

- у взаємовідносинах України з іноземними і міжнародними організаціями, які діють на території України;

- під час здійснення місцевими органами державної влади і органами місцевого самоврядування міжнародних і зовнішньоекономічних зв'язків;

- у взаємовідносинах центральних і місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, державних і регіональних організацій з громадянами України, іноземцями і особами

без громадянства, а також з організаціями і громадськими об'єднаннями;

- у сфері виробництва та послуг;

- у географічних назвах та для оформлення дорожніх знаків;

- для оформлення бланків документів, які засвідчують особу громадянина України;

- у діяльності загальноукраїнських, регіональних і місцевих організацій телерадіомовлення, редакцій загальноукраїнських, регіональних і місцевих періодичних друкованих видань, за винятком організацій телерадіомовлення і редакцій періодичних друкованих видань, спеціально організованих для мовлення або видання друкованої продукції на інших мовах;

- в інших сферах, визначених законодавством України.

На мою думку, даний законопроект у достатній мірі окреслював застосування української мови на території нашої держави. Звичайно у ньому є певні недоліки, оскільки сфера застосування української мови не до кінця окреслена (лише у публічній сфері), не враховано, зокрема, застосування державної мови у сферах науки, охорони здоров'я тощо. Також доцільно було б висвітлити у ньому питання регулювання та застосування мов національних меншин, а також додати до його назви слова "інші мови", щоб у повній мірі відобразити у ньому положення Конституції України.

Даний законопроект було відхилено, проте він цілком може слугувати основою для майбутнього закону.

Також у законодавстві про мови необхідно обов'язково врахувати ще ряд позицій. Суб'єкти бізнесу в Україні та українські установи повинні провадити свою діяльність українською мовою, у всякому разі діловодство повинно вестися останньою. Причиною для цього слугує те, що функціонування вищезазначених суб'єктів здійснюється на території України, відповідно до українського законодавства. Говорячи

про діяльність виробників україномовної продукції то держав повинна всіляко сприяти їхньому розвитку у всіх сферах громадського та приватного життя, у першу чергу з метою захисту українського товаровиробника, а також, якби дивно це не звучало, українізації українського населення. З цією ж метою варто обмежити, а також обкласти податками та митними зборами імпорт на територію України російськомовної продукції, яка не лише призводить до "забруднення нашої мови", а й знижує інтелектуальний, культурний та інші рівні розвитку нашого народу.

Українська держава не повинна сприяти, зокрема матеріально, розвитку мов національних меншин,

звичайно вони повинні існувати, проте у приватному житті осіб, що ними спілкуються та вважають їх рідними. У принципі, іншомовна продукція та товари можуть вироблятися в Україні та лише з метою задоволення потреб національних меншин та за їх власний кошт, державна підтримка у вигляді дотацій та субвенцій із бюджетів в такій ситуації є неприпустимою.

Українська держава повинна розвивати власну мову, а не підтримувати розвиток чужої мови, для того наша держава і є Україною. Влада повинна сприяти вивченню іноземних мов, перш за все тих, якими спілкується Європа та Америка - англійська, німецька, французька, а не зосереджувати усю увагу на пережитках радянського

союзу та стриманню російської мови на території нашої держави.

На завершення, хотів би зазначити, що на мою думку українська мова набуватиме все більшого значення у свідомості українців, у всякому разі зараз такі тенденції поширюються серед молоді. Після останнього візиту до столиці я був приємно здивований, адже українську мову можна почути на вулицях Києва значно частіше, ніж це було, до прикладу, ще два роки тому. Сподіваюсь на те, що найближчим часом буде прийнято нове законодавство, яке повною мірою відобразить значення української мови у громадському просторі та приватному житті пересічних громадян. ■

Становище державної мови в Україні

by Oleksandr Polonyk
Kyiv International University

Н а б у т т я
У к р а ї н о ю
незалежнос-ті
викликало певні
суспільні трансформації. Деякі з таких трансформацій проходили більш-менш м'яко, інші натикались на потужну реакцію, і переходили в розряд гострих суспільних проблем. Однак, без сумніву, жодна з таких проблем не привертала до себе стільки уваги як мовна. Протистояння прибічників широкої українізації суспільного життя і безкомпромісних носіїв російської мови перетворилося на проблему загальнонаціонального значення. Олії у вогонь підлили політики, спекулюючи на мовній проблемі з метою завоювання електорату. Хто зна, може без втручання цих політиканів мовна проблема не була б проблемою. Зрештою, маємо що маємо.

Втім, таке важливе питання,

безумовно, потребує втручання з боку правлячої еліти з метою встановлення чітких правових норм, які віддзеркалювали б послідовну і логічну державну політику у сфері функціонування мов.

Однак, національний законодавець у цих питаннях не є необмеженим у вирішенні цих питань. Існують міжнародно-правові норми, що зобов'язують Україну до певного курсу поведінки у регулюванні мовної проблеми. Авжеж, Верховна Рада повноважна припинити членство України у відповідних міжнародних договорах шляхом їхньої денонсації, тим самим розв'язавши собі руки; проте з причин необхідності зберегти позитивний імідж на міжнародній арені цей варіант не варто навіть розглядати.

Таким чином запропоновані законотворчі ініціативи необхідно розглядати з урахуванням міжнародних зобов'язань України.

По-друге, вже кілька років в Україні провадиться достатньо активна політика, спрямована на впровадження української мови в усі сфери життя суспільства. Ця політика, однак, реалізується загалом шляхом "наказів" застосовувати українську мову у тій чи іншій сфері. Такий курс а priori не здатний бути гнучким і не може реагувати на суспільну думку з приводу такої політики. Це зумовило ескалацію мовного конфлікту: російськомовне населення не сприймаючи політику, яку йому нав'язують, налаштувалось по відношенню до єдиної державної мови ще більш вороже. Висновок впливає сам собою: у таких делікатних питаннях як мова заходи, що застосовує держава мають бути якомога більш гнучкими. Очевидно, що вже давно проявилася нагальна необхідність переходу від політики нав'язування до політики прищеплення любові

(або хоч поваги) до української мови. Цей аспект теж необхідно враховувати при розгляді запропонованих концепцій.

Отже, почнемо з першої пропозиції.

"The Ukrainian Government must adopt and enforce legislation requiring the use of the official language in the public sphere (hromadskyi prostir). Not only in government publications and education, but by private companies and entities. This legislation would include subsidies and/or concessions for Ukrainian language product producers. Imported Russian language products must be taxed".

Безперечно, прийняття та застосування законодавства, яке б вимагало спілкування українською мовою в громадському просторі, створило б вельми сприятливу правову основу для майбутнього розвитку української мови і культури.

Однак, уявімо навіть, що такий закон пройде в парламенті (що є сумнівним), його ефективна імплементація стане неможливою через протистояння з боку консервативних російськомовних верств населення східних, центральних і південних областей України. Причина проста: в російськомовному соціумі Криму, Харківщини, Луганщини та деяких інших областей ніхто не буде навіть намагатись висловлюватись українською мовою, коли російська є таким собі ефективним засобом спілкування, природним для людей, які тут мешкають. Необхідно наголосити на універсальності російської мови в деяких регіонах, враховуючи етнічну строкатість їхнього населення (наприклад, у Автономній Республіці Крим). Сказане яскраво підтверджується досвідом мовної політики у судовій сфері. Так, відповідно до процесуального законодавства судочинство в Україні ведеться державною мовою. Дійсно, більшість судових документів сьогодні складаються українською мовою, хоча у деяких регіонах це не можна назвати українською мовою, бо

це швидше горезвісний суржик. Але у судових засіданнях в деяких областях попри всі імперативи законодавства переважно використовується російська мова. Тож самої лише вказівки закону буде замало для того, щоб досягти позитивного ефекту.

Що стосується використання української мови у приватних організаціях, варто зазначити, що значна частина правовідносин, що виникають у процесі діяльності недержавних організацій, мають приватноправовий характер, відповідно, втручання держави у цю сферу шляхом імперативного введення української мови матиме певні негативні наслідки. Більше того, у статті 13 (1) Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин міститься правило відповідно до якого не можна запобігати використанню мов меншин у економічній (зокрема, функціонування компаній) або соціальній діяльності.

Варто зауважити, що прийняття такого законодавства може бути розтлумачене певними колами осіб як порушення міжнародних зобов'язань щодо статусу національних меншин.

Так статтею 27 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права встановлено, що особам, які належать до мовних меншостей, не може бути відмовлено в праві користуватися рідною мовою. Стаття 7(1)(d) Європейської Хартії регіональних мов та мов меншин стверджує, що держави-учасниці мають будувати свою мовну політику на основі "сприяння використанню регіональних мов або мов меншин, в усній та письмовій формі, у суспільному та приватному житті і/або заохочення такого використання". Вимога використання української мови у громадському просторі буде означати порушення вищевказаного положення міжнародного договору, яким є Європейська Хартія.

Однак, заохочення застосування мов меншин у розумінні Хартії не є абсолютним і необмеженим.

Так у Преамбулі цього документу зазначено, що "охорона і розвиток регіональних мов або мов меншин не повинні зашкоджувати офіційним мовам і необхідності вивчати їх". Отже, Хартія містить захисні для державної мови положення, однак, питання про те, яким чином повинен бути віднайдений баланс між заохоченням розвитку мов меншин і захистом державної мови, потребує подальшого з'ясування.

Що стосується обкладання імпортованої російськомовної продукції митом, то, на мою думку, цей варіант абсолютно неприйнятний з наступних причин.

По-перше, в міжнародному економічному праві існує принцип недискримінації, внаслідок дії якого накладення митних обтяжень тільки на російськомовні продукти, враховуючи існуючі домовленості між Російською Федерацією та Україною, вважатиметься порушенням міжнародно-правових зобов'язань України і вестиме до відповідальності.

По-друге, Україна стала членом Світової Організації Торгівлі і прийняла на себе відповідні зобов'язання. Без сумніву, Росія невдовзі теж стане членом СОТ. Цей факт призведе до необхідності зняття Україною бар'єрів на шляху торгівлі з Російською Федерацією. Дискримінаційні мита на російськомовні товари будуть розглядатись, як порушення права СОТ, що також матиме негативні наслідки у вигляді відповідальності та падінні іміджу України у цій шанованій міжнародній організації.

Втім, залишаючи status quo, проблеми невичерпаєш. Обкладання митом російськомовної продукції мало б на меті підвищення ціни на неї на українському ринку, що зробило б таку продукцію непривабливою для споживачів, і як наслідок - звернення споживачів до україномовної продукції. Звернути увагу споживачів на україномовний продукт можна й іншими шляхами.

Олександр Роднянський - відомий продюсер та режисер -

висловив свою думку з приводу утисків спрямованих проти російськомовної кінопродукції. На його думку, замість того, щоб "силовими" методами витіснити не дубльовані та не титровані українською російськомовні фільми з українського ринку, набагато ефективнішим було б зробити україномовну продукцію більш привабливою для споживача шляхом значного зниження ціни на трансльовані українською мовою фільми. Тобто, зробити ціну на україномовну демонстрацію фільму пільговою, наприклад, 5 гривень, а на російськомовну - залишити як є - 15 гривень.

Авжеж, на початкових етапах така політика вимагатиме значної підтримки з боку держави. Однак, із підвищенням попиту на україномовні фільми фінансове питання відпаде саме собою.

Цією тезою я підтримую положення запропонованої концепції, щодо надання виробникам україномовної продукції різноманітних субсидій та інших видів допомоги, передовсім фінансового характеру. Тут, однак, постає питання обмеженості українського державного бюджету, вирішення якого вимагатиме значних зусиль.

Тепер розглянемо другу пропозицію.

"All minorities must have the right to use their language in the private sphere and to produce audio-visual products and publications in their own language, but without government subsidies and/or concessions".

Якщо розглядати цю пропозицію, маючи на увазі російську мову, то вона досить-таки справедлива, зважаючи на дійсно широку розповсюдженість російської мови і культури. Однак, якщо проаналізувати вплив цього положення на мови інших етнічних груп як, зокрема, греки, караїми, кипчаки, ми зрозуміємо, що таке положення є неприйнятним, адже без підтримки держави національні меншини навряд чи зможуть користуватись своїми мовами.

Розрізнення ж російської

мови та інших мов меншин не може застосовуватись, адже це означатиме дискримінацію, яка є забороненою Основним Законом нашої держави.

Крім того відповідно до частини III вже згадуваної нами Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин держави-учасниці мають забезпечувати використання мов меншин у різних сферах суспільного життя, зокрема судовій системі, системі управління, у різних галузях культури та масової інформації. Це зобов'язання містить також і вимогу надавати фінансову підтримку, необхідну для розвитку і використання мов меншин. На виконання цих обов'язків кожного року в державному бюджеті міститься стаття витрат, пов'язаних із виконанням Європейської Хартії та окрема стаття на забезпечення функціонування засобів масової інформації, які здійснюють мовлення мовами меншин.

Отже, розглянувши цю пропозицію, необхідно зазначити, що вона у разі прийняття не зможе вважатись легальною.

Таким чином розгляд запропонованих пропозицій можна підсумувати наступним. Більшість із запропонованих положень не можуть вважатись прийнятними, оскільки вони знаходяться у протиріччі з існуючими міжнародними зобов'язаннями України та навіть Конституцією.

По-друге, ці пропозиції, як на мене, продовжують політику нав'язування української мови, що, як показує практика, не є ефективним, адже, така політика зустрічає значний спротив з боку, перш за все, російськомовного населення.

Проте, питання використання української мови у всіх сферах комунікації потребує рішучих заходів. На мою думку, такі заходи мають базуватись на принципі прищеплення любові і

поваги до української мови. Цього можна досягти як зігравши на прагматичних інтересах населення (як у прикладі з ціною політикою на квитки у кіно), так і шляхом естетичного переконання (тобто, надавши населенню якісний україномовний продукт - книги, музика, тощо).

Це можна пояснити на прикладі переозвучених радянських мультфільмів, які зараз постійно транслюються на українському телебаченні. Андрій Данилко в одному зі своїх інтерв'ю зазначив, що радянські мультфільми, які він любив з дитинства, непрофесійний україномовний дубляж перетворив на непотріб. Не можна змусити дитину полюбити українську мову, кожного дня демонструючи їй жахливо дубльовані радянські мультфільми. Данилко наголосив, що полюбити українську мову можна лише побачивши її красу у якісному продукті.

Я надзвичайно щасливий, що на Україні з'являються справжні професіонали, які можуть реалізувати якісний україномовний проект у сферах літератури, музики, кіно та інших галузях комунікації. На мою думку розвиток української мови знаходиться в руках саме таких людей; і в мене немає жодного сумніву, що така політика українізації приречена на успіх. ■

**Waterloo MP Andrew Telegdi
with Pavlo Shopin (Luhansk).**

Становлення рідної мови, або Виховання українського менталітету

by Ievhen Reus
Odesa Polytechnic

Рідна Ненько Україно!
Мужайся, не корися,
Підлабужникам російським сміливо
всміхнися.
Тим, хто хоче повернути тебе до
Росії
І поставити на коліна, - їх великі
мрії.
Вони бігають як біси, думають
- хороші,
Продають тебе Рідненька за великі
гроші.
Ми докажемо своїм дітям, ми їм і
порадимо,
Що ми вірні Україні, ми їй не
зрадимо!!!
Зрадять тії вражі люди, що їй
гвалтують
Вони сліпі! Вони глухі! Й нічого не
чують!
За язик отой російський, все вони
деруться
Жити в Росії не бажають, а тут усі
туться, сюди усі пруться!
Росіянин, який мудрий живе в
Україні,
Думав про цю Україну, думає й
понині!
Слава йому і подяка, за добрий
його розум,
Що не ділить Україну, живе
дружно й разом!

Український поет

Перший крок...

18 січня 2007 року Мінкультури заборонило Держслужбі кінематографії видавати дозволи на розповсюдження і демонстрацію фільмів, що не дублюються на українську мову. 20 грудня Конституційний Суд визнав незаконним розповсюдження і демонстрацію іноземних фільмів не дубльованих (не озвучених або не субтитрованих) на українську мову.

Рішення було ухвалене на підставі конституційного подання від 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення по-

ложень Закону України «Про кінематографію». Автори подання відзначили, що відповідна норма закону, що визначає порядок розповсюдження іноземних фільмів на території України, трактується неоднозначно, а також сумнівно застосовується.

Конституційний Суд проаналізував Конституцію, закони України, міжнародні акти, ратифіковані Україною, і прийшов до висновку, що обов'язкове дублювання фільмів українською мовою не порушуватиме прав національних меншин.

Що думають люди...

Проведене за замовленням організації «Кіно-Переклад» дослідження кіноринку свідчить, що дубляж фільмів на українську мову є рентабельним, оскільки інтерес до таких фільмів серед українських глядачів великий.

Слід зазначити, що, згідно даних дистриб'юторської компанії «В&N Film Distribution», дублювання кінострічок на українську мову істотно не вплинуло на кількість відвідувань кінотеатрів на Сході і Півдні України.

Згідно результатів опитування, проведеного компанією «First Movies International» за замовленням корпорацій «Sony» та «Disney», тільки 11% опитаних українців проти збільшення кількості фільмів, що дублюються на українську мову.

В той же час 19% респондентів заявили про необхідність збільшення кількості фільмів, які дублюються на українську, ще 24% респондентів підтримують цю ідею, 30% опитаних відносяться до цього питання нейтрально.

В Україні за результатами останніх трьох тижнів лютого надходження від кінопрокату зросли на 22% - до \$1 797 000, в

порівнянні з тим же періодом ми-нулого року.

Про це повідомляє міжнародний спеціалізований сайт по кінопрокатному бізнесу Vox Office Моjo за підсумками вибірки та аналізу п'яти найпопулярніших фільмів в січні.

Отже, згідно даних опитувань, підведемо підсумок: насправді український дубляж не вплинув істотно на відвідування кінотеатрів так, щоб можна було робити такі гучні заяви про банкрутство кіномагнатів.

Статистика відвідувань кінотеатрів...

Тільки 17% українців відвідують кінотеатр хоча б раз на рік. Більше третини востаннє були в кіно ще в радянський час. Багато хто взагалі не пам'ятає, коли були на перегляді. Глядачів, які ходять в кінотеатр принаймні раз на місяць, всього 2%. Це переважно молодь у великих містах (за даними опитувань).

У зв'язку із загальним зростанням цін і інфляцією в Україні українці просто почали рідше ходити в кіно.

З економічної точки зору маємо наступну статистику: 60% касових зборів кінопрокату приносить Київ, 25% - Одеса, і лише 15% доводяться на решту регіонів країни.

Ті, хто розуміє...

22 січня 2007 року в Києві був підписаний Меморандум між Міністерством культури і туризму України, дистриб'юторськими компаніями України і демонстраторами фільмів.

Згідно йому, українські дистриб'юторські компанії з 1 лютого 2007 року почали дублювати, озвучувати або субтитрувати українською мовою фільмокопії іноземного виробництва з тим, щоб до кінця

2007 року довести частку таких фільмокопій до 50% від загальної кількості на кожен фільм, який ввозиться на територію України. З боку дистриб'юторів і прокатників Меморандум підписали представники 13 компаній.

У Меморандумі відмічено, що частка дубльованих українською мовою фільмів іноземного виробництва для дитячої аудиторії до кінця року складе 100%, а демонстратори фільмів забезпечать показ іноземних фільмів українською мовою у відповідних пропорціях, а також надаватимуть повну, відкриту, достовірну інформацію громадянам про вікові обмеження, умови розповсюдження і мову, на якій демонструватиметься фільм на тому або іншому кіносеансі.

Даний Меморандум передбачає, що в ті 50%, які до кінця 2007 року дублюватимуться українською мовою, не увійдуть фільми, вироблені в Росії. "На мою думку, не буде проблеми, якщо фільми, вироблені в Росії, навіть в україномовних регіонах поки що не дублюватимуться", - сказав тоді міністр.

Сутички...

Апеляційний суд Києва відмінив постанову Кабінету міністрів України № 20 від 16 січня 2006 року про обов'язкове дублювання, озвучування або субтитрування українською мовою всіх іноземних фільмів.

Приводом для відміни ухвали стала заява Асоціації сприяння розвитку кінематографії в Україні.

Просвою незадоволеність дубляжем ще на початку року говорив її президент Михайло Соколов: "Документ про субтитрування поставив дистриб'юторів під серйозний економічний удар. Нас зобов'язують в рамках державної програми дублювати фільми на українську мову. Але якщо це державна програма, то повинні бути хоч якісь гроші і від держави. Ми не проти дубляжа. Але ми не можемо зрозуміти, чому ця державна політика - за наш рахунок? В середньому,

100 кінотеатрів України за рік виручають приблизно 150 мільйонів гривень. З цієї суми ми платимо податки, зарплати, прокатну плату. А зараз від нас хочуть ще 50 мільйонів гривень в рік на дубляж. Ми не в змозі це робити!".

"Відміна Апеляційним судом Києва постанови Кабміну України про обов'язкове дублювання не є правильним кроком. Така ситуація може негативно відбитися на реалізації прав та інтересів громадян, які ідентифікують себе з українством і мають право сприймати іншомовну продукцію на рідній мові", - повідомили в прес-службі Віктора Ющенка.

Позиція Президента...

"Рішення Конституційного Суду України про розповсюдження іноземних фільмів обговоренню і оскарженню не підлягає. Ми винні неухильно його виконувати. Обов'язок держави - створити належні умови для його виконання", - упевнений Президент України Віктор Ющенко.

"Разом з тим, я вважаю, що рішення Конституційного Суду України про розповсюдження іноземних фільмів лише оголило проблему десятирічного невиконання більшістю учасників українського ринку кінопрокату національного законодавства у сфері кінематографії, зокрема щодо застосування державної мови", - заявив Президент.

Він поставив головним завданням політики в цій області повернути українське кіно на екрани кінотеатрів, телебачення, а також відродити українську кіноіндустрію, забезпечивши право громадян дивитися фільми українською мовою.

Він також відзначив, що останнім часом значно збільшилася роль української мови як консолідуючого чинника нації. Президент нагадав, що близько 2/3 громадян України називають українську своєю рідною мовою".

При цьому В. Ющенко підкреслив невід'ємність права кожного етнічного співтовариства, кожної

національної меншини в Україні на власну культурну самобутність, на використання власної мови. За його словами, Україна виконує свої міжнародні зобов'язання в цьому питанні.

Президент відзначив, що ще 8 місяців тому на телебаченні в Україні не було жодного фільму, що дублюється на українську мову. Замість цього, сьогодні, за його словами, 60-70% іноземних фільмів дублюються на українську. "Це непоганий прогрес", - відзначив Президент.

"Нагадаємо, що Президент України є гарантом Конституції та прав громадян України.

Позиція Конституційного Суду...

«Протягом десяти років штучно стримувався розвиток національного кінодубляжа як окремого виду творчої діяльності. До того ж, як це не парадоксально, дилери від кінематографії ще і отримували чималі прибутки, організовуючи напівлегальний прокат в українських кінотеатрах продубльованих російською мовою для російського кіноринку іноземних фільмів", - сказав суддя КС Петро Стецюк.

Саме це, на його думку, і стало причиною "суспільного обурення".

Суддя відзначає, що зараз здійснюється спроба створення ілюзії протистояння в цьому питанні: з одного боку - українських громадян, які мають право дивитися фільми на державній мові, з іншої - українських громадян, що зараховують себе до національних меншин і мають право на використання в кінематографії своєї рідної мови.

Крім того, пан Стецюк сказав, що є спроба у котрий раз розіграти "російську карту" в Україні з позицій захисту російськомовного українського населення і захистити його від "грубої українізації всіх і вся".

«Суспільству нав'язується думка про неможливість здійснення якісного дубляжа іноземних фільмів на українську мову, що явно перекликається із старою байкою про неповноцінність української

культури», - підкреслює суддя Конституційного Суду.

Стаття 10 Конституції України говорить: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом».

Ситуація з арт-хаусним кіно...

З українських кінотеатрів може зникнути все арт-хаусне, немасове кіно, оскільки дубляж коштує приблизно чверть всіх зборів від фільму, і некомерційні стрічки просто не вигідно буде випускати на екрани.

«Ми часто випускаємо фільм трьома-чотирма копіями, які беремо у російського партнера, - пояснює Денис Іванов, глава компанії «Арт-хаус Трафік». - Кожна копія збирає близько 3000 доларів. Половину віддаємо кінотеатрам, залишається півтори. З них ще потрібно заплатити за право показу і операційні витрати. Нанесення субтитрів на одну копію обходиться в тисячу».

Часто говорять, що титри можна виготовити в домашніх умовах. Це не так; на домашньому комп'ютері можна зробити титри до DVD; друк титрів на плівці вимагає наявності лабораторії і відповідних витрат. Тому додаткові тисячі доларів на виготовлення субтитрів (тим більше дубляж), швидше за все, стануть аргументом за те, щоб не возитися з фільмом середньої руки в принципі.

На думку одного з членів Партії регіонів, арт-хаусні фільми обов'язково повинні йти на мові оригіналу: "Навіть найпринциповіше в Європі Міністерство культури Франції, що активно захищає свій кіноринок

від англомовної кінопродукції, в своїх нормативних документах дозволяє показувати на мові оригіналу ті фільми, які не мають масового екрану. Це багаторічний європейський досвід, думаю, що це обґрунтовано і справедливо".

Економічний стимул...

Державна служба кінематографії планує відмінити стягнення податку на додану вартість з дубльованих українською мовою фільмів, про що повідомила голова Держслужби кінематографії Ганна Чміль.

За її словами, відомство планує привіяти дубльовані українською мовою фільми до фільмів національного виробництва, за рахунок чого з цих фільмів буде знятий податок.

На думку Г. Чміль, це приведе до значного зниження вартості квитків на проглядання фільмів в кінотеатрах. Відповідний законопроект вже внесений на розгляд Парламенту.

Крім відміни ПДВ Мінкультури запропонував також відшкодувати витрати на створення субтитрів для оригінальних версій фільмів арт-хауса.

Також, оскільки в рамках меморандуму між Міністерством культури і туризму, дистриб'юторами і демонстраторами фільмів про дотримання мовного законодавства держава обіцяє сприяти створенню технічної бази для дублювання іноземних фільмів, то в бюджеті 2007 року закладено 10 млн гривень на закупівлю техніки для обробки негативів плівки і для перекладу кінофільмів з кіноплівок на DVD-носії, яка буде розміщена на території Національної кіностудії імені Олександра Довженко, відзначила Ганна Чміль.

Вона додала, що найбільші дистриб'ютори, такі як «B&H Film Distribution», мають намір вкласти ще близько 10 млн гривень для створення на базі кіностудії ім. Довженко сучасної студії звукозапису; декілька іноземних ком-

паній, зокрема, американська і італійська, планують на території України побудувати потужні студії по кіновиробництву.

Тягнемо-потягнемо - ніяк не витягнемо...

Кінопрокатники просять три роки на адаптацію до стовідсоткового дубляжа українською мовою.

Власники, керівники кінозалів України та дистриб'ютори виступили з пропозицією встановити період строком на 3 роки для переходу на 100%-е дублювання фільмів українською мовою.

Основна пропозиція кінопрокатників - встановити період строком на 3 роки для переходу на 100%-ий дубляж фільмів українською мовою. Це дозволило б завдяки зростанню кількості кінотеатрів і введенню в Україні всіх технічних складових процесу дублювання перейти на якісний процес дублювання без втрат для інтересів глядачів і кіноіндустрії. Також вони вважають, що за цей час необхідно провести широку пропагандистську кампанію серед глядацької аудиторії про перехід кінопрокату на українську мову.

"Ретельне виконання нормативних положень всіма без виключення дистриб'юторами давало їм можливість підготуватися до повного переходу на дублювання іноземних фільмів на українську мову", - затверджують в міністерстві.

При цьому чиновники відокремили зерна від плевел, вказавши, що з 15 дистриб'юторських компаній, що діють в Україні, тільки п'ять купують фільми безпосередньо у студій-виробників. Вони-то не мають проблем з перекладом, оскільки адаптація фільму до мовного середовища країни, де здійснюватиметься прокат, входить у витрати студії-виробника. Інші користуються послугами російських посередників і вимушені нести витрати по повному перекладу фільму.

Кому це вигідно...

Заборона на трансляцію в кінотеатрах України іноземних фільмів російською мовою дала зворотній ефект: українські чиновники, самі того не підозрюючи, популяризували російські фільми.

«Бажаючи «українізувати» зарубіжне кіно, наші чиновники, по суті, активно підтримали російських кінотовиробників. Кінопрокатники, не бажаючи крутити перекладені на українську мову фільми, штучно створили величезний попит на російські картини», – пише київська газета «Коментарии».

«Кінодистриб'ютори купують права на ці фільми, забезпечують їх українськими субтитрами (що, до речі, теж вельми витратно) і запускають в прокат на півдні і сході країни. Говорять, що провал не загрожує навіть самим слабким картинам, у яких раніше в принципі не було жодних шансів з'явитися на великих екранах України», – відзначає видання.

За інформацією голови Держслужби кінематографії Ганни Чміль, сьогодні в Україні існує близько 10 дистриб'юторських компаній, які займаються розповсюдженням іноземних фільмів в кінотеатрах, з них лише три працюють по темі з виробниками Голівуду, останні доставляють фільми через російські компанії.

Близько \$2 млн щорічно втрачає українська кіноіндустрія через дії кінодистриб'ютерів, які заповнили вітчизняні кінотеатри фільмами з виключно російськомовним дубляжем, затверджують представники організації кіноглядачів «Кіно-Переклад».

«Забезпечити російську кіноновинку українськими субтитрами не складає труднощів. Можна сказати, що велінням українських властей російським кінематографістам на Україні створений режим найбільшого сприяння», – говорять у вищезгаданій організації.

Окремі точки зору...

На заході і частині Центральної України одноставно вітають всі

нововведення щодо дубляжа, а схід і Крим заявляють про утиски по відношенню до російської мови.

«Рішення про обов'язкове дублювання всіх фільмів українською мовою є непродуманим і поспішним. Я вважаю, що українізувати культуру треба. Ми живемо на Україні, повинні знати свою мову і пропагандувати її. Ми не відмовляємося. Ми показуємо всі фільми, які виходять в прокат, українською мовою. Проводимо тут (у кінотеатрі імені Шевченка - «Острів») показові прем'єри. Ті, хто подумав, що з 1 лютого треба перекладати всі фільми українською мовою сильно поквапилися. Це треба було зробити поступово», – вважає директор одного з найбільших в Донецьку кінотеатрів ім. Т. Г. Шевченка Анатолій Тесля.

Щоб глядачі дивилися україномовні фільми, упевнений пан Тесля, необхідно забезпечити високу якість дублювання. Дублювати фільми повинен «не механічний, позбавлений усіляких емоцій голос», а досвідчені українські актори.

"Заява дистриб'ютерів про можливі збитки, які принесуть фільми з українським дубляжем, пояснюється лише небажанням міняти що-небудь, вкладати які-небудь засоби в дубляж фільмів, а лише ввозити їх з Росії", – заявив на прес-конференції в четвер, 25 січня 2007 року, активіст організації кіноглядачів Анатолій Бондаренко.

"Не працюють кінотеатри, не здійснюється показ фільмів", – сказав пан Пугач. У числі кінотеатрів, що припинили свою роботу, 1 київський кінотеатр, 6 - дніпропетровських, 4 - харківських, по 3 - в Донецьку і Запоріжжі, 2 - в Кривому Розі.

"Кінотеатрів, що припинили роботу, може бути і більше. Просто не всі мають сміливість надіслати лист з повідомленням про це, тому що побоюються брати на себе персональну відповідальність", – сказав Пугач.

При цьому він схвалив дії Президента Віктора Юшенка щодо врегулювання проблеми і по-

шуку компромісного варіанту по дублюванню фільмів на українську мову з урахуванням інтересів жителів східних і південних регіонів.

Як повідомив представник однієї з кінопрокатних компаній, який попросив не називати свого прізвища, "насправді ситуація з надходженнями від прокату зовсім не така погана, як її хтось хоче представити".

"Швидше за все, річ у тому, що деякі власники кінотеатрів дуже захопилися розвитком мереж кінопрокату, переоцінивши свої фінансові можливості. Як наслідок, тепер вони намагаються відвернути увагу кредиторів і інвесторів від своїх фінансових упущень, прагнучи додати їм політичний, мовний відтінок", – вважає кінопрокатник.

"Саме ця причина, найімовірніше, і стоїть за заявами деяких власників мереж кінотеатрів про можливий страйк кінотеатрів сходо і півдня України", – сказав він.

Висновки...

Питання рідної мови підняло великий шквал емоцій та неабияку активність всіх учасників обговорення. Багато людей сприймає нововведення щодо українського дубляжа як необхідне, але є й ті, хто проти цього.

Одноставно можна говорити про те, що на даному етапі розвитку української держави мовне питання має не тільки суспільний, але й політичний характер. Багато хто має власний прибуток через цю невизначеність.

На мою думку, це дуже похвально, що Президент України, який є гарантом конституційних прав та інтересів громадян нашої країни, спрямовує ідею розвитку державної рідної мови та корегування менталітету людей (боротьбу із застарілими радянськими поняттями) на виконання. Це патріотизм. Ми маємо поважати свою історію, своїх пращурів, свою мову.

Ще буде дуже багато сперечань з приводу дублювання кінострічок українською мовою. А тим часом

велика машина, яку запустили задля реалізації державної програми по впровадженню та поширенню української мови, продовжує набирати обертів.

Наприклад, у Національному центрі А. Довженко введена в дію перша черга студії по дублюванню, озвученню, субтитруванню фільмо-

копій. Почали роботу ще три студії по дублюванню і озвученню фільмів.

Крім того, в Національному центрі А. Довженко створений технологічний цикл по обробці кіноплівки і тиражуванню фільмокопій, їх субтитрування і перекладу на інші носії, який введений в дію в

1 кварталі поточного року.

За матеріалами УНІАН, РБК, РІА Новості, Інтерфакс-Україна, КІД, ЛІГАБізнесІнформ, Главред, Би-би-си, proUA, 5 канал, Остров, Коментарии, Сегодня, Новый регион, Взгляд, Российская газета, mignews.com.ua, Корреспондент.net, Lenta.Ru. ■

Становище державної мови в Україні

by Mariya Romanyshyn

Lviv Polytechnic National University

За 17 років незалежності Україні так і не вдалось об'єднатись під однорідним "покривалом" звучання єдиної мови, не вдалось створити та навчитись оберігати визначальний чинник ідентичності нації. Ми не змогли навчитись бути принциповими щодо мовного питання та ліквідувати відчуття меншовартості українця. На превеликий жаль, діяльність політиків щодо українізації сходу у 90-х роках була хибною та стратегічно необдуманною. Замість того, щоб мешканцям Донбасу та Криму поступово прищеплювати любов до української мови через мелодійний фольклор та твори мистецтва, політична еліта прискороно пропагувала національну ідею, намагаючись "виростити" патріотизм там, де він мав змогу "прижитись" тільки дуже-дуже поступово. Проте, не варто усю провину перекладати на політику молодії України, адже ще з XVII століття розпочались конкретні історичні події, що безпосередньо вплинули на формування нинішньої ситуації з мовою, та були спрямовані на знищення української мови, культури та нації. Історики вважають, що все розпочалось з 1687 року, коли відбулась ліквідація автономної української церкви, незаконне й насильницьке приєднання Київської митрополії до Московського патріархату і встановлення Мос-

ковським патріархатом контролю в Україні над церквою, освітою, культурою. У 1720 році указом Петра I було заборонено друкувати нові книжки українською мовою в Києво-Печерській та Чернігівській друкарнях, а старі книжки перед друкуванням було наказано привести у відповідність з російськими. І таких подій, включаючи діяльність Катерини II, Олександра II (Ємський указ 1876 року), Миколи II (1914 рік - скасування української преси), Сталінські репресії (масові винищення простих людей і творчої еліти), штучний Голодомор 1932-1933 рр., арешти української інтелігенції "шестидесятників" тощо, було предостатньо, щоб одержати ті мовні проблеми та розбрат нації, котрий панує сьогодні. Мене дивує лише одне, що на сьогоднішній день 30% українців на сході і досі відчувають страх перед голодом; страх і досі є, а усвідомлення осуду Голодомору та доцільності збурення заспаної пам'яті українців - відсутні.

Україна - не єдина держава в світі, депитання двомовності набуло широких обертів та наболілих дискусій. До цього переліку можна віднести як мінімум Канаду, Бельгію, колишню Югославію тощо. Попри це, не існує універсальної формули вирішення даної пробле-

ми. Для прикладу, основною характеристикою вирішення мовної проблеми в Бельгії є формування політики, що зорієнтована на захист прав мовних меншин. Були проведені чисельні реформи, зокрема перехід до федеративного устрою. І навіть це не вберегло від появи цілого ряду інших проблем. Якою має бути політика України в цьому напрямку? Однозначно відповісти важко. Але без сумніву такою, що не створюватиме загаль-національних обурень і буде органічною, поступовою, проте стабільно прогресуючою.

Потрібно пам'ятати, що ніякий закон ніде і ніколи не може регламентувати ні якісно, ні кількісно всі обов'язкові дії та процедури. Тому безліч проблем можна було б уникнути чи вирішити за наявності високої культури суспільства. Культура створює систему обмежень та відповідальностей, тобто - неробити те, що не личить, хоча й можна чи не заборонено. Тому, держава в першу чергу мусить дбати про підвищення культурного рівня ВСЬОГО суспільства, в т. ч. і нацменшин. Не жаль, при обговоренні мовних проблем в Україні, практично ніхто не зачіпає і не помічає проблеми

культурної деградації населення. І найбільшою бідою є те, що культуру неймовірними темпами втрачає село, яке віками було берегиною мови, обрядів, традицій. Село було чистим "джерелом" культури, яке постійно підживлювало і підтримувало культурний баланс: тому, що в містах та промислових районах культура, як і звичайні річки тільки забруднювались.

Державні органи влади повинні диференційовано підходити до сприяння (фінансування) ЗМІ, різноманітних культурних заходів нацменшин, які проживають в державі. Найімовірніше, що не існує абстрактної моделі поведінки, яка б могла повністю наслідуватись в будь-якій країні і стосовно конкретної національної меншини. Набутий іншими державами досвід повинен вберегти від повторення чужих помилок, спрогнозувати можливий розвиток подій, спланувати корективи і контрзаходи і, врешті-решт, мати можливість виправдовуватись: "ми робили те, що й інші". Підхід з якісної та кількісної точки зору, має здійснюватись з врахуванням таких факторів:

- чи має конкретна нацменшина свою державу?
- чи приймала нацменшина (організовано, в значній мірі) участь в діях, спрямованих на підтримку державного устрою України, територіальної цілісності?
- морально-етичні "борги" минулого;
- можливість впливати на процес з необхідною оперативністю;
- можливість паритетного вирішення аналогічних проблем для представників своєї нації в іншій країні;
- враховувати рівень поваги іншої країни до нашої тощо.

На мою думку, враховуючи в т. ч. і вищевикладені абстрактні міркування щодо законів і їх виконання, а найголовніше, суспільно-політичні реалії в Україні, закон про мови є порівняно збалансованим. Як би не хотілося, щоб українська, за рахунок жорсткішого законодавства, була

дійсно державною мовою на всій території України, у всіх сферах життя, але навіть найсвіжіші події підтверджують, що це практично нереально реалізувати, принаймні на сьогоднішній день. Адже, аж 55 із 58 депутатів Донецької міської ради 20 травня 2008 року ухвалили рішення "...не допускати планового збільшення кількості учнів, що навчаються українською мовою, розширення мережі україномовних шкіл і класів." І тільки протест прокурора м. Донецька змусив депутатів 23.05.2008 на позачерговій сесії відредагувати своє попереднє рішення (в новій редакції: "...ухвалювати рішення про відкриття шкіл, класів, дитячих дошкільних установ і груп, що перебувають у комунальній власності територіальної громади міста Донецька, з українською, російською мовами навчання, а також із мовами навчання національних меншин тільки за заявами батьків"). Доказом вищезгаданої збалансованості на даний час є й те, що українськомовна еліта держави (не політична, а гуманітарна, освітня, мистецька) висловлює стурбованість наявністю багаточисельних і значних фактів недотримання закону про мови, і практично не критикує сам закон за змістом та суттю.

Директор інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, академік НАН М. Жулинський в одному з останніх інтерв'ю не висловлював застережень щодо змісту і вимог закону про мови і зазначив, що концепція гуманітарного розвитку України загалом схвалюється. Цікава була і його відповідь про бачення української національної ідеї ("...на мою думку, національна ідея не є якоюсь-сталою ідейно-світоглядною домінантою, розрахованою на всі майбутні покоління..."). Тобто, і закон про мови повинен постійно, але поступово вдосконалюватись. Вищенаведена відповідь є, на мій погляд, дуже вдалою і тому, що на відміну від інших М. Жулинський наважився відверто підтвердити існування процесу

постійної деградації культури: "Сучасна література, звісно, не вся і не повністю опустилася на дно. Вона ввібрала в себе всю ненормативну лексику, порушила всі табувані теми, стерла всі моральні межі...". Таким чином, не факт, що українськомовні переклади деяких, дійсно, брудних сучасних кінофільмів чи книжок (тобто стовідсоткове виконання вимог закону про мови) принесло населенню України і, в результаті, державі більше користі, ніж розповсюджені мовою оригіналу загальноновизнані шедеври літератури та кінематографії.

Також, М. Жулинський зазначив, що "...інтерес до читання нині втрачається. А в 1950-ті, як би ми не ставилися до Радянського Союзу, за рівнем інтелектуалізації молоді він був на другому місці у світі. У 1990-х ми посідали вже 49-те місце, а зараз скотились взагалі не відомо до якого."

Щодо моєї позиції відносно субсидування виробників українськомовної продукції та обкладання митом імпортованої російськомовної, то я вважаю, що це єдиний спосіб дієво вирішити мовну проблему в Україні. Проте, відверто кажучи, мені важко уявити, що обов'язкове використання української мови у громадському просторі і усіх сферах діяльності, може бути реалізоване на практиці і чи сьогоднішні обставини (зокрема й ті, про які згадувалось вище) сприятимуть відчутному успіху. Щодо використання національними меншинами своєї мови у громадському просторі та видавництва продукції на їх рідній мові, то Україна повинна дотримуватись відповідних загальноприйнятих в цивілізованому світі норм. Стосовно ж фінансової підтримки, то я вважаю, що держава повинна підходити до цього питання диференційовано, враховуючи фактори, котрі згадувались вище.

В світі, в т. ч. і сучасному, багато прикладів, коли недостатня увага до національних меншин

охоче компенсується "ззовні" - фінансуванням чи суспільно-політичним впливом з інших держав (Албанія в Косово, Росія в Грузії тощо).

Впевнена, що мовна проблема, незважаючи на усі перешкоди, поступово буде успішно вирішена, і бодай мої внуки житимуть в справжній Україні, державі, про яку мріяли і за яку боролись наші предки. Це дасть змогу кардинально

змінити погляди та настрої наступних поколінь, виховати почуття гідності та змусити інші нації поважати нас. І перед кожними виборами в нікого не виникатиме спокуса спекулювати на мовному питанні. Вірю, що наступні покоління, приїжджаючи у Київ із провінцій, матимуть змогу відчути (чого я ніколи не відчуваю), що вони перебувають в столиці СВОЄЇ України, а не в місті, де погоня

за посадою, грішми і статусом перекреслює деякі людські цінності та абсолютно знівельовує наявність культурного українського суспільства, як такого. Сподіваюсь, колись нам це вдасться зробити.

Проте і нині не все так песимістично. Адже про те, що в мовному питанні Україна йде, можливо занадто повільно, але в правильному напрямку, свідчать і періодичні заяви МЗС Російської

Як сприяти розвитку державної мови?

by Pavlo Shopin
University of Luhansk

Виділення мови як одного з компонентів соціальної форми відображення наштовхує на думку, що мова не лише й не просто засіб матеріалізації мислення.

Анатолій Зеленько

Ми народ, що вийшов із неволі.
Клянёмось в благословенну мить –
Стати рівним у народів колі,
На свободі й для свободи жити!

Дмитро Павличко

Образ світу завжди національний, усвідомлює це людина чи ні. Національність - одна з складових образу світу, а він проявляє себе в системі мови, мислення, світовідчуття, відображає історичний досвід конкретного народу, розвивається на його духовних цінностях.

Так, Олександр Потебня наголошував на органічному зв'язку мови й мислення та говорив про наслідки знищення (зникнення) будь-якої національної мови: "Розглядаючи мови, як глибоко відмінні системи прийомів мислення, ми можемо чекати від уявної в майбутньому заміни відмінності мов однією загальнолюдською - лише зниження думки".

Національна мова - засіб творення національної духовності й національної культури. Культура є матеріалізованим виявом духу народу, одним із засобів його самопізнання. Що міцніші позиції займає мова, то надійніші перспективи культури. Розвиток культури починається з розвитку мови, а багатство національної культури, її цілісність забезпечує структурну повноту мови. Отже, мова і культура становлять органічне ціле. Таку думку висловлюють Василь Іванишин та Ярослав Радевич-Винницький.

Борис Грінченко також писав про визначальну роль мови в культурі народу: "Тільки той народ, що говорить своєю мовою, може розвиватися так, як велить його природа. А зовсім інакше стається з тим народом, що своєї мови зрікся задля чужої. Він мусить вивчити чужі звуки, що висловлюють уяви, доходити його ідеалів, підхилитися під його світогляд, через те духовне життя такої людини стає залежним од чужих уяв, робиться тільки наслідуванням".

Якщо звернутись до наукових праць відомого лінгвіста Лари Синельникової, то можна

знайти таке визначення: "Мова і культура - концептуально усвідомлене сполучення, яке суспільство повинно розглядати цілісно через очевидні внутрішні зв'язки між цими явищами". Зв'язки мови й культури мінливі за природою, тому що залежать від розвитку суспільства, духовних цінностей, людської психіки. У той же час розподіл і взаємне співвідношення культур не завжди співпадає з групуванням мов.

Функціонування національної культури, її розвиток, животворні зв'язки з іншими культурами забезпечуються тільки національною мовою. Мова поєднується з культурою в національності, тому людина, яка володіє культурою та мовою своєї нації, уособлює гармонію та силу. Така людина - "сінь землі" свого народу.

Ми звертаємося до проблеми загальнолюдської мови і, зрозуміло, культури, а також закономірного зникнення мов. Тут необхідно пригадати ім'я видатного лінгвіста Миколи Трубецького, який пише про те, що "вся культура позначена деяким середнім для членів даного

соціального середовища психічним типом". Якщо уявити собі загальнолюдську культуру, за М. С. Трубецьким, можна зрозуміти, що логіка, техніка, матеріалістичні науки і раціональні знання будуть об'єднувати таке суспільство і переважати релігію, етику та естетику, тому що логіка у всіх одна, а цінності й мораль національно обґрунтовані. Світ не може мати однієї культури, бо це було б його загибеллю. Єдина культура буде бездуховною та творчо неспроможною. Це, - як писав М. С. Трубецький, - "вавилонська вежа", диво техніки, але не тільки без релігійного змісту, а з прямим антирелігійним, блюзнірським призначенням. "Культура" з прагненням заощадити на нас з вами - на людині та її душі, світогляді, мисленні. Отже, культура, мова й мислення повинні бути різними у всіх народів. Специфіка мови забезпечує неповторність культури та національного характеру. Втрачаючи рідну мову, губимо можливість по-справжньому розуміти рідну культуру, не кажучи вже про участь у її творенні.

Я повністю погоджуюсь із словами Степана Говерли про те, що "світова культура складається з тисяч національних культур, і чим вони багатші та оригінальніші, тим багатше і цікавіше стає світ. З цієї причини трубадури єдиної культури стають гнобителями світової культури у своїх намаганнях знівелювати і стерти межі національних культур".

Проте не можна погодитися з тим, що людина приречена на національну обмеженість. Більшість українців можуть спілкуватися українською або російською. Українці опановують іноземні мови. Знання іноземної мови дозволяє людині розширити свій образ світу, "свою культурну пам'ять", як зазначав відомий російський філолог В. В. Іванов.

Костянтин Ушинський писав про те, що іноземна мова є "ключем словесного багатства іншого народу". У його творах читаємо: "Мова народу - краший, ніколи не

в'янучий і завжди квітучий цвіт всього його духовного життя". Це духовне життя відкрите людям інших націй. Вивчивши іноземну мову, людина виходить за "межі" свого національного менталітету, маючи, окрім духовних скарбів своєї нації, цінності, образи й досвід англійського, французького, німецького, італійського та інших народів.

Людина має національний образ світу, але чи буде такий образ обмежений нацією? Ми вважаємо, що ні. Тільки нація може дати людині справжню культуру, мислення, світогляд. Треба спочатку стати українцем, щоб потім вчитися мудрості в інших націй.

У сучасному дискурсі спостерігається тенденція до спрощення мови, її обмеженості та односторонності спрямованості. Спрощується мова - звужується мислення. Усі ці тенденції характерні російській та українській мовам у нашій державі. Якщо ми хочемо щось змінити, це повинно стати проблемою і завданням нації в цілому, а також родини, школи і, звичайно ж, ЗМІ.

З цього приводу згадаємо слова Л. Вайсгербера: "Створення духовного світу і світу національної культури неможливе без творчої діяльності мовного суспільства. У цій творчості співдіють: людство - мовна спільнота - мовна особистість". Основним компонентом тут є другий, бо мова людства - це абстракція, а мова однієї людини - це частина мови спільноти.

У наш час, коли ми спостерігаємо процеси уніфікації, стандартизації життя, становлення і розвитку цивілізації ХХІ століття, проблема національної мови постає гостро, як ніколи. Національна мова - це майже те єдине, унікальне, що зостається в народі й вирізняє його серед інших народів. Костянтин Ушинський стверджував: "Поки жива мова народна в устах народу, до того часу живий і народ. І нема насильства більш нестерпного, як те, що хоче відібрати в народі спадщину, створену незчисленими поколіннями його предків. Відберіть у народу все - і він все

може повернути; але відберіть мову, і він ніколи більше вже не створить її; нову батьківщину навіть може створити народ, але мови - ніколи: вимерла мова в устах народу - вмер і народ".

Про роль мови та літератури в духовному житті суспільства написано чимало. А де ж починається це духовне життя? Відповідь не буде оригінальною - першоджерелом формування духовності є школа, а вчителі повинні бути вмілими гончарами, щоб виліпити з молоді дитячої душі Людину з великої букви, справжню особистість. Треба вчити, перш за все, дітей говорити мовою держави, громадянами якої вони є. Але здійснення цієї мети можливо лише тоді, коли дитина буде чути її не лише на уроках української мови та літератури.

Факти говорять самі за себе: свідченням нашого зубожіння є стан шкільної та дошкільної освіти. Сьогодні на Сході України дуже мало повноцінних українських шкіл, хоча за офіційною статистикою їх доволі багато. Нещодавно донецька обласна рада намагалась заборонити відкриття україномовних дитячих садків, що по суті є кричущим порушенням державної політики і прав громадян, які хочуть, щоб їх діти вчили українську мову. Не набагато кращі справи в університетах Східної України. Минулого року студент Східно-українського національного університету імені В. Даля подав скаргу на університет до суду, тому що українське правознавство викладалось російською. Зауважте, що цей вищий навчальний заклад сьогодні офіційно знаходиться серед п'ятнадцяти кращих університетів України. Ми почали перекладати навчальні програми і лекції англійською, але все ще не вивчили державної мови. У Криму ситуація набагато гірша. Існує єдина повноцінна україномовна школа-ліцей на весь регіон, що є ганьбою для держави з однією офіційною мовою.

Сьогодні Україна йде шляхом національного відродження, важко

йде, повільно, пробираючись, крізь терени штучних ідей і гасел, блукаючи сотнями покручених покручених доріг і обираючи ту єдино правильну, але все ж та-ки йде... Багато зусиль доклали українські письменники й громадські діячі, щоб своїм словом і діями достукатися до свідомості українців, пробудити їх національну гідність і направити розвиток України в потрібне русло. Ми повинні довести собі і світові, що їхні зусилля не були марними.

Яскравий приклад дбайливого ставлення до своєї рідної мови подають усьому світові французи, які першими почали вважати свою мову головним національним надбанням. Влада всіляко підтримує її вивчення, у тому числі й за кордоном. Достатньо згадати широку мережу шкіл "Альянс франсез", діяльність якої потребує чималих витрат. Турбота про рідну мову у Франції сприяла тому, що проникнення в неї англіцизмів та американізмів стабілізувалося на рівні близько 7% від загального лексичного обсягу. У цивілізованих країнах державна мова є виховним чинником (концентрує енергію суспільства на розв'язання духовних проблем), виступає захисником вітчизняного ринку інформаційних товарів, є захисником робочих місць (людина, що не знає державної мови, купує іноземні інформаційні товари, чим нищить економіку, плодить безробіття).

Чому ж нам не взяти приклад за цивілізованих країн? Чому ж українському уряду не сприяти зміцненню національної мови, яка стане гарантом розвитку духовності нашого народу? Перебуваючи протягом кількох століть у складі сусідніх іншомовних та інокультурних держав, Україна зазнала мовно-культурної експансії, головним чином з боку російського самодержавства. За панування Російської імперії на знищення української мови й заборону її використання на своїй землі було видано понад 170 постанов, зі словників виключено понад 30 000 слів, однак, незважаючи ні

на що, попри колосальні жертви національної еліти, а можливо, завдяки їй, українці вистояли, зберегли рідну мову й культуру. Як каже В. Баранов, люди повинні знати, "що є у нас мова, і що українська вона, без якої наш край - територія, а не Україна".

Мова є тим ядром, навколо якого об'єднується нація. Вона є чинником державотворення, тому треба максимально наблизитись до того, щоб взаємодія українського народу на основі державної мови з іншими народами світу надала українській мові загальнонаціонального значення при додержанні прав користуватися рідною мовою кожній іншій нації у приватному секторі, а також у інформаційному полі, забезпечила її комунікативне поширення та підвищила державне, політичне, освітнє, наукове й культурологічне значення в українському суспільстві та на міжнародній арені.

Цілком виправданим виглядає твердження Степана Величенка про те, що український уряд несе відповідальність за відсутність справжньої підтримки української мови з боку держави, яка повинна створювати українськомовний простір, аби здобути культурну незалежність. Більше того, уряд, здається, зневажає той факт, що українська є державною мовою, а це, у свою чергу, провокує російськомовних українців до висновку, що "Україна" може бути синонімом слова "Росія". Професор С. Величенко має рацію, коли стверджує, що у більшості випадків не існує вибору, якою мовою спілкуватися, оскільки російська розповсюджується по всіх сферах спілкування в Україні та домінує над українською. Тому надзвичайно важливим для нас є розуміння того, що "вибір робиться не у вакуумі, а за певних умов".

У той же час, не можемо підтримати деякі твердження, які робить С. Величенко. По-перше, професор С. Величенко шкодує, що "незалежність була здобута мирним шляхом" і "мільйони російськомовних, що були створені советською політикою, не

емігрували". Важко уявити, що могло статися, якщо б була справжня конфронтація між російськомовним і україномовним населенням України та, як наслідок, еміграція мільйонів людей або поділ країни на дві частини. Еміграція російськомовних українців могла б призвести до зруйнування держави та приниження людської гідності по обидва береги Дніпра.

По-друге, можна впевнено сказати, що вивчення англійської як другої мови замість російської не може покращити ситуацію в Україні. Маргіналізація майже половини населення у всіх сферах їх життєдіяльності через освіту викличе суспільне невдоволення. А вивчення англійської мови як мови глобалізації є необхідним в Україні як в україномовних так і в російськомовних школах.

По-третє, політики, які виступають за надання російській офіційного статусу, насправді, не хочуть, аби російська була офіційною мовою України. Їхня мета - використати це положення для здобуття голосів російськомовних виборців під час виборів, що повторюється кожні три-чотири роки з перемінним успіхом. Справжню підтримку це положення знаходить серед громадян України, які хочуть визнання своєї мови. Україна повинна виробити збалансовану політику по відношенню до англійської, української та російської мов. Нам потрібні україномовні ЗМІ, розважальна література та книги. Потрібно, щоб російськомовні і україномовні еліти брали участь у керуванні державою. Сьогодні російськомовне населення України не хочуть навчити думати про Україну російською. Отже, масова культура повинна мати сильних україномовних представників, а велика політика та висока культура повинні мати російськомовних представників. У іншому випадку, постсоветські політики ніколи не будуть мати освічених, демократичних, патріотичних та російськомовних конкурентів. Російська мова не визначає відданість, громадянство чи рівень освіченості. Вона

є засобом спілкування для майже половини населення України та повинна бути визнана у цій якості. На жаль, сучасними поборниками цієї ідеї серед політиків є переважно советські чиновники та партійна номенклатура.

Сьогодні, нам треба розвивати українську, аби довести, що ми можемо підтримувати хоча б одну державну мову. Ми маємо зробити англійську обов'язковою для вивчення в школі. Професор С. Величенко стверджує, що українці не можуть дозволити собі такої розкоші як третя мова. Проте кожна українська дитина - окрім російської та української - вивчає ще й іноземну мову в школі. Проблемою є той факт, що це не завжди англійська, і дуже часто вчителі англійської недостатньо кваліфіковані. Англійська є необхідністю, а не розкішшю, для українців. Отже, ми повинні зробити англійську обов'язковою у школах, але не за рахунок російської. В багатьох країнах Європи учні середніх шкіл і студенти технічних спеціальностей вивчають дві або три іноземні мови. Як бачимо, знання мов є необхідністю не тільки для перекладачів, але і для людей з різними спеціальностями. Знання кількох мов розширює кругозір і дозволяє по-іншому дивитись на світ. Саме тому вивчення трьох мов в сучасній українській школі не є чимось дивним - це сьогоднішня реальність, яку нам залишається удосконалювати та розвивати.

Для розуміння ситуації визнання потребують такі факти: 1) не менш, ніж сорок відсотків українців розмовляють російською, хоч статистка говорить лише про 33 відсотка, але ми знаємо, що навіть офіційна кількість україномовних шкіл зовсім не відповідає дійсності, і у багатьох з них викладання ведеться російською мовою без будь-якого заперечення зі сторони батьків; 2) державною мовою є українська; 3) мовою міжнародного спілкування є англійська. Маємо створити рівні умови для російської та української у кожній сфері життя українців та підтримувати вивчення

англійської як міжнародної мови. Цілком погоджуємося з С. Величенко, що російська домінує в Україні в економічному аспекті, коли російськомовна продукція створюється у Росії і реалізується в Україні. Повинні бути преференції для україномовної друкованої продукції, про що говорять вже багато років, але податки все одно здирають з української книжки такі, що вона стає дорожчою за російські видання, які завозяться без належного оподаткування. Таким чином, ми руйнуємо власну культурну і політичну незалежність в інформаційному просторі.

На мій погляд, ми повинні піклуватися про інформаційний ринок не заради винищення і деградування російської мови в Україні, а заради набуття культурної незалежності від наших північних сусідів, які завжди раді нагадати нам про нашу залежність від їхньої продукції та мас-медіа та плекання української мови як державної.

В Україні існує лише одна державна мова, і українські політики повинні керуватись у своїх діях законом, а не меркантильними інтересами та звичайним нахабством. Якщо нам не подобається закон, ми можемо його змінити, але не повинні порушувати його. Цю думку, яку вперше висловив ще Абрагам Лінкольн, треба завжди мати на увазі, коли ми говоримо про правову державу.

Проте залишається перспектива того, що російська може стати офіційною мовою в Україні. Вважаємо, що вірне впровадження цього положення забезпечить примирення та дотримання прав людини. Білінгвізм сучасної України є очевидним, і нам слід розв'язати всі сумніви та політичні спекуляції навколо цього питання. З впевненістю можемо сказати, що ворожість до російської або української мов є неприпустимою. Треба надати українцям свободу вибору, яку сьогодні підмінюють ілюзією вибору. Саме це твердження повністю об'єднує наш погляд з точкою зору професора С. Величенка. Ми повинні підтримувати обидві

мови, зробити так, щоб вони мали рівні умови мововжитку. У сучасних умовах Україні треба сприяти розвитку української мови, тому що вона вимагає поваги та підтримки як державна. Українці повинні мати можливість читати україномовні і російськомовні книжки, журнали, дивитись україномовні і російськомовні фільми та телевізійні програми. На сьогодні російська не може стати офіційною мовою України, оскільки уряд не підтримує розвиток української.

Я погоджуюся з професором Анатолієм Зеленько в тому, що надання більшої влади регіонам та можливе створення федеральних земель дозволило б вирішити проблему мововжитку на місцевому рівні при вивченні української всіма регіонами. Проблема нашої держави в тому, що все має вирішуватись на загальнодержавному рівні, на якому не існує можливості надання особливого статусу російській та іншим мовам без політизації питань. Держава повинна піклуватись про державну мову та економічне підґрунтя її загальнонаціонального авторитету, але і надати право місцевій владі приділяти увагу мовам, які найбільш вживані у регіоні.

Як я вже зазначав образ світу завжди національний і глибоко просякнутий рідною мовою, про що говорили ще Едвард Сепір і Бенджамін Уорф, тому ми не можемо змиритись з сучасним положенням української мови у нашій державі. Не можна відмовитись від українського бачення світу, якщо ми хочемо зберегти нашу самоідентифікацію. Український уряд дійсно повинен використовувати усі законні методи поширення вжитку української у громадському просторі, і економічні стимули для видавців та продуцентів україномовної продукції повинні бути задіяні якомога швидше. Іншомовна продукція повинна бути доступною, але тільки у випадку, коли її зроблено в Україні.

У світлі вищезазначеного стає зрозумілим, що місцева влада повинна мати більше можливостей підтримувати мови, які вживаються

у даному регіоні, а не звертатися із постійними проханнями і скаргами до центру, де сьогодні, на жаль, мова йде про збереження влади персонально в руках тієї чи іншої людини, а не про розвиток держави. Україна може бути полі культурною державою, але для цього повинна бути міцна основа, якою є українська мова. Адміністративно-територіальна та регіональна реформа відкриє нові можливості для розвитку російської та інших мов в Україні, а український уряд повинен вже сьогодні виконувати норму Конституції про загальнонаціональний статус української та економічно впливати на престиж мови, яку століттями винищували і хотіли, щоб українці її зреклись, для повного руйнування майбутнього нашого народу. У той же час, не можна заради одного етносу принижувати інші, як це робили з українцями протягом багатьох років.

Література

1. Velychenko, St. (2006) The Socio-Historical Context of Public Language-Use and Why English Must Be Ukraine's Second Language in the CUPP Newsletter. Fall, No. 3. pp. 1-5.
2. Баранов В. До українців// Дивослово. – 1999. - № 2. – С. 65.
3. Василько Л. Отче наш Тарасе Всемогутній// Слово Просвіти. - 2003. - Ч. II. (179). - 12-18 березня. - С. 3.
4. Гаврилук О. Той мурус, той руйнує// Слово Просвіти. - 2003. - Ч. II. (179). - 12-18 березня. - С. 7.
5. Грінченко Б.Д. Яка тепер народна школа на Україні // Житє і слово. - 1996.
6. Жук Ю. Засади братерства чи нищення// Слово Просвіти. - 2003. - Ч. 7 (175). - 12-18 лютого. - С. 4.
7. Зеленько А. С. Структурна семантика під кутом зору загальнотеоретичних і лінгвістичних проблем: Матеріали до спецкурсу з семасіології. - Луганськ, 2000.
8. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. - Дрогобич: Видавнича фірма "Відродження", 1994.

9. Михайлин І. Людство складається з націй//Березіль. - 1992. - №2.
10. Постовий В. На сторожі коло державної мови треба поставити Закон і неухильно його дотримуватись// Дивослово. - 1998. - № 2. - С. 2-4.
11. Соціолінгвістика: XXI век/ Луган. гос. пед. ун-т. Тим. Т. Шевченко; Отв. ред.: Л.Н. Синельникова, Л.Ф. Компанцева, Г. А. Петровская. - Луганск: Знание, 2002.
12. Трубецкой Н.С. Вавилонская башня и смешение языков. - Евразийский вестник, т. 3, 1923.
13. Туровська Л. Єдина з тисяч// Слово Просвіти. - 2003. - Ч. 8 (176). - 19-25 лютого. - С. 2.
14. Ушинский К.Д. Родное Слово. Собр. соч. - Т. 2. - М., 1948.
15. Шопін П. Ю. Англійська мова в українській школі// Іноземна

мова: сучасні методи її вивчення: Матеріали Першої всеукраїнської студентської конференції. (м. Алчевськ, 19-20 квітня 2007 року). - Алчевськ: ДонДТУ, 2007. - С. 251-254.

16. Шопін П.Ю. Мова, культура і нація// Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Наука та інновації - '2005". - Том 18. Філологічні науки. - Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. - С. 64-67.

17. Шопін П.Ю. Мова та література в духовному житті українства// Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції "Динаміка наукових досліджень - '2004". - Том 22. Мова, мовлення, мовна комунікація. - Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. - С. 70-72. ■

**MP Bob Rae
with CUPP'08.**

**Toronto MP Peggy
Nash with Kate
Bondar (Kyiv) and
Mariya Romanyshyn
(Lviv).**

Шануймо рідну мову!

by Mykola Shumskyy
Karazin National University, Kharkiv

Надзвичайно важливим чинником існування й збереження національної ідентичності, одним із головних компонентів і найхарактернішою її ознакою є мова. Масове усвідомлення належності до однієї мовно-культурної спільноти - запорука політичної стабільності національної держави.

Мовне питання в нашій країні охоплює комплекс соціальних, політичних, соціопсихологічних проблем. Це пояснюється особливостями історичного розвитку держави. Протягом тривалого часу штучно звужувалася сфера застосування української мови, що призвело до зменшення кількості тих, хто вважав українську мову рідною.

Оскільки наша мова багато десятиліттями була на державному рівні, то про її відродження має подбати насамперед держава.

Відомо, що виникнення Запорозької Січі спричинило створення системи захисту нашої віри, культури, освіти та мови. Могутній поштовх для розвитку отримала народна мова за часів Гетьманщини. Але подальша доля нашої культури на своїй землі склалася трагічно: руйнація держави зумовила руйнацію й української мови. Історія України за часів царської Росії переконливо довела: коли мова народу витісняється із сфери державного функціонування, то вона відразу ж починає витіснятися із сфери виробництва, освіти, науки, мистецтва та міжетнічного спілкування, а відтак - і з сім'ї. А в кінцевому підсумку - із людської свідомості.

На думку дослідників відсутність мовної стійкості - набута впродовж несприятливих історичних умов риса української ментальності [6,69]. Занепокоєння викликає

той факт, що близько третини (30%) громадян вважають, що в Україні мають бути дві державні мови, українська та російська, але в той же час майже дві третини (60,9%) українців згодні з тим, що єдиною державною мовою має бути українська. 3,3% громадян не хочуть вивчати українську мову взагалі. В той самий час, за результатами опитування громадської думки, проведеного Фондом Демократичні ініціативи та компанією Юкрейніан соціолоджи сервіс прихильники державного статусу тільки української мови поділяються на дві великі частини. Так, 42% опитаних підтримують збереження статус-кво - «українська - єдина державна (як це є зараз), а російська вільно використовується», а 19% виступають за формулу «українська - єдина державна, а в регіонах компактного проживання росіян російська мова не може бути визнана офіційною». За 2007 рік кількість прибічників державного статусу двох мов - російської та української - скоротилася на 5% - з 35,3% у грудні 2006 року до 30,3% у грудні 2007 року. Скорочення відбулося за рахунок центрального північно-східного регіонів: тут воно перевищило 7%.

Серед тих, хто вважає, що російській мові потрібно надати статус другої державної повністю по всій країні, лише 19% мотивують свою позицію тим, що «відсутність державного статусу російської мови порушує їхні мовні права». 20% свою позицію пояснюють тим, що «звикли до російськомовного середовища й поява української викликає певні незручності», а 3,3% - небажанням вивчати українську [8].

Вивчаючи ці дані, хочеться поставити питання, а як же бути з іншими мовами, котрими спілкуються громадяни України? З угорською, поширеною на Закар-

патті, з татарською, поширеною в Криму? Річ не в кількості людей, які розмовляють тією чи іншою мовою, тому що кожна людина повинна мати право на вільний вибір мо-ви спілкування, творчості. Я переконаний, що демократичною перспективою розбудови мовного простору є стереометрична стратегія. Що означає стереометрична стратегія? Це збереження державної української площини мовного простору й одночасна розбудова його в інших площинах. Але державна площина мовного простору України має бути українською, як і проголошено нашою Конституцією, і жодних антиконституційних дій, які загрожуватимуть національній безпеці держави в мовному аспекті не можна допускати. Положення Конституції про державний статус української мови гарантує природне право мови на домівку (адже в жодній іншій країні українська мова не є державною), а також зобов'язує кожного громадянина володіти українською в межах, необхідних для виконання службових обов'язків: лікар повинен знати медичну термінологію, інженер - технічну, політик вільно проголошувати суспільні ідеї тощо.

Державне буття України, за Конституцією, ведеться державною українською мовою. І тут жодного кроку назад не може бути. Приватного життя громадян ця конституційна норма не зачіпає, воно залишається вільним для їхнього вибору. Хай людина вивчає кілька мов, розмовляє ними, співає, пише твори. Чим більше мов будуть знати наші громадяни, тим культурнішим, інтелектуальнішим, відкритішим до навколишнього світу стане наше суспільство. Тому досить слушною є пропозиція автора запропонованої для розгляду статті про те, що виробництво аудіовізуальної про-

дукції національних меншин, які мешкають на території України, має здійснюватися без надання пільгової допомоги з боку держави.

Проте, ні в якому разі не можна розглядати мовний конфлікт в Україні спрощено, адже на наших очах відбувається малопомітний процес переходу «білінгвізму» в «бікультурність», а заявляючи про це, глибокі соціальні причини. Непомічений і малопротрагований факт домінування іншої мови й культури над українською загалом може призвести до соціального й політико-економічного домінування над україномовним населенням [4, 141].

Враховуючи таку складну мовну ситуацію в Україні, що спричинена попередньою ідеологією відчуження українців від їхньої рідної мови, стратегія державних пріоритетів має спрямовуватися на підтримання комплексного рідномовного виховання, утвердження суспільного запиту на грамотного фахівця, на вільне спілкування українською мовою в конкретних ситуаціях відповідно до мети комунікації.

Світовий досвід доводить вирішальну роль мовно-культурного чинника у формуванні національних спільнот. У сучасній історії національних держав, на думку соціолінгвістів, поширення однієї мови є найдієвішим чинником консолідації населення в межах однієї країни. Швейцарський політолог Урс Альтерматт вважає, що для багатьох європейців сьогодні набагато важливішими від релігії є мова та культура, які в європейських національних державах становлять ключові сфери й принципи розпізнавальні ознаки [1, 125]. Як відомо, ще в XIX столітті створення національної держави стало важливою політичною програмою для багатьох країн Європи. Керівники цих країн виокремили мову державотворчої нації як монополну, зорієнтувавшись на мовну ідентичність як у політиці, так і в економіці та культурі. Тому в сучасному європейському просторі, хоча державно-політич-

ні кордони не скрізь збігаються з культурно-мовними, практика більшості національних держав зорієнтована на те, щоб створити гомогенну мовну культуру на спільній державній території. Саме мова є одним із шляхів консолідації населення та гармонізації міжетнічних стосунків. На жаль, як показало життя, повернення українців до рідної мови - процес тривалий. Він має бути забезпечений системою освіти, відповідним інформаційним простором, урахуванням специфіки різних регіонів країни.

Слід зазначити, що у перші роки незалежності в Україні створилася ситуація, яка призвела до масового соціального конформізму, особливо у Східному та Південному регіонах країни, а саме: більше половини населення цих областей змушене було на соціальному рівні переходити до користування українською мовою при збереженні психологічної прихильності до російської, що призвело до «розриву» між буденним і соціальним рівнями спілкування.

Спираючись на власний досвід, я можу констатувати, що процес впровадження української мови у вищі навчальні заклади Харкова був досить складним. Насамперед, це пояснюється тим, що серед спеціальної літератури, що необхідна і викладачам, і студентам, переважала російськомовна. За цих умов викладачі змушені були самостійно перекладати українською мовою не тільки класичну літературу, зокрема з філософії або економіки, а й тексти монографій, підручників, своїх власних лекцій. Крім того, студенти не завжди розуміли українську мову, і викладачі часто під час лекцій, на прохання студентів, давали російський переклад окремих термінів або слів. Усе це призводило до зниження рівня викладання, а в окремих випадках – і до відвертого невдоволення і викладачів, і студентів.

Але досвід останніх років свідчить, що науковці і освітяни з гідністю виконали свій патріотичний обов'язок, спрямований на зміцнення української етнічної нації та на

активне формування української політичної нації. Зокрема, учені заповнили термінологічний мовний простір, ліквідували штучне відставання української мови від світового науково-технічного поступу, було видано термінологічні словники з усіх галузей науки. Освітяни запровадили викладання шкільних предметів українською, мовники знайшли методичні шляхи для опанування молоддю мови в школах та університетах.

Проте, якщо оцінити зміни, що відбулися у мовно-культурній ситуації України за часи побудови незалежної держави, то до найбільших здобутків, на мою думку, слід віднести закріплення української мови в статусі державної, а до найбільших втрат - втрату свого інформаційно-культурного простору.

Про реальний стан функціонування у країні державної мови передусім свідчить мовна практика в сучасних засобах масової інформації. Тут ми маємо справу з керованими методами психологічного впливу на мовну аудиторію нашої держави, про що неодноразово наголошували науковці [5, 47], громадські та політичні діячі. Науково доведено, що сучасний масований інформаційний вплив не потребує прямої чи навіть прихованої пропаганди. Внаслідок тривалого й системного перебування особистості в мовно-інформаційному просторі іншої держави відбувається духовна й психічна нівелювання власного мовного імунітету. Створюються сприятливі умови для чужомовної ідентифікації, що є значно сильнішим чинником, ніж конкретна ідеологічна диверсія.

Аналіз сучасного стану преси, радіомовлення і телебачення свідчить про те, що негативні тенденції в інформаційній сфері України не лише не подолані, а й набули загрозливого характеру для майбутнього нашої країни. Так, частка російськомовних програм у прайм-таймі українського національного ефіру складає 61,4%, україномовних - 38,6%. Стовідсотково або здебільшого російськомовними залишаються найрейтинговіші програми,

котрі збирають найбільшу аудиторію, а саме телесеріали, гумористичні програми, концерти - транслюються винятково або переважно російською мовою - навіть ті з них, які вироблено в Україні, оскільки продукуються вони на російські гроші насамперед для російських каналів, а в Україні їх демонструють вже після прокату в РФ. Українська мова в цілому переважає лише в мовленні УТ-1 та державних обласних телерадіокомпаній, які мають вкрай низькі рейтинги та незначну аудиторію. ОДТРК в східних та південних регіонах зберігають високу частку мовлення російською мовою: так, в Севастополі частка російськомовних програм ОДТРК становила 72,3%, в Криму - 53,8%, на Донеччині - 32,2%, Луганщині - 30%, Одещині - 28,6%. Слід брати до уваги, що в східних та південних регіонах серед місцевих телеканалів ОДТРК залишаються єдиними з українськомовним мовленням [8].

На мій погляд, однією з головних причин такої ситуації є незалежність мережених мовників. Адже переважна частина ЗМІ є власністю окремих олігархічних угруповань, головна мета яких - отримання прибутків. Саме економічні важелі спрацьовують у здійсненні надзвичайно потужного мовно-інформаційного впливу на Україну сусідньої держави. Ці наслідки - широкомасштабні й не завжди передбачувані - призводять до втрати мовно-національної ідентичності корінної нації в Україні.

Я погоджуюся з думкою автора статті, що розглядається, про те, що на наших очах сучасний кіно-і телеекран нівечить генетикотипологічну своєрідність рідної мови, що не тільки не сприяє розвитку мови, а й не дає їй змоги зберегти свою унікальність. Ці процеси, якщо їх не зупинити, можуть призвести до мовної кризи, адже і кіно, і телебачення не лише активно реагують на мовні процеси в середовищі, а в свою чергу, й активно їх формують. Безперечно, завжди були і залишаються на наших екранах фільми і телепередачі, які

є взірцем високого літературного стилю і мовнолінгвістичної грамотності, які доводять, що сучасна українська мова може бути вишуканою і естетично довершеною, що вона прагне і може бути конкурентоспроможною у світовому вимірі. Проте щораз частіше з наших екранів лунають слова та вирази, які колись уживали лише у спілкуванні серед певних соціально-маркованих груп і які використовувала обмежена кількість людей. Жаргон кримінального середовища, молодіжний сленг, неологізми, створені журналістами, піарівцями та рекламистами, нецензурна лексика подолали соціальні й вікові рамки, стали прийнятними для загалу і активно функціонують в кінопрокаті та на телебаченні.

Зважаючи на те, що ступінь залученості громадян до інформаційного поля є в цілому майже стовідсотковим, а такі електронні ЗМІ як телебачення володіють реальними засобами впливу на населення, а саме технічними можливостями, попитом на інформацію та кредитом довіри, їх вплив на громадську свідомість дуже великий. Здатність швидко і майже тотально охоплювати найширші аудиторії дає їм змогу формувати суспільну думку, визначати духовні цінності. Ось чому мова телебачення - важливий елемент державної політики. І я цілком підтримую заяву президента України В. Ющенка про те, що національний інформаційний простір має бути українським, це ключова вимога для розвитку нації. А найбільша загроза національній безпеці України - інформаційна експансія іноземних держав.

Але сподіватися позитивних змін у телефірі можна тільки за умови, що зміниться один з таких чинників: або держава чи патріотичні організації почнуть вкладати гроші в розвиток справжнього, сучасного, цікавого, українського своїм духом і змістом телебачення, або відбудуться зрушення в самому суспільстві, з'явиться соціальне замовлення. Тоді і українська мова сприйматиметься не як поступка

законодавчим вимогам щодо вжитку її на телебаченні, а стане органічною частиною живого процесу.

Активізацію мовної інтервенції можна спостерігати й у засиллі російськомовної друкованої продукції (художня й наукова література, газети, журнали тощо). Більшість цієї продукції з погляду її моральної, етичної, естетичної, культурної і мистецької цінності справедливо піддається осуду. Але в кожного з торговців-натуровників є ліцензії і дозволи на продаж та рекламу такого товару і законом він захищений більше, ніж Українська держава і її мова. Безумовно витримати таку іномовну інтервенцію чужорідної культури і псевдокультури довго неможливо. Це загрожує просто існуванню української мови, спричинює звуження сфери її застосування. Не підлягає сумніву, що потрібна виважена державна політика захисту й розвитку власної українськомовної друкованої продукції. Я згодний із тим, що саме держава засобами різноманітного впливу, дотримуючись чинного законодавства, а в разі необхідності приймаючи нові закони, не повинна допускати штучного перевищення використання інших мов у книговидавництві, книжковій торгівлі, пресі тощо над державною. Для цього можуть бути використані високі митні тарифи на літературу, яка надходить з-за кордону або друкується іншою мовою в Україні; пряме регулювання мовної політики в радіо- і телепросторі, газетах, журналах; також дієвим може бути надання субсидій та пільг з боку держави, спрямованих на підтримку вітчизняних виробників інтелектуальної продукції та ін.

Загальновідомо, що немає мов кращих чи гірших. Усі мови неповторні й специфічні. Але є мова держави, яку треба поважати, оберігати й захищати. Нині, як ніколи, потрібен захист української мови як державної, як штандарту нашої державності. Я цілком погоджуюсь з думкою академіка АПН України, президента Відкритого міжнародного університету розвитку люди-

ни «Україна» П. Таланчука, який наголошував, що державна мова - це візитка держави, і якою є та візитівка, такою і є держава [7,12]. І наше завдання, завдання молодого покоління патріотів своєї Вітчизни, - закріпити визначений самою долею історичний і державний статус української нації й престижу України в світі.

Література

1. Ажнюк Б. Мовна єдність нації. - Київ, 2003.
2. Альтерматт У. Етнонаціоналізм в Європе. - Москва, 2000.
3. Мацько Л. Мова - інтелектуальний портрет народу // Мова державна. Мова офіційна. - Київ, 2005.
4. Плахута Є. Цілі мовної політики держави: українські проблеми на тлі досвіду Латвії та Білорусі // Державність української мови і мовний досвід народу: Матеріали міжнародної конференції. - Київ, 2006.
5. Приступенко Т. Мовні аспекти у формуванні інформаційного простору України // Українська мова і держава: Збірник статей / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. - Київ, 2001.
6. Рябчук М. Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення. - Київ, 2002.
7. Таланчук П. Самовизначення через рідну мову // Дивослово. - 2007. - №9.
8. <http://www.korrespondent.net>. ■

Впровадження використання державної мови в громадському просторі

by Iryna Timkina
National Technical University, Kyiv

"Байдужа до рідної мови людина - це дикун. Вона шкідлива вже тим, що її байдужість до мови спричинено цілковитою нечутливістю до минулого, теперішнього та майбутнього власного народу".

Костянтин Паустовський

На превеликий жаль, у незалежній Україні безліч таких дикунів, і не лише серед пересічних громадян, а й на "високому престолі". Дикунство панує. Навіть в Адміністрації Президента України та у Верховній Раді серед моїх колег народних депутатів.

Загальна характеристика окремих складових національного мовно-культурного простору на час здобуття Україною державної незалежності на жаль не тішить. Протягом десяти років річний наслідок українських журналів скоротився з 70% у 1995 до 19% у 2005 році. Що ж до сегмента так званих глянцевого журналу, то тут українського продукту майже немає. У деяких регіонах Півдня та Сходу української преси майже зовсім немає у мережі розповсюдження.

Що ж до друкованих ЗМІ, то в

країні виходять тільки дві загальнонаціональні щоденні газети винятково українською мовою - «Україна молода» та «Газета по-українськи». Ще кілька щоденних газет виходять паралельно двома мовами.

Найтиражованіші щоденні видання («Факты», «Сегодня», «Комсомольская правда», «Вечерние Вести») виходять лише у російськомовному варіанті. Вкрай повільно оживає українськомовна література. 2006 року в Україні видано 1,2 книги на людину. Громадяни купують переважно навчальні та наукові книги державною мовою.

Російськомовними залишаються найрейтинговіші програми телебачення, які збирають найбільшу аудиторію, а саме телесеріали, гумористичні передачі, концерти. Цілковито національними є лише УТ-1 та державні обласні телерадіокомпанії, які мають вкрай низькі рейтинги та незначну аудиторію.

Абсолютна більшість зарубіжних соціолінгвістів трактує явище масової двомовності, що переживає певна національна спільнота, як перехідний етап в асиміляційному процесі витіснення однієї мови

іншою. Досліджено, що при такому контактуванні двох мов одна прагне стати домінуючою, а друга - підлеглою. Домінуюча мова витісняє підкорену прямо пропорційно до обсягу інформації, що подається цими мовами, і обернено пропорційно до структурної диференціації мов, тобто генетично-структурна близькість підкореної мови полегшує домінуючій мові процес поглинання. Імперії впроваджували різні форми мовної політики, але загалом завжди тією чи іншою мірою тяжіли до централізму.

Ті поодинокі європейські й північноамериканські країни, де є двомовність, як-то в Бельгії, Канаді й Фінляндії, або багатомовність, як у Швейцарії, що їх українські газети, які видають частково на московські гроші, постійно ставлять нам у приклад, лише унаочнюють небезпеку такої мовної політики для територіальної цілісності країни. Бельгію постійно роздирає конфлікт між фламандцями, які говорять нідерландською, і франкомовними валлонами: конфлікт між двома різномовними частинами населен-

ня робить цілком реальною загрозу розпаду цієї країни на дві окремі держави.

До цього слід додати одне суттєве уточнення. Країнам, де є дві або три мови, властивий чіткий розподіл на частини за національно-мовною ознакою. У Швейцарії формально затверджено чотири мовності у державних органах управління, але фактично цю конфедерацію розділяють на частини мовні кордони.

Як бачимо, у тих країнах, де багатомовність затверджено на офіційному рівні, мовні бар'єри всередині країни відповідають розподілові населення за національною приналежністю. Така практика не може бути прийнятною для України, де у всіх областях, крім Криму, українці становлять більшість.

Цілком зрозуміло, що для того, щоб українська мова стала цементаючим, спільним знаменником єднання нації, втіленням національної ідеї, державності, відродження й розквіту України, треба зрушити з мертвої точки проведення політики українізації. Бо за Огієнком, "мова - то серце народу, гине мова - гине народ". Тож питання двомовності - це не питання демократії, це не питання захисту мови нацменшини. Це питання існування української нації.

Це - якраз та політика, яка продовжується останні 10-15 років і наслідки діяльності якої ми спостерігаємо зараз. Серед них є наслідки і позитивні - як от підвищення авторитету української мови та розвиток мови в культурній сфері, але в цілому, якщо ця проблема раз за разом виникає знову, то це свідчить і про те, що нормальної тенденції розвитку все-ще так і немає, тим більше на віддалене майбутнє - оскільки повністю знищити російську мову в Україні все-одно ніколи не вдасться при будь-якій політиці і при будь-якій владі і все-одно ніхто не знає, що робити далі і рано чи пізно цю проблему все-таки прийде вирішувати, хай навіть і при іншому процентному співвідношенні кількості громадян, які розмо-

вляють різними мовами. Тому не додіком теперішньої політики треба визнати те, що вона ґрунтується на тому, що українська мова ніяк не популяризується, не виготовляються словники і підручники - і т. д., але зате вводиться мовою державного діловодства і мовою навчання в школах. Такий стан речей виник через те, що розраховують на перенавчання і українізацію нового підростаючого покоління, пасивно надіючись на його переорієнтацію, але при цьому бояться вживати більш ширших чи більш радикальних заходів побоюючись невдоволення населення російськомовних регіонів країни.

За нинішніх умов навіть вихована в українських родинах молодь, вступаючи в доросле життя, змушена зросійшуватися через панування в незалежній Україні російськомовного інформаційного продукту - хоч у телерадіопросторі, хоч у друкованих ЗМІ, хоч на книжковому ринку й ринку освітніх послуг, не кажучи вже про інформаційно-комп'ютерні мережі й Інтернет.

Цією бездарною національною політикою упродовж останніх 14 років, унаслідок якої вся мовно-культурна сфера цих регіонів залишилася підпорядкованою Росії, спровоковані нинішні сепаратистські настрої у наших східних областях. Мовний бар'єр з рештою областей, який Росії вдалося вибудувати всередині України, вербально окреслюється заявами регіональних лідерів щодо створення Південно-східної автономної республіки. Як ми побачили під час виборчих перегонів, шовіністична імперська пропаганда довела значну частину мешканців Донецької і Луганської областей до агресивного неприйняття української мови, культури й ідентичності. У деформованій маніпулятивними технологіями свідомості українець, який говорить рідною мовою, сприймається як нацист. За цих умов налагодження заблокованого зв'язку цих областей з рештою країни потребує наполегливої й тривалої праці в освітній, культурній, науковій сферах

суспільного життя.

З огляду на можливість сепаратистського руху в Криму, були все таки кризові періоди, коли в Україні проявлялися такі настрої. Реальний сепаратистський рух, який безумовно виникне - це татарський в Криму років через 30-50, коли татари становитимуть половину населення і більше. Це буде великою проблемою, до якої треба готуватися вже сьогодні. І, мабуть, якщо не посилювати прихильність Криму до України, треба потихеньку готуватися до того, що років за 50 треба буде надавати Криму незалежність. Але я думаю, що якщо буде сильна українська ідентичність, якщо суспільство і країна будуть цікавими, сильними і привабливими, то ці сепаратистські рухи не матимуть шансів. Але якщо взяти до уваги сучасний, далекий від демократичного, політичний розвиток Росії, то загроза відокремлення від України стає більш імовірною.

Ні для кого не секрет, що нині Україна активно й у значному обсязі використовує спільний з Росією інформаційний простір. Не є секретом і те, що такий стан речей не тільки зумовлює значні вигоди, а й водночас породжує численні, до того ж досить істотні проблеми. Причому серед останніх є підстави особливо виділити проблему різного типу впливів, що цілеспрямовано або нецілеспрямовано здійснюються (можуть здійснюватися) через цей інформаційний простір.

Загальновідомо, наприклад, що будь-яка незалежна держава у випадку, якщо вона і надалі має намір такою залишатися, не може не прагнути до контролю над своїм інформаційним простором. Таке прагнення спричинене багатьма різноплановими чинниками, що мають у той же час одну спільну рису - усі вони, у кінцевому підсумку, безпосередньо або опосередковано визначають безпеку держави, а отже, підлягають щонайменше фіксації й осмисленню. Адже цілком зрозуміло, що активне використання спільного з іншою державою інформаційного простору зумовлює

необхідність усвідомлення як реальних, так і потенційних загроз такого використання, а значить, вимагає вироблення стратегічної лінії обґрунтованої, адекватної і функціонально виправданої позиції в даному питанні.

Саме тому, одними з першочергових завдань в цьому напрямку я вбачаю такі заходи, як

- введення питань захисту національного інформаційного простору до компетенції РНБО;
- Позбавляти ліцензій ЗМІ, які порушують мовне законодавство, принижують національну гідність українців, поширюють дезінформацію або проводять антиукраїнську пропаганду;
- Збільшити ввізне мито на іноземну поліграфічну, аудіо- та відеопродукцію;
- Встановити оподаткування на рекламу, що розміщується під час показів фільмів іноземного виробництва, на користь національного кіно;
- Встановити пільгове оподаткування національних ЗМІ.

Насамперед ці заходи дадуть змогу не лише спрямувати частину прибутку від прокату іноземної кінопродукції на розвиток національного інформаційного простору, в тому числі і вітчизняної кіноіндустрії, але й сприяти нижчеперерахованим процесам, таким як підвищення національної безпеки країни та зростання її авторитету, прискорення процесів державотворення, формування національного самовизначення.

Але, вироблення подібної стратегічної лінії можливе лише за умови, якщо буде з'ясовано існуючу специфіку спільного українсько-російського інформаційного простору, тобто специфіку, яка наразі відбиває своєрідність ситуації, що склалася і де-факто, і де-юре. При цьому необхідний первісний етап вироблення зазначеної стратегічної лінії має бути осмисленням сутності і "палітри" вірогідних напрямів трансформації зазначеної ситуації, тому що саме таке осмислення дасть можливість відтвори-

ти загальну картину останньої в її найбільш імовірних варіантах розвитку.

Цілком вірним залишається факт, що має бути підвищена увага до спільного українсько-російського інформаційного простору і тих процесів, що у його рамках відбуваються і які безпосередньо пов'язані з тривожними явищами і фактами.

За останні два з половиною роки імідж України змінився докорінно і відправною точкою цього процесу стали події 2004 року. Втім значна роль, безперечно, належить і ЗМІ, зокрема вітчизняним, оскільки лише відштовхуючись від чіткого усвідомлення національної приналежності кожним громадянином, самоповаги та саморозуміння можна говорити про міжнародний імідж країни. Можна виділити кілька основних питань, звертаючись до яких, журналісти формували у громадян відповідні іміджеві характеристики України.

В більшості іміджевих характеристик ЗМІ різних регіонів України мають полярні позиції. На сході країни підтримувався імідж залежної від Росії держави, нездатної не тільки самостійно вести міжнародну політику, а й навести лад в середині держави, об'єднати її. Поряд з політичними уподобаннями Україну роз'єднує серйозна проблема двомовності, вирішити яку можна лише наданням російській мові статусу другої державної.

Східні журналісти формують імідж держави, в якій цікавлять Європу дешева робоча сила та вільний ринок. У мешканців західноукраїнської території образ держави значно світліший. Україна постає зміцнілою, орієнтованою на європейські ідеали державою, спроможною не тільки самостійно будувати своє майбутнє, а й впливати на сусідні країни. Розкол в українському суспільстві, за твердженням ЗМІ, є штучним і виник виключно через необдумані дії проросійських політиків. Проте єдність нації та держави є для мешканців України незаперечною, а спроби порушити її гостро засуджуються суспіль-

ством.

Відсутність єдиної інформаційної політики держави спричиняє появу в середині неї одночасно двох полярних образів України. Це, у свою чергу, негативно впливає на її єдність. Вельми небезпечна тенденція для великої за територією держави.

Тільки після проведення такої виваженої політики, можна говорити про зміну ставлення до України інших держав та, в першу чергу, про національну безпеку країни як такої.

Чому саме в Україні постає питання двомовності? Чи це якийсь комплекс меншовартості, неповноцінності своєї мови, культури, нації, себе самих? Якщо ж казати про спорідненість української і російської мов та історичні корені російськомовності в Україні, треба звернути увагу на те, що для Західної України ріднішою є польська. І саме тут постає питання, а чи є проблема двомовності суто культурною? Звісно, такі країни, як Канада, можуть собі дозволити двомовність. Бо важко сказати, яка з двох мов - англійська чи французька - є для Канади національною. А двомовність Української держави не сприятиме ні зміцненню, ані духовному єднанню нації. Таким шляхом можна лише пошматувати країну на окремі князівства. То виявляється, що мовне питання є й питанням національної безпеки.

Значення національної мови як ідеологічного важеля у становленні та розвитку державності не нове явище в історії. Українська мова для пострадянської України так само важлива, як і збереження чистоти французької для Франції у її протистоянні тотальній американізації. Виходячи з сьогоденної ситуації в нашій країні, де загроза русифікації української мови є актуальною, французька модель повинна слугувати прекрасним взірцем для наслідування.

Особливістю мовної ситуації в Україні є той факт, що російська мова залишається тут як і раніше панівною. Це не призводить і не

може призвести до серйозних конфліктів, оскільки практично все населення держави добре володіє українською мовою пасивно, тобто добре розуміє українські письмові та усні тексти. Саме ця обставина є величезною позитивною передумовою і запорукою проголошення державного курсу на українське національне відродження і до заклику українського Президента до українців шанувати мову предків і з гордістю користуватися нею. Зворушень від такого заклику не буде. Психологічно більшість українців до цього були і є готовими. Не готовою була лише влада, бо вона була неукраїнською. Президент мусить нагадати всім, що вони таки українці і мова їхня українська. Тоді разом нас буде ще більше, ніж було на президентських виборах. Адже саме Майдан переконливо показав усім, як має надалі розвиватися наша країна. День у день Майдан збирав сотні тисяч, а часом мільйони різномовних людей з усіх куточків України, але всіх об'єднували одна спільна воля й одна спільна мова. Українською звучало стихійне гасло помаранчевої революції

«Разом нас багато - нас не подолати!». Українською звертався до нас не тільки той, кого ми обрали своїм Президентом, а й усі політики, котрі брали слово на сцені Майдану. Українською разом з Ющенком і його командою співали наш гімн.

Оце й була модель тієї держави, яку хочемо мати, - національної держави європейського зразка. У такій державі всі національні мови рівноправні, але об'єднувача державотворча роль належить одній мові, бо саме поняття «єдність» походить від слова «один». Не можуть об'єднувати нову країну дві мови, два гімни, два прапори. Консолідація населення в межах держави і, до речі, не тільки унітарної, а й федеративної передбачає обов'язкову наявність спільної мови як засобу міжнаціонального спілкування.

За цим принципом відбувалося мовно-культурне будівництво абсолютної більшості сучасних європейських держав у час їхнього становлення з тією суттєвою різницею, що в минулих століттях до мов національних меншин застосовувалися жорсткі обмеження, внаслідок чого державні мови витіснили з ужитку

всі інші. Демократичне мовне законодавство, що надає підтримку і мовам національних меншин, почало впроваджуватися в Європі лише з кінця XIX ст., але це зовсім не означало відмови від єдиної державної мови.

Мені здається, що національна ідея поки не спрацює, бо вона ще не стала конкретною, реалістичною життєвою програмою нації, а витає в просторі нашого земного буття як інтелектуальна абстракція. Відтак не сформована в нас і національна ідеологія - система традиційних духовно-соціальних орієнтирів і суспільно-правових норм, яка є джерелом і осердям життєвої сили нації в її самовідтворенні й державному саморозвитку. Національна ідея й національна ідеологія визначають стратегію розвитку нації й держави. Дієва триєдність ідеї, ідеології й стратегії забезпечує морально-соціальну зрілість людської особи й суспільства, і завдяки цій системуютворюючій триєдності суспільство спроможне подолати хаос антисистемності й створити систему власного ладу - національну державу. ■

Як сприяти розвитку державної мови?

by Artem Vitkovskyi

University of Kyiv - Mohyla Academy

1. *Чи повинна українська влада прийняти закон, який би регулював використання офіційної мови в громадському просторі. Не тільки в друкованих державних виданнях і освіті, але й в приватних компаніях також. Цей закон повинен мати привілеї для україномовної продукції, натомість з російськомовної продукції повинен регулювати стягнення податків.*

2. *Усі національні меншини повинні мати правонавикористання*

рідної мови в приватній сфері, а також виробляти аудіо- і відеопродукцію, друковані видання рідною мовою, але без залучення фінансової допомоги з боку держави.

На мою думку, не можна ставити питання так категорично: погоджуєтесь ви або ні. Треба з'ясувати сутність питання, щоб дати позитивну або негативну відповідь на нього.

Нерозуміння деякими авторами сутності мовної проблеми в Україні, спричинює часом необґрунтовані висновки, які вони роблять у своїх

публікаціях. Наприклад, один з авторів пише: «У Франції більшість населення без проблем може дивитися фільми англійською мовою, однак там навіть ніхто не ставить так питання, бо французи на те й французи, щоб дивитися фільми французькою мовою». Це дійсно правда, але якщо згадати, що Велика Французька ре-волюція (1789-1799 рр.) та доба націоналізму XIX століття створювали образ французької нації, то не дивно, що зараз, у XXI ст., французи говорять французькою. Більше того, навіть в епоху Французької

революції, громадянство Франції отримував той, хто приносив користь революції, незалежно від національності.

Отже, чи можна брати приклад Франції або інших західноєвропейських країн для екстраполяції на Україну? Моя відповідь - рішуче «ні».

Якщо реально подивитися на речі, то в Україні існує загроза ціннісного розколу між «Сходом» та «Заходом» (ці терміни використовуються у сенсі не географічному, а ціннісному). В реальності просто немає чутливості до цього розколу, але загроза розколу є, і лежить вона саме у цінностях, бо економічне та соціальне завжди об'єднує, але як тільки ми переходимо до проблеми мови, реабілітації воїнів ОУН-УПА, ситуація різко змінюється, - думки з цих питань кардинально різняться, бо це є ціннісними речами.

Події кінця 2004 року, а саме Помаранчева революція та події на «Майдані» стали способом формування громадянської ідентичності та солідаризації українців. «Майдан» (під цим словом ми розумію всі майдани, що збирали людей не тільки в Києві, але і в Донецьку, Тернополі або у Севастополі) став спробою опору «непрозору» механізмові прийняття політичних рішень та неморальності влади шляхом становлення колективного суб'єкту політичної дії, який відстоював свої права та свободи, особливо право на свій вільний та чесний вибір влади та політичного майбутнього країни.

Солідаризація українців проявилася в тому, що люди на майданах вийшли за межі свого приватного життя, своїх особистих і матеріальних інтересів для захисту та реалізації своїх громадянських прав. Попри наявність людей, які «проявляли свою громадянську активність за гроші», навіть найціннішою налаштований політолог не міг не помітити безкорисного політичного волевиявлення. Артикуляція цього

безкористя є вимога «моральності влади», що містила різні конотації, серед яких: виокремлення влади від бізнесу, прозорість прийняття владних рішень, можливість громадянського контролю над владою.

Наша політична еліта, яка склала нову владу, видалася не на висоті вимог Майдану не то-му, що не виконала багатьох обіцянок, ідеалістичних по суті, що можна списати на емоційність та риторичність політиків. Головне - влада не зберегла самого принципу інтеграції, який солідаризував Майдан, - принцип ідейного консенсусу щодо «моральності» влади. Наша політична еліта виказала свою стару хронічну схильність інтегруватися не на основі спільних цінностей, а шляхом компромісу інтересів. Цінності Майдану перетворилися на легітимуючий чинник тих або інших політичних сил, на які розпалася «помаранчева коаліція», але вони зникли саме у статусі цінностей, тобто смисло-життєвих орієнтацій політичної діяльності політичних лідерів та основи для політичних об'єднань та блоків. Виборчі кампанії 2006 і 2007 років розчаклували «цінності майдану» перш за все завдяки персональному та харизматичному способу ідентифікації та самоідентифікації партій та блоків: об'єднання партій у блоки теж відбувалося не стільки за ідейними принципами, скільки за політичними та економічними інтересами. Саме Президент та «Наша Україна» понесли на парламентських виборах «відповідальність» за «куміство» та «любих друзів» як неморальних принципів інтеграції політичної еліти та формування влади (призначення на посади), а «БЮТ» та особисто Юлія Володимирівна позиціонувала себе та свою політичну силу як жертву саме неморальної влади й зради ідеалів Майдану. Цей результат свідчить, що саме вона залишається персоніфікацією Майдану. Але чи збереже ця влада ідейний, а не матеріальний чинник інтеграції,

покаже час.

Може це взагалі неможливо з урахуванням загрози ціннісного розколу «Сходу» та «Заходу», що потребує не тільки обмеження принципу компромісу інтересів у формуванні владних коаліцій, але й відмови від приватизації цінностей всіх українців в якості «найукраїнськіших та найдемократичніших». Ця приватизація відбувається постійно в політичному-публічному дискурсі, причому навіть Президент не може вийти за межі «етнічного» розуміння нації, постійно демонструючи у своїх вподобаннях та смаках, хто може бути істинним українцем: це людина у вишиванці, яка милується трипільськими горщиками та старовинними іконами. Робочий або інженер великих підприємств, що росте «корінням вгору», бо родом не з українського села, залишається поза українською ідентифікацією. З боку ж біло-блакитних [Партії Регіонів] лунає залякування «націоналістами», які існують на дотаціях промислових регіонів та при цьому нав'язують свою культуру та мову.

Політики та політичний дискурс не просто відбивають протилежні стратегічні орієнтири та цінності різних жителів України, вони цю протилежність дуже великою мірою створюють, протиставляючи регіони країни та наполягаючи на невідповідності певних регіонів справжнім українським цінностям. Спільність місця проживання, стилю життя та способу сприйняття світу, як доводить П'єр Бурдьє, ще не формує громади та солідарної групи, для цього потрібні представлення цієї спільності у формі партій, фракцій, політичних символів. Саме політики, які люблять говорити від імені «народу», «трудолюбивих», «інтелігенції», «демократичної громадськості», «донецького регіону» або «Криму», монополізують функцію символічно-юридичної номінації певних соціальних груп та в такий спосіб нав'язують соціальні позиції та розподіл країни. Саме політики

символічно (в дискурсі, гаслах та речах) розкололи Україну на різні регіони та сприяли формуванню солідарності громадян цих регіонів за принципом «проти кого будемо товаришувати». Виходом з цієї ситуації є конституювання в Україні моделі демократії участі, яка містить рецепт від ціннісної дезінтеграції громадян, а саме: спільні цінності та стратегічні цілі виробляються не «зверху», а шляхом публічного дискурсу громадян та досягнення консенсусу. Наш Президент, називаючи кримчан «п'ятою колоною Кремля» або донецьких «антиукраїнською силою», посприяв солідаризації цих регіонів у протистоянні такій владі, що не визнає за ними права на «українське громадянство».

Демократія участі, проявом якої в Україні став Майдан, неможлива без перетворення самої демократії на цінність, тобто на значущі смисло-життєві орієнтації громадян. Тому демократія має бути не тільки інститутом або інструментом прийняття політичних рішень, а чесною громадянина, який керується демократичними нормами у своєму житті. Демократизації сучасного українського суспільства загрожує як раз інструменталізація демократичних інститутів внаслідок проникнення ринкових інтересів та адміністративних механізмів у процеси прийняття політичних рішень. Демократія в нашій країні існує або на рівні політичної риторики, або інститутів (конституції, законів та парламенту), але не на рівні смисло-життєвих орієнтацій громадян, в тому числі і політиків. Це як раз й обумовлює неіснуючі демократичних інститутів.

Я розглянув усе це для того, щоб відповісти на питання: чи може українська влада сьогодні брати на себе таку відповідальність, як прийняття закону щодо регулювання вживання української мови в громадському просторі? Ще раз наголошую, що Мова - це ціннісна категорія і тільки шляхом дискурсу

можна розв'язати цю проблему. Є необхідність пояснити, що дискурс - це форма комунікації, яка спрямована на досягнення консенсусу щодо цілей та цінностей на основі найкращого аргументу. Політика як така у більшості наших громадян асоціюється не політичними відносинами та інститутами, а з персоналіями. Український обиватель звик розглядати політику як персональні стосунки у стилі: «Як Юлія Володимирівна посварилася з Віктором Андрійовичем?». А телевізійний простір створює сприятливі умови, де політики в розважально-політичних "talk-show" замість серйозного обговорення суспільно-політичних питань пропонують глядачу «з'ясування стосунків між собою та їхніми прихильниками». Чи можуть в таких умовах представники української влади, парламентарі дійти консенсусу (а не компромісу) щодо вживання української мови? Чи в Україні вже сформувалася така модель демократії, яка базується на дискурсивному підході (узгодженні) до розв'язання проблем, зокрема вживання української мови? Відповідь - «ні».

Отже, перед тим, як приймати будь-які рішення, пов'язані з ціннісними орієнтаціями українців, треба спочатку створити умови для прийняття таких рішень, у формі демократії участі, а потім вже у парламенті шляхом дискурсу, наводити і сприймати аргументи сторін для досягнення консенсусу щодо питання української мови. На жаль, український парламент ефективно не працює вже цілий рік, і сьогодні доручати йому приймати такий важливий закон є дещо поспішним кроком.

Наразі українська влада повинна кинути усі сили на впровадження закону про використання української мови в публічній сфері, а на формування в Україні нації громадян, які б здобували свою ідентичність не в етнічно-культурних подібностях (мові, традиціях), а в практиці громадян, які активно

використовують свої демократичні права на участь в політичному житті.

Не останню роль в поверненні до українського політичного дискурсу концепції громадянської нації грає відмова від необґрунтованого використання образу «етнічного українця». Велика кількість українських дослідників, серед яких і Георгій Касьянов, наголошують на тому, що після здобуття Україною незалежності, в термін «нація» вкладали примордіалістське трактування. «Примордіалісти» ототожнюють націю та народ з етносом, який розуміють як обмежену спільноту, інтегровану шляхом спільного походження, мови, культури і традицій. Етнос підмінює демос, а здобуття власної незалежності відкладає на невизначене майбутнє формування громадянського суспільства та громадянської ідентичності, які не залежать «групи крові» та етнічної належності.

Винайдений в позаминулому столітті термін «національне відродження» став потужною міфологією українського інтелектуального і політичного дискурсу, яка живить енергією міфотворчості і схемами пояснення суспільства та історії політичних рухів і партій, а також соціально-гуманітарні студії українських інтелектуалів. Ця міфологема, яка з'явилася у назвах партій та рухів (згадаємо хоча б партію «Відродження», фракцію в парламенті «Відродження регіонів», фонд «Відродження», які використовують в своїх назвах цей незастарілий бренд) актуалізує пошук певного «архе» нації, чистого джерела українства, не заплямованого жодними впливами ззовні.

На роль української солідарності претендували різні образи, від паранаукових «Оранти як історично першої в світі цивілізації, яку творили українці» до псевдонаукових «трипільської культури», «козацької демократії» та «Київської Русі як першої української держави». Таким чином,

апелювання до примодіальної єдності визначило і міфічну логіку таких пошуків, яка відбивається в переконанні: чим глибше корені, тим вони істинніші.

Спростування та критика та-ких конструктивів з боку серйозних науковців, яка, як правило, містилися в наукових журналах, зовсім не впливала на їхню привабливість для публіки, яка вимагала простого та однозначного, а також захоплюючого своєю «глибокою вкоріненістю» трактування нації. Навіть науковці визнають, що не зважаючи на те, що жоден спеціаліст в галузі археології та порівняльного історичного мовознавства не погоджується з ототожненням українців з носіями трипільської культури, такі міфи розповсюджуються дуже швидко.

Ці «паранаукові міфи» не виконали своєї функції - солідаризації громадян України. Щоб створити міф, який би об'єднав людей потрібна неабияка концентрація, міф не може бути штучним. Сьогодні основою міфотворчості вже не може залишатися Друга світова війна чи радянське минуле, або Австро-Угорське минуле, і навіть міфи про козацтво вже не потрібні, жоден міф про минуле, що відроджуватиме витоки вже не об'єднає нас, адже сучасні громадяни України мають дуже різне минуле, різні цінності.

Треба робити все, щоб новий український міф творився не за рахунок міфологеми відродження, а за рахунок майбутнього. Ця ідея повинна виходити з консенсусу політиків, треба щоб на рівні політичних еліт була згода, бо інакше різні політичні сили, що висувують кожен свою ідею, лише розламуватимуть суспільство.

Актуальними для формування української національної ідеї зараз є європейські цінності. Відсутність ціннісного сприйняття демократії в нашому суспільстві відбивається в «інструментальному» ставленні українців до Європи та європейських інститутів, яке полягає у запитанні «Що може нам дати Європа?» у сенсі

«Чи можуть європейські інститути дати нам добробут, безпеку, роботу та безпроблемне життя?». Європа - це, у першу чергу, цінності, це свобода, та одночасно з цим і відповідальність.

Я сподіваюсь, що ці ідеї спрацюють, а спрацюють вони лише тоді, коли люди будуть не просто виходити на Майдан, а й вести активну участь у трансформації нашого суспільства. У нас вже це починає з'являтися. Не треба у своєму дворі вішати ярлики на НАТО або політиків, необхідно бачити поле для власної відповідальності, щоб організувати людей та працювати на спільне майбутнє. Якщо буде така відповідальність за суспільство у кожного українця, то це і може бути нашою національною ідеєю.

Вище я охарактеризував доцільність або недоцільність підняття питання вживання української мови в громадському просторі. Відповідаючи на другу частину питання, щодо «привілеїв для україномовної та оподаткуванню російськомовної продукції», хотів би зазначити, що мене як дослідника і просто поміркувану людину дещо турбує таке ставлення до російської мови. Чому повинен стягуватися податок саме з російськомовної продукції, а не, скажімо, з польськомовної чи англомовної? З іншого боку, враховуючи статистичні дані та співвідношення продукції, виданою українською та російською мовами в Україні, включення пункту щодо оподаткування російськомовної продукції є доцільним. Але з одним застереженням: оподатковуватися повинна не тільки російськомовна продукція, а взагалі вся продукція, видана будь-якими іншими мовами. Таке трактування покликано зняти соціальну напругу, яка може виникнути у експортерів російськомовної продукції на теренах України. На додаток до цього, треба зазначити, що недоцільно, скажімо, оподатковувати наукову та фундаментальну літературу з будь-яких галузей знань, видану в Росії. Собівартість наукової літератури в тій же Росії

є дуже високою, а з урахуванням оподаткування її в Україні, кінцева вартість на українському ринку стане ще вищою, що зробить велику кількість наукової літератури недоступною для українських дослідників. Натомість, оподатковувати треба ту продукцію, яка має широкий попит, наприклад, бульварні романи, «жовту пресу» і т.д.

Чи є проблемою те, що усі національні меншини будуть мати право на використання рідної мови в приватній сфері, а також виробляти аудіо- і відеопродукцію, друковані видання рідною мовою, без залучення фінансової допомоги з боку держави? На мою думку, це не є проблемою.

Проголошення у статті 1 Конституції України принципу демократичної держави є найголовнішою підставою для того, щоб гарантувати національним меншинам право на використання рідної мови в приватній сфері. Звернемося до процесу становлення національних держав у Європі. Цей тип держави, який виник у Європі в результаті Французької революції, мав демократичні ознаки: ці держави мали конституції, засновані на принципах асоціації вільних і рівних громадян, які здійснювали самоврядування. Як вже зазначалося вище, громадянство не мало прив'язки до національної ідентичності, а надавалося усім, хто приносив користь революції. У XIX столітті культурні відмінності населення новоутворених національних держав поступово нівелювалися під тиском націоналізму. Таким чином, як такого «права на самовизначення» ще не існувало. Але у XX столітті ситуація кардинально змінилася: новий устрій в Європі після Першої світової війни вивів «право на самовизначення» на перші позиції, що в свою чергу спричинило багато лих.

Сьогодні це спостерігається на перших тріщинах у фундаменті «нації». Звісно, відокремлення часто буває виправданим історичними причинами - як у випадках коло-

ніального захоплення або по відношенню до аборигенів, які були інкорпоровані в державу, коли ніхто не питав їхньої згоди. Але як правило, вимоги «національної незалежності» легітимізують себе, виходячи виключно з пригноблення меншин, яким центральний уряд не надає рівних прав, особливо культурного рівноправ'я.

Отже, демократія з країн Західної Європи функціонувала в умовах національно гомогенної держави, яка такою стала шляхом придушення національних меншин.

Сучасний погляд на проблему пропонує модель залучення «національної меншості» до «національної більшості». Яким чином? Відповідь на це питання частково була проілюстрована вище: інкорпо-

рування національних меншин зі збереженням їхніх культурних, традиційних, мовних особливостей можливе завдяки наданню широких прав активної політичної участі «нових» громадян у політичному житті. Ми з'ясували, що демократичне громадянство не потребує укорінення в національній ідентичності будь-якого народу; однак, виступаючи індиферентним до різноманіття різних культурних форм життя, воно вимагає соціалізації усіх громадян в рамках спільної політичної культури. Отже, основою для такої інтеграції може стати спільно вироблена політична культура.

Тому від інкорпорованих національних меншин треба очікувати лише готовність засвоювати політичну культуру країни, в якій вони

становлять меншість, не відмовляючись при цьому від культурних форм життя, які їм притаманні.

Відповідно, переведення національних меншин зі статусу меншин на повноправних громадян, відкидає питання субсидіювання розвитку їхньої мови з боку держави як таке. Таким чином це питання стає більш гнучкішим: національні меншини, як і усі громадяни нації працюють на спільне благо для держави, і мають право вимагати від неї захисту своїх прав та інтересів, в тому числі й питання мови. Але враховуючи, що мова - це ціннісна категорія, усі питання повинні вирішуватися виключно шляхом пошуку консенсусу. ■

L to R: Oleksandr Polonyk (Simferopol) Windsor West MP Brian Masse and Ievhen Reus (Odesa).

Yaryna Kobel with Peter Goldring campaign.

Artem Vitkovskiy (Kramatorsk) and Serhiy Opanasenko (Kharkiv) with Vancouver MP Sukh Dhaliwal Team.

L to R: Liberal Gerard Kennedy, Solomia Kratsylo (Lviv), Nova Scotia MP Scott Brison.

Мовний баланс України

Співвідношення української та російської мов в різних сферах громадського та приватного життя

Мовний баланс віддзеркалює співвідношення двох найпоширеніших мов - української та російської - в різних сферах громадського та приватного життя.

Мета укладання балансу – надати суспільству основану на фактах інформацію щодо питання, яке через низку здебільшого суб'єктивних причин стало темою політичних спекуляцій.

Баланс складено за приватної ініціативи на основі перепису населення 2001 року, соціологічних досліджень та статистичних даних, отриманих від державних органів та установ, громадських організацій та професійних спілок, а також на базі експертних оцінок.

Національна структура населення України

Згідно перепису 2001 року, *українці становлять 77,8% населення України, росіяни – 17,3%.*

Мовна структура населення України: рідна мова

Згідно перепису 2001 року, *українську мову вважали рідною 67,5% населення України, що на 2,8 відсоткового пункту більше, ніж за даними перепису 1989 року. Російську мову визначили як рідну 29,6% населення – у порівнянні з попереднім переписом цей показник зменшився на 3,2 відсоткового пункту.*

За результатами соціологічного дослідження, проведеного в грудні 2006 року, питома вага тих, хто вважає рідною українську мову, є відчутно меншою серед молоді. Якщо у віковій категорії "55 і старші" українську називають рідною 69%, то у віці 18-29 – лише 65,5%. Натомість серед 18-30-річних питома вага тих, хто рідною мовою вважає російську, складає 33,1% супроти 29,5% серед старших 55-ти. **Це дає підстави прогнозувати, що в майбутньому кількість людей, які вважають рідною мовою українську, зменшиться через природній рух населення.**

Тут та далі, за окремо оговореними винятками, наводяться результати опитування, яке з 7 по 25 грудня 2006 року проводили Українське демократичне коло (Сергій Стукало) та "Юкрейніан соціолоджі сервіс" (Олександр Вишняк). Усього було опитано 5000 респондентів за вибіркою, що репрезентує доросле населення України (старше 18 років) за такими показниками, як стать, вік, рівень освіти, регіон та тип поселення. Статистична похибка не перевищує 1,4%.

Рідна мова громадян України в залежності від віку

	18-29 років	30-54 роки	55 і старші	Всього
Українська	65.47	66.60	68.98	67.04
Російська	33.13	32.22	29.52	31.63
інша	1.41	1.18	1.50	1.33

Українську мову вважає рідною більшість громадян України в усіх макрорегіонах: на Заході – 93,55%, в Центрі та на Північному Сході – 83, 58%; в макрорегіоні Південний Схід та Південь – 61, 29%. І лише в макрорегіоні Крим-Донбас ті, хто вважає рідною українську, становлять меншість: 22,21% при 76,88% тих, хто рідною називає російську.

Рідна мова громадян України в залежності від регіону

	Західна Україна	Центр та Північний Схід	Південь та Південний Схід	Донбас та Крим	Всього
Українська	93.55	83.58	61.29	22.21	67.01
Російська	3.54	15.69	37.34	76.88	31.62
інша	2.91	0.74	1.37	0.90	1.37

У регіони згруповані такі області: Захід – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька; Центр та Північний Схід – Київ, Київська, Вінницька, Житомирська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська та Чернігівська; Південь та Південний Схід – Дніпропетровська, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Харківська та Херсонська області; Донбас та Крим – Крим, Донецька та Луганська області.

Згідно даних перепису 2001 року, серед етнічних росіян, які живуть в Україні, рідною вважають мову своєї національності 96%. Натомість майже 89% українських греків називають рідною мовою російську. Те ж саме стосується 83% євреїв, 65% німців, 63% білорусів, 54% грузин, 38% азербайджанців і майже 15% українців.

Отже, всупереч поширюваній певними політичними колами думці про те, ніби в Україні українська мова розвивається за рахунок російської та мов інших національностей, **всі неросійські мови, поширені в Україні, в тому числі і українська, були та залишаються донорами для російської мови.** Значна частина громадян неукраїнської та неросійської національностей, а серед деяких етносів – переважна більшість, рівно як і 15% етнічних українців, вважають рідною російську, а не мову власної національності. Винятком є лише поляки: серед них 71% рідною вважають і не мову своєї національності, і не російську, а українську.

Рідна мова представників різних національностей. Перепис 2001 року.

	Вважали рідною мовою (%)			
	мову своєї національності	українську	російську	іншу мову
Українці	85,2	x	14,8	0,0
Росіяни	95,9	3,9	x	0,2
Білоруси	19,8	17,5	62,5	0,2
Молдавани	70,0	10,7	17,6	1,7
кримські татари	92,0	0,1	6,1	1,8
Болгари	64,2	5,0	30,3	0,5
Угорці	95,4	3,4	1,0	0,2
Румуни	91,7	6,2	1,5	0,6
Поляки	12,9	71,0	15,6	0,5
Євреї	3,1	13,4	83,0	0,5
Вірмени	50,4	5,8	43,2	0,6
Греки	6,4	4,8	88,5	0,3
Татари	35,2	4,5	58,7	1,6
Цигани	44,7	21,1	13,4	20,8
Азербайджанці	53,0	7,1	37,6	2,3
Грузини	36,7	8,2	54,4	0,7
Німці	12,2	22,1	64,7	1,0
Гагаузи	71,5	3,5	22,7	2,3
інші національності	32,6	12,5	49,7	5,2

Українська та російська мови в галузі освіти

Згідно даних Міносвіти, в 2005 році **84,2% дітей в дошкільних навчальних закладах виховувалися українською мовою, 15,2% - російською.**

В регіонах, де проживає найбільше етнічних росіян та російськомовних, в сфері дошкільного виховання домінує або широко поширена російська мова. Зокрема, в Севастополі в дошкільних навчальних закладах виховуються російською 98% дітей, в Криму – 95,3%, на Луганщині – 64,4%, на Донеччині – 34,1%, Харківщині – 11,3%.

В той же час у цілій низці регіонів Заходу та Центру діти в дошкільних навчальних закладах виховуються, згідно офіційної статистики, винятково українською мовою.

В середній освіті, згідно офіційних даних Міносвіти, ситуація характеризується такими показниками. В 2005-06 роках в 82% шкіл навчання здійснювалося українською мовою, в 6,5% шкіл – російською, 10,27% шкіл - двомовні або з "класами з українською мовою навчання".

В сільській місцевості україномовними є 91,34% шкіл, а в містах частка україномовних шкіл становить лише 61,86%, російськомовних 13,1%, а 24,34% шкіл мають статус двомовних або з україномовними класами.

В Севастополі та Криму практично відсутні україномовні школи, а в 16 регіонах Заходу та Центру України немає або майже немає російськомовних шкіл.

Щодо кількості учнів, то в 2005-06 році українською мовою в цілому по країні навчалося 78,2% дітей, російською – 20,7% (в містах – 27,32%). **Кожний п'ятий учень в Україні отримує освіту російською мовою.**

В Севастополі російською мовою навчаються 97,7% дітей, в Криму – 92,5%, на Донеччині – 70,5%, Луганщині – 66%, Запоріжжі – 40%, Одещині – 32%, Харківщині – 28,7%, Дніпропетровщині – 22%.

(За даними Центру Разумкова, в 1991/92 навчальному році українською мовою навчалося 49% учнів, російською – 50%).

86,4% учнів ПТУ, згідно офіційних даних Міносвіти, навчаються українською мовою.

В 2005-06 навчальному році 85,5% студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації (коледжі, технікуми) навчалися українською мовою, 14,5% - російською. Приблизно така ж ситуація і серед студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації (інститути, університети): тут **82,1% навчаються українською, 17,7% - російською.**

Показники навчання російською мовою в ВНЗ є істотно вищими в Севастополі (95,9%), Криму (92,7%), на Донеччині (65,9%) та Луганщині (56,8%).

За даними Центру Разумкова, протягом 1995-2000 років кількість студентів, які навчаються українською мовою, зросла з 55 до 80%, а російською – зменшилася з 45% до 20%.

Освіта – єдина сфера публічного життя, де є підстави говорити про реальну, а не міфічну українізацію.

Для значної частини дітей школа є єдиним місцем, де вони хоча б частково перебувають в українському мовному середовищі і мають можливість практикувати українську мову. При цьому слід брати до уваги, що школа залишається україномовною тільки під час уроків, решту ж часу діти та вчителі спілкуються тією мовою, яка є поширенішою в даній місцевості.

В багатьох регіонах Заходу та Центру в дошкільній, середній та вищій освіті здійснено майже стовідсотковий перехід на українську мову.

В той же час в Криму та Севастополі, де більшість населення складають етнічні росіяни, освіта майже на сто відсотків залишається російськомовною, навчальні заклади з українською мовою навчання практично відсутні.

В регіонах, де особливо великою є частка винятково російськомовного населення, таких як Луганщина чи Донецщина, переважна більшість учнів та студентів також отримує освіту російською мовою. Крім того, в інших регіонах Сходу та Півдня питома вага російськомовної освіти є високою, а українською викладання ведеться здебільшого в сільських школах.

Слід також брати до уваги, що на Сході та Півдні трапляються школи, які юридично мають статус україномовних, але навчальний, а тим більше виховний процес там здійснюється російською мовою.

В урбанізованих регіонах, які характеризуються домінуванням російської мови, вага російськомовної освіти є також значно вищою, ніж в середньому по країні.

Очевидно, наведені факти дають підстави стверджувати, що освітня політика української держави в Криму та на Сході є достатньо гнучкою і враховує потреби російськомовного населення.

За даними компанії Researching Branding Group (з 5 по 15 листопада було опитано 2215 людей в усіх регіонах України за квотною вибіркою за статтю, віком, типом поселення, похибка $\pm 1,1\%$), 57% громадян в цілому згодні з тим, щоб їхні діти вчилися в україномовній школі; 34% громадян в цілому згодні, щоб їхні діти вчилися в російськомовній школі; 20% в цілому не згодні з тим, щоб їхні діти вчилися в україномовній школі, а 41% в цілому не згодні з тим, щоб їхні діти вчилися в російськомовній школі.

За даними тієї ж компанії, 73% громадян вважають, що в школах України російську мову та російську літературу слід вивчати як окремі предмети. Не поділяють такої думки лише 9%. Лише 18% вважають, що в Україні неможливо отримати вищу освіту рідною мовою.

	В цілому згоден	І згоден, і ні (з/о)	В цілому не згоден
Я б хотів, щоб мої діти навчалися в україномовній школі	57	23	20
Я б хотів, щоб мої діти навчалися в російськомовній школі	34	25	41
В школах України необхідно вивчати російську мову та л-ру як окремі предмети	73	18	9
В Україні неможливо отримати вищу освіту рідною мовою	18	27	55

Дані компанії Researching Branding Group (з 5 по 15 листопада було опитано 2215 людей в усіх регіонах України за квотною вибіркою за статтю, віком, типом поселення, похибка $\pm 1,1\%$).

На експертний погляд упорядників балансу, ці дані свідчать про високий рівень популярності україномовної освіти.

Українська та російська мови в телевізійному ефірі

Згідно нової редакції закону «Про телебачення та радіомовлення», частка української мови в мовленні загальнонаціональних каналів має становити 75%.

"З метою вирішення мовних проблем у вітчизняному телерадіоефірі 14 липня 2006 року між телекомпаніями та Національною радою з телебачення та радіомовлення було підписано Меморандум про співпрацю, спрямований на розбудову національного інформаційного простору, однією з цілей якого було збільшення в ефірі частки україномовного продукту. Статтею 6 Меморандуму було визначено, що пріоритетною метою для телеканалів є дотримання у прайм-тайм (у будні дні – сукупний час з 06.00 до 10.00 та з 17.00 до 24.00, у вихідні та святкові – з 9.00 до 13.00 та з 17.00 до 24.00) частки україномовного мовлення.

Восени минулого року Нацрада провела моніторинг телеканалів на предмет дотримання Меморандуму і дійшла висновку, що „відсоток оригінальної державної мови в ефірі провідних телеканалів протягом тижня становить в середньому близько 75%. Передачі іноземного виробництва переважно озвучені українською мовою, але лише близько 30-40% фільмів іноземного виробництва перекладаються державною мовою". Однак, згідно умов Меморандуму, до україномовного продукту на першому етапі зараховувались і російськомовні передачі, титровані українською мовою.

Тому експертна група, яка працювала над Мовним балансом, здійснила власні підрахунки, в яких титровані українським текстом російськомовні програми вважались такими, якими вони є за звучанням – російськомовними. Частка україномовних програм, фільмів та серіалів, які виходили в прайм-тайм на шести провідних загально-

національних телеканалів в перший тиждень листопада 2006 року, склала 48,2%, а російськомовних – 51,8%.

Далі експертна група також взяла до уваги, що значна частина території України покривається через кабельні мережі міжнародними версіями російських телеканалів. З урахуванням російськомовного прайм-тайму "Первого Международного", "РТР-Планеты", "НТВ-Мир" частка російськомовних програм у прайм-таймі українського національного ефіру складає 61,4%, україномовних - 38,6%.

Стовідсотково або здебільшого російськомовними залишаються найрейтинговіші програми, котрі збирають найбільшу аудиторію, а саме телесеріали, гумористичні програми, концерти - транслуються винятково або переважно російською мовою – навіть ті з них, які вироблено в Україні, оскільки продукуються вони на російські гроші насамперед для російських каналів, а в Україні їх демонструють вже після прокату в РФ.

Українська мова в цілому переважає лише в мовленні УТ-1 та державних обласних телерадіокомпаній, які мають вкрай низькі рейтинги та незначну аудиторію. Так, за даними Держтелерадіо, в 2005 році частка української мови в обсязі місцевого телемовлення державних телерадіоорганізацій становила 87,7%, російської – 11,6%.

ОДТРК в східних та південних регіонах зберігають високу частку мовлення російською мовою: так, в Севастополі частка російськомовних програм ОДТРК становила 72,3%, в Криму – 53,8%, на Донеччині – 32,2%, Луганщині – 30%, Одещині – 28,6%. Слід брати до уваги, що в східних та південних регіонах серед місцевих телеканалів ОДТРК залишаються єдиними з україномовним мовленням.

Українська та російська мова в радіоефірі

Через велику кількість радіостанцій та обсягів їхнього мовлення упорядникам Мовного балансу не вдалося обрахувати співвідношення мов в загальному обсязі радіомовлення. Офіційні дані стосуються лише державних радіокомпаній (т. зв. д्रोкове радіо), де переважає українська мова. Однак на ці компанії припадає лише незначна частка радіомовлення.

На FM-радіостанціях, що неважко встановити емпірично, домінує російськомовний музичний продукт, хоча за останні два-три роки відчутно збільшилась і кількість україномовного музичного продукту.

Тенденція до збільшення україномовного продукту характерна і для музичних телеканалів.

Українська та російська мови в друкованих ЗМІ

За даними Держкомтелерадіо, в 2005 році за кількістю назв **газет**, що видавалися, україномовні газети склали 51%, російськомовні – 40%. В Україні поширенню є практика, коли в україномовних а назвою газетах чи журналах взагалі відсутні україномовні матеріали.

Якщо взяти разовий тираж газет за 100%, то з них на україномовні газети припадає 31%, а на російськомовні – 64%. Причому протягом 10 років вага україномовного накладу скорочувалась (з 47% в 1995), а російськомовного – зростала (з 47% в 1995) – дані Держкомтелерадіо.

Щодо річного накладу, то в україномовних газет він становить 34% супроти 63% у російськомовних. Протягом 10 років вага україномовного щорічного накладу скорочувалась (з 50 в 1995), а російськомовного – зростала (з 45% в 1995).

За даними Рахункової палати, оприлюдненими ще в 2003 році, на сто українців припадало 46 примірників газет рідною мовою, а на сто росіян, які проживають в Україні, – 386 примірників або у 8,4 разів більше.

В Україні виходить лише дві загальнонаціональні щоденні газети винятково українською мовою – "Україна молода" та "Газета по-українськи". Ще кілька щоденних газет виходить паралельно двома мовами.

Найбільш тиражні загальнонаціональні щоденні видання ("Сьогодні", "Факты", "Вечерние Вести", "Комсомольская правда") виходять винятково у російськомовному варіанті.

В той же час кілька україномовних газет, котрі виходять з періодичністю від разу до кількох разів на тиждень, входять до числа лідерів за накладом – зокрема, "Експрес", "Сільські вісті", "Високий замок".

Співвідношення річного накладу журналів (періодичних видань), за даними Книжкової палати України імені Івана Федорова, становить 70 на 19% на користь російськомовних видань: з 132457000 екземплярів 92 932 000 видано російською мовою, і лише 24 923 000 - українською.

Протягом 10 років вага україномовного річного накладу журналів скоротилась з 70% в 1995 до 19% в 2005, а російськомовного – навпаки, зросла з 18 в 1995 до 70% в 2005.

Щодо сегменту так званих глянцевого (жіночих, чоловічих журналів тощо), спеціалізованих журналів, то тут україномовний продукт практично відсутній.

Офіційна статистика не враховує контрабандних потоків, якими потрапляють в Україну з Росії російськомовні ЗМІ, не зареєстровані в Україні.

Російськомовна преса розповсюджується по всій території України. В деяких регіонах Півдня та Сходу україномовна преса майже відсутня в мережах розповсюдження. Єдиними україномовними газетами в цих регіонах є видання, засновані Радами та держадміністраціями. Плани роздержавлення цих ЗМІ пavidше за все призведуть і до їх мовного перепрофілювання і повного зникнення і без того вкрай нечисленних регіональних україномовних видань.

В Харкові після формування в облраді більшості навколо Партії регіонів голова облради Василь Салигін вже оприлюднив свої наміри ліквідувати єдину україномовну газету області "Слобідський край" через переведення її на двомовний режим.

Українська та російська мови в кіно- та відеопрокати

Згідно офіційних даних Державної служби кінематографії, за 2005 рік видано 14775 прокатних посвідчень.

Відеоправа (фільми на VHS-касетах, DVD- та CD-дисках) підтверджено на 10073 назви. 95% фільмів - іноземного виробництва, фільми розповсюджуються в російськомовному варіанті. Інформацію щодо накладів отримати не вдалося, **однак, оскільки за назвами всі фільми є російськомовними, то й тираж також, очевидно, на 100% є російськомовним.**

Для телевізійного показу зареєстровано 7850 назв: 92% - фільми іноземного виробництва, **майже 80% з них дубльовані чи озвучені українською мовою.**

Що стосується кінопрокату, то, згідно тих же даних Державної служби кінематографії, в 2005 році видано прокатні посвідчення на 203 назви. Це – на 100 відсотків фільми іноземного виробництва, жоден з яких не був озвучений чи дубльований українською мовою, **фільми розповсюджувалися в російськомовному варіанті на 100 відсотків.**

16 січня 2006 року Кабмін Юрія Єханурова видав постанову, яка встановлювала квоту обов'язкового дублювання фільмів для прокату, демонстрування і домашнього відео українською мовою. Згідно з нею з 1 вересня 2006 року дистриб'ютори повинні були дублювати не менше 20% продукції, з 1 січня 2007-го – 50, а з 1 липня 2007 – не менше 70 відсотків.

Завдяки постанові, розпочався процес дублювання або принаймні титрування кінофільмів українською мовою. Згідно експертного опитування учасників ринку, з 202 фільмів, випущених в прокат в 2006 році, 46 було дубльовано або лише субтитровано українською мовою. Тобто співвідношення за назвами становило **77,2:22,8** на користь російськомовних. Ця пропорція, втім, не враховує кількості російсько- та україномовних копій по кожному фільму, ці дані дистрибуційними компаніями не розголошуються, однак зрозуміло, що вона на користь російськомовного продукту.

Кінодистриб'ютори оскаржили постанову Уряду Єханурова в суді. В процесі судового розгляду справа дійшла до Київського апеляційного суду, який у жовтні минулого року постанову уряду скасував. Кабмін Януковича відмовився від обстоювання постанови попереднього Уряду у вищих судових інстанціях.

Однак 22 грудня 2006 року було підписано Меморандум про співпрацю між Міністерством культури і туризму та українськими дистриб'юторами фільмів. Згідно з документом, до кінця 2007 року 100% дитячих кінофільмів і 50% інших картин іноземного виробництва мають бути дубльовані українською мовою. Переважна кількість кінотеатрів Півдня та Сходу України до цього меморандуму не приєдналися.

Українська та російська мови на книжковому ринку

За даними Книжкової палати України імені Івана Федорова Держкомтелерадіо, в 2005 році в Україні було видано 15 720 назв книг, з них українською мовою 65%, російською – 25%.

За річним тиражем україномовні книги становлять 61%, російськомовні - 31%. Протягом десяти років річний тираж україномовних книг зріс з 47% до 61% щодо виданих в Україні, а російськомовних скоротився з 45 до 31%.

Якщо не брати до уваги підручники, які в україномовному тиражі складають трохи менше половини, а у російськомовному – близько 10%, то частка книг українською мовою, виданих у 2005 році, у загальному річному накладі (без підручників) становитиме 53,9%, російською – 40%.

Однак, дані Книжкової палати не враховують імпорту книг з Російської Федерації. Оцінити його з точки зору впливу на мовну ситуацію на книжковому ринку України виявилось достатньо складно, в тому числі і через те, що, як впливає із листа Державного митної служби, митники імпорту та експорту книг вимірюють... тонами.

Оцінити ситуацію зголосилася Українська асоціація видавців та книгорозповсюджувачів. Спираючись на опосередковані дані по об'ємах поставок в Україну російської книги, накопичені за 13 останніх років, вона констатувала, що на українському ринку склалося наступне співвідношення російської і вітчизняної книги: 120-130 млн. російських до 30-40 млн. українських книжок, або приблизно 80 до 20 відсотків (80:20). (Подібну оцінку дав в інтерв'ю журналу "Кореспондент" генеральний директор та співвласник найбільшого українського видавництва "Фоліо" Олександр Красовицький. За його експертною оцінкою, обсяг книжкового ринку України становить від \$200 до \$300 млн. 90% від цього обсягу, якщо не враховувати шкільні підручники та юридичну літературу, становлять книги, завезені із Росії).

Способи доставки книги з Росії в Україну, констатує Українська асоціація видавців та книгорозповсюджувачів, не обмежуються офіційними партіями, які йдуть через відповідне митне оформлення і визначаються в тонах. Існують й інші варіанти — від "мішечників", яким дозволено ввезення товару на суму 200 євро (а на практиці ця сума значно більше) без оформлення декларації і сплати держмити, і закінчуючи книжковою контрабандою.

Що стосується мовних пропорцій, то якщо взяти ринкову книгу, вилучивши з загального переліку

україномовні підручники і посібники для середньої та вищої школи, то співвідношення російськомовної до україномовної книги (разом із україномовними виданнями, що друкуються в Росії) складатиме 60-65 відсотків російською до 35-40 відсотків українською. Тобто питання переваги однієї з мов на книжковому ринку (державна чи російська) однозначно залишається за останньою".

60% книжок, що їх купили українці протягом останніх 3 місяців, були російською мовою. Частка книжок українською мовою становила 38%, ще 2% книжок були видані іншою іноземною мовою. Такі дані отримані під час дослідження книжкового ринку, проведеного наприкінці 2006 року компанією "ГФК ЮКРЕЙН" за ініціативою міжнародного фонду "Відродження" та Fund for Central and East European Book Projects, Amsterdam.

Водночас, майже половина українців (49%) протягом цього періоду купували книжки тільки російською мовою, ще 26% купували книжки як українською, так і російською мовами, 26% купували лише україномовні книжки.

Українська та російська мови в Інтернеті

Як свідчить контрольний підрахунок, проведений 29 січня 2007 року, серед перших 500 сайтів, які увійшли до рейтингу рубрики «Топ-25» порталу www.bigmir.net, спостерігається наступне співвідношення україномовних та російськомовних он-лайнних ресурсів, що базуються в УА-неті:

Україномовні сайти	Російськомовні сайти	Двомовні сайти (і рос., і укр..)
23	407	70
4,6%	81,4%	14%

Якщо двомовні сайти зарахувати одночасно і до російськомовних, і до україномовних, то ситуація виглядатиме наступним чином:

Україномовні сайти	Російськомовні сайти
93	477
16,3%	83,7%

При цьому слід брати до уваги мовну придатність для України російських сайтів. В Інтернет-спільноті УА-нет вважається і є насправді сегментом Рунету, в загальному масиві яких частка україномовних сайтів тяжіє до нуля.

Українська та російська мови в сфері державного управління

Українська мова є домінуючою в роботі центральних органів влади. Нею готуються та ухвалюються закони та інші акти, проводяться офіційні засідання. Значна, якщо не переважна частина політиків та чиновників, говорять українською принаймні під час публічних заходів.

Попри те, що Закон "Про мови", ухвалений ще в 1989 році, "виховання у громадян... розуміння соціального призначення української мови як державної" проголошує "обов'язком державних, партійних, громадських органів та засобів масової інформації", частина політиків та чиновників не просто нехтує державним статусом української мови, а робить на цьому нехтуванні особливий наголос...

Ігнорування державного статусу української мови стало свого роду модою для регіональних політиків та чиновників Криму, Донбасу та інших регіонів Півдня та Сходу України. Ця тенденція загострилася після парламентських виборів 2006 року. Проголошення російської мови регіональною у низці регіонів місцевою елітою сприйнято не лише як підвищення статусу російської мови, але і як "визволення" цих регіонів від будь-яких обов'язків щодо дотримання державного статусу української мови. Секретар Донецької міськради Микола Левченко поставив на порядок денний питання про позбавлення української мови державного статусу і проголошення російської мови як єдиної державної.

Між тим Закон "Про мови" (ст. 3) передбачає, що в "роботі державних, партійних, громадських органів, підприємств, установ і організацій, розташованих у місцях проживання більшості громадян інших національностей" можуть використовуватися їхні національні мови – але "поряд з українською", а не замість неї.

Стаття 6 Закону про мови вимагає від "службових осіб державних, партійних, громадських органів, установ і організацій" володіти "українською і російською мовами, а в разі необхідності – і іншою національною мовою в обсязі, необхідному для виконання своїх обов'язків".

Ця норма закону нехтується не лише в окремих регіонах Півдня та Сходу, але й в центральних органах влади. Так, абсолютно не володіють українською мовою перший віце-прем'єр Микола Азаров та міністр внутрішніх справ Василь Цушко. Явно недостатньо володіють українською віце-прем'єр Андрій Клюєв, низка інших членів Кабінету Міністрів, значна частина народних депутатів України.

Згідно закону, "незнання громадянином української або російської мови не є підставою для відмови йому у прийнятті на роботу, але після прийняття на роботу службова особа повинна оволодіти мовою"... Саме так вчинив Віктор Янукович після обрання його главою Уряду в 2002 році. Деякі члени Кабміну, зокрема Микола Азаров, демонстративно нехтують цією нормою закону.

Що стосується мови спілкування громадян з державою, то закон "Про мови" є цілком ліберальним: всім, хто за тих чи інших причин – від незнання до небажання – не може скористатися українською мовою, має право

користатися російською.

Стаття 5 Закону "Про мови" надає громадянам право „звертатися до державних, партійних, громадських органів, підприємств, установ і організацій українською чи іншою мовою їх роботи - російською мовою або мовою, прийнятною для сторін”.

Проводячи моніторинг виконання Закону України "Про звернення громадян" на початку 2006 року, Школа політичної аналітики при Національному університеті Києво-Могилянська Академія спільно з Комітетом молодих виборців України, спираючись на офіційні дані, констатували, що за січень-листопад 2005 року до Донецької обласної державної адміністрації надійшло 13944 звернень громадян, складених майже на 100% недержавною, тобто російською мовою; до Луганської обласної державної адміністрації надійшло 9225 звернень громадян, з них 7559 (81,9%) російською мовою; до Севастопольської міської державної адміністрації надійшло 8255 звернень громадян, з них 87,8% - російською.

"Очевидно, - констатували автори моніторингу, - що про жодну дискримінацію в Україні за мовою звернення до адміністративних органів не може бути й мови. Навпаки, на жаль, є інша ситуація, коли представники титульної нації у низці регіонів мають значно менші можливості задоволення національних стандартів у комунікації з публічними органами: у низці областей – Донецькій, Харківській, Луганській, у Кримській автономії – представниками органів влади ведеться особистий прийом осіб української національності недержавною мовою”.

Подяки

Упорядник балансу – політтехнолог, віце-президент Української ліги із зв'язків з громадськістю, шеф-редактор Інтернет-холдингу ОБОЗ.іа Олег Медведєв висловлює щире подяку за допомогу в укладанні документу:

Миколі Томенку - через депутатські звернення якого вдалося здобути лівову частину статистичної інформації;

Ірині Бекешкіній - за обробку та аналіз масиву соціологічної інформації;

Сергію Сорочи - за колосальний внесок в пошук та обробку матеріалів;

Олені Медведєвій – за те, що терпіла, що її чоловік безліч вихідних витратив на вивчення мовної ситуації. ■

**L to R front: Maryna Khorunzha (Kharkiv),
Olga Kroytor (Yalta) Toronto MP Yasmin Ratansi,
Olha Makedonska (Dnipropetrovs'k).
Back row: Taras Bratsiun (Kyiv), Anton Ruban
(Kharkiv) Oleksandr Pankiv (Lviv).**

**Olha Melykh, Patrick Boyer, Conservative party
and Oleksandr Shumskyy.**

Participating Universities

National University of Kyiv
Mohyla Academy
Kateryna BONDAR
Olha MELYKH
Artem VITKOVSKYI

Dnipropetrovsk Mining
University
Olha MAKEDONSKA

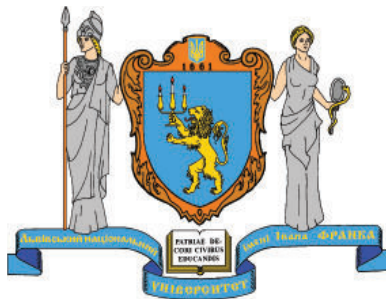
Vadym Hetman National Uni-
versity of Economics, Kyiv
Taras BRATSIUN
Mykola MAZANYI

V. N. Karazin National Uni-
versity of Kharkiv
Oleksandr SHUMSKYY

Kyiv International University
Oleksandr POLONYK

University of Lviv (Ivan
Franko National University)
Yaryna KOBEL
Solomiia KRATSYLO
Oleksandr PANKIV

University of Kyiv
(Taras Shevchenko
National University)
Vasyl KHOMIAK
Serhiy OPANASENKO

National Technical University
(Lviv Polytechnic)
Mariya ROMANYSHYN

National Technical University
of Ukraine, Kyiv
Iryna TIMKINA

Odesa National Polytechnic
University
Evhen REUS

Yaroslav the Wise National Law
Academy of Ukraine, Kharkiv
Maryna KHORUNZHA
Olga KROYTOR
Anton RUBAN

National University of Ostroh
Academy
Yaroslav KOVALCHUK

Zaporizhia National Univer-
sity
Tetyana KOBETS

Canada Ukraine Parliamentary
Program

Taras Shevchenko National
University of Luhansk
Pavlo SHOPIN